

Voruta

25

Nr. 15 (805) 2014 m. lapkričio 29 d. Nacionalinis Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 2 Lt / 0,58 €

Šiame numeryje

4 **Vytas URBONAS**

Lietuvių dienraščiui – 110 metų

5 **Monika RYBELIENĖ**

Joniškio daugiafunkcinis centras – sprendimas, atgaivinęs ne tik mokyklą, bet ir miestelį

7 **Ingrida JOKŠIENĖ**

Duris atvėrė Pagėgių krašto turizmo informacijos centras

Lenkų futbolo sirgaliai Kijeve iškėlė plakatą, kad Vilnius ir Lvovas yra Lenkijos miestai

Ar iš pažiūros nekaltas plakatas gali pasirodyti itin neskanus ir tapti politinių, propagandinių žaidimų priežastimi net keliose šalyse? Tokį klausimą kelia Lenkijos naujienų portalas gazeta.pl ir atsako: gali. Jeigu tą plakatą iškabina Varšuvos „Legia“ sirgaliai, veiksmas vyksta Ukrainoje, o lenkai tvirtina, kad Lvovas ir Vilnius yra Lenkijos miestai.

Dar nenuitilo skandalas dėl Lenkijos Seimo pirmininko Radoslavo Sikorskio interviu, kuriame jis kalbėjo apie tai, kad Vladimiras Putinas siūlė Donaldui Tuskui pasidalinti Ukrainą, o jau kilo dar vienas. Kaip rašo gazeta.pl, tai taip pat rimtas išbandymas trapiems Lenkijos, Ukrainos ir Rusijos santykiams. R.Sikorskis, tiesa, paneigė savo žodžius ir atsiprašė, bet alyvos į ugnį šliūkštelėjo „Legia“ sirgaliai.

Rungtynių Kijeve su Charkovo „Metalist“ metu Lenkijos klubo sirgaliai iškabino plakatą, kuris tuoj pat sukėlė tikrą audrą. Juolab kad plakato nuotrauka savo paskyroje socialiniame tinkle „Facebook“ pasigyrė pats Varšuvos klubas.

Atrodytų, plakate nėra nieko ypatingo, jokių įžeidimų ar žeminančių užrašų. Tačiau Lenkijos vėliavos fone lenkiškai užrašyta „Lvovas“ ir „Vilnius“ („Lwów“ ir „Wilno“) kartu su miestų herbais, tokiu būdu aiškiai parodant, kad, anot sirgalių, šie miestai iki šiol privalėjo priklausyti Lenkijai.

Incidentas neliko be dėmesio. Kaip rašo NaTemat.pl, vienas rusiškas portalas antafashist.com tuoj pat pakomentavo, kad šis įvykis parodo keršto troškimą ir siekius atgauti buvusias lenkiškas žemes, nepaisant oficialiosios Lenkijos politikos.

Varšuvos futbolo klubo sirgalių elgesys Lenkijoje buvo pasmerktas, pasisakė ir Ukrainos tema rašantys žurnalistai, pabrėžė, kad po tokio incidento „gėda šiandien būti lenku Kijeve, nes jau nuo pietų po Maidaną blaškėsi girti „Legia“ sirgaliai, mėtė butelius ir rėkavo“.

Tinklaraštį puslapyje politika.pl rašanti Ka-

Varšuvos „Legia“/“Facebook“ nuotr. / Lenkų futbolo sirgalių iškeltas plakatas Kijevo stadione

tažyna Kviatkovska-Moskalevič, kelerius metus gyvenusi Ukrainoje, parašė gerokai aštriau ir susiejo visa tai su R.Sikorskio žodžiais apie V.Putino pasiūlymą: „Kokią jautrumo porciją reikėjo sau amputuoti, kad ilgalaikio gedulo apimtoje šalyje, kuri nelygioje kovoje bando atsilaikyti prieš svietimos imperijos agresiją, iškabintum vėliavą su lenkišku Lvovu? Suprantu, kad tie, kurie Kijevo stadione išskleidė baltai raudoną plakatą su gėdingu užrašu, noriai palaikytų garsų Putino pasiūlymą“.

Tiesa, Rusijai lenkų klubo sirgaliai irgi nebuvo palankūs. Dar prieš rungtynes jie paskandavo

necenzūriniais žodžiais pagardintas skanduotes apie rusus.

Kaip pastebi Lenkijos žiniasklaida, dėl šio incidento praktiškai visi ir pamiršo, kad Varšuvos „Legia“ neblogai sekasi Europos stadionuose, o Kijeve komanda laimėjo 1:0.

Kai Vilniaus „Žalgiris“ žaidė su Poznanės „Lech“, lenkų futbolo sirgaliai irgi iškėlė skandalą sukėlusį plakatą. Jame buvo užrašyta: „Lietuvių chame, klaupkis prieš lenkų poną“.

Šaltinis: www.15min.lt
2014.10.24

Reportažas

Paminėtos Vilniaus grįžimo Lietuvai 75-osios metinės

Monika RYBELIENĖ, Vilnius

Iškilmingas minėjimas Rusų kapinėse prie lietuvių karių žuvusių prie Vilniaus 1920 m.

Prieš kurį laiką sąmoningi vilniečiai minėjo 75-ąsias Vilniaus grįžimo Lietuvai metines. Gaila, kad tokių, tiesą pasakius, buvo labai nedaug. Šia proga Lietuvos spaudoje pasirodė kelias nuomo-

nes atspindintys straipsniai, kai kuriuose iš jų galėjai išvelti pikto sarkazmo su dar piktesniais klausimais: „Ar reikia švęsti Sovietų Sąjungos

Nukelta į 2 p.

Prieš 75 metus Lietuva atgavo Vilnių

Vytauto Landsbergio mintys

Vytautas Landsbergis

Noriu Jus pasveikinti svarbią Lietuvai dieną, kuomet minimos 75-osios Vilniaus grįžimo Lietuvai metinės, nors ji šiomet nebuvo paryškinta ir deramai iškelta. Aš tuomet jau gyvenau ir kai ką atsimenu. Ši diena mūsų istorijoje turėtų būti nepaprastai svarbi. Jeigu mes to neįjuntame, kas nors mums turėtų padėti, o jei ne, tuomet bandykime patys domėtis ir ginti tiesą, ginti Lietuvos teises ir pačią Lietuvą.

Dabartinės Lietuvos inteligentai, diplomuoti istorikai pasako labai keistų, nekompetentinių ir tendencingų dalykų. Dažnai būna, kad tendencingai kalbama savo šalies, istorijos naudai, o Lietuvoje esama keisto reiškinių – tendencingai kalbama prieš savo šalį. Menkintis gėdingai madinga? Gaila, kad lietuvalakaliai istorikai neieško tikrovės, o priima kažkieno paskelbtus dalykus, kaip antai kartojami tariami duomenys, kad aktuali mums metu Vilniaus mieste gyveno tik

vienas procentas lietuvių. Prie to teiginio dar grįšiu. Pakalbėjimų mat būna įvairių, tačiau reikia turėti sąžinės ir proto.

Tokių tendencijų supamas vyksta ir šios dienos minėjimas. Tai savotiškas, keistas minėjimas, kuriame susiduria, viena vertus, labai autentiški ano meto dalykai – dainos, filmuota medžiaga apie tai, kaip Lietuvos kariai žengia į Vilnių ir kokia yra visuomenės nuotaika. O čia pat girdime išvedžiojimus, kad lietuviai buvo nusiminę, visai nesidžiaugė atgavę Vilnių. Kas tai kalba? Ar tada buvai gimęs? Ar tu pats tai atsimeni? Taip kalba pienbūniai, kurie, užuot pasitikrinę, pasiklausę savo senelių, kalba kas dabar madinga. Tačiau tiesa paliudijama ne tik Pupų dėdės pokštu, kurį mielai šiandien cituoja daugelis – „Vilnius – mūsų, o mes – rusų“.

Ne sutartis su SSRS nulėmė Lietuvos okupaciją, tačiau diplomuoti istorikai to nenori suprasti ir svarsto: ar galėjo Lietuva tada elgtis kitaip? Galėjo, ir galėjome šiandien būti su ta pačia, o gal net baisesne istorija, tik be Vilniaus.

Tikrovė, apie kurią kalbame – Vilniaus kraštas ir Vilnius – yra labai spalvinga, skaudi ir turtinga savo tiesa, kuri neturi būti iškraipoma ar ignoruojama. „Lietuviai į Vilnių šansų neturėjo“, jie „svetimą teritoriją užėmė“... Priešiškos jėgos taip ir traktuoją, bet kodėl keistieji Lietuvos mokslininkai jiems padeda? Tai yra mįslė psichologams. Dvilypumas, gaubiantis šią sukaktį, atspindi

Nukelta į 9 p.

Reportažas

Paminėtos Vilniaus grįžimo Lietuvai 75 –osios metinės

*Atkelta iš 1 p.****Monika RYBELIENĖ, Vilnius***

inicijuotą Vilniaus sugrąžinimą Lietuvai? Kam prisiminti skaudžius Lietuvai laikus? Ar turi lenkai atsiprašyti?“ Ir atsakymų į šiuos klausimus, kas ieško, randa labai įvairių. Štai Vilniaus jaunimas, suburtas tautininkų, tą vakarą organizavo prieštaringų nuomonių sulaukusias eitynes su deglais ir taip prisiminė Vilniaus atgavimo 75-ąsias metines, žilagalvė Vilniaus inteligentija, sukviesta „Vilnijos“ draugijos, dalyvavo tą dieną sau priimtiname minėjime, kuriame bene geriausiai ir atsakė į man, kaip jaunam žmogui, rūpimus klausimus apie Vilniaus okupacijas ir tai, iš kokių rankų mes gavome savo sostinę ir kodėl su lenkais nerandame bendros kalbos. Klaidūs istorijos koridoriai geriausiai paslaptingas duris atidaro tuomet, kai informacija sklinda iš pirmų lūpų. Arba, kaip pasakytų „kiti“ (ant šio žodžio, te atleidžia man kalbininkai, šiandien leisiu susėsti visiems, kurie smerkiamai žiūri į minėjimus apskritai arba dar ir šiandien blaškosi koridoriuose nerasdami tiesos) dezinformacijai skeisti pirmiausia reikia turėti patikimą, tvirtą pradinę informaciją.

**Šv. Mišios Lietuvos kariuomenės
Šv. Ignoto bažnyčioje**

Mišias už žuvusius kovose dėl Vilniaus, beveik tuščioje bažnyčioje, laikė Lietuvos kariuomenės vyriausias kapelionas pulkininkas, leitenantas Rimas Venckus, kuris šv. Mišių pradžioje kalbėjo, kad nesvarbu kas ir kaip sugrąžino Lietuvai Vilnių, šiandien reikia džiaugsmingai tai minėti. Baisiausia yra prarasti viltį, džiaugsmą, meilę ir kitas žmogiškąsias vertybes. Vilniaus grąžinimo Lietuvai minėjimas turėtų sukelti pačius gražiausius jausmus ir kiekvieną vilniečių paskatintų dar labiau pamilti savo kraštą. Kunigas akcentavo, kad svarbu ne tik išlaikyti gyvus prisiminimus iš istorijos, bet ir patraukliai ją perteikti ateinančioms kartoms, kad ir jaunimas domėtusi ir perimtų tinkamai sukaupią žinių bagažą. Misijos tęsimas ir skeidimas yra ne mažiau svarbus nei istoriniai įvykiai. O po gražios kalbos pakvietė visus melstis už karius, kurie padėjo galvas kovodami už Vilnių.

Rasų kapinėse

Po maldos rinktasi Rasų kapinėse - prie karių kapų ir LLKS kenotafų, kur vyko iškilmingas žuvusiųjų kovose už Lietuvos Nepriklausomybę pagerbimas minint Vilniaus ir jo krašto dalies grįžimo Lietuvai 75 –ąsias metines. Atvykstančius minėjimo dalyvius pasitiko simboliškai Lietuvos trispalvėmis juostomis pasipuošę savanorių kapai, kurie kiekvienam atvykusiam į minėjimą tarsi dar kartą priminė, už ką šie kariai guldė savo galvas į šaltą žemę. Gėlės visų susirinkusių vardų ant žuvusiųjų kapų iškilmingai, skambant muzikai, padėjo Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos kariai.

Minėjimą kapinėse puošė Lietuvos kariuomenės orkestras ir Garbės sargybos kuopos kariai, įžanginį žodį tarė, o vėliau ir visą minėjimą vedė Gaudentas Aukštikalnis. Įsimintiną kalbą sakė žymus Lietuvos istorikas, archeografas, habilituotas daktaras, profesorius Antanas Tyla.(spausdinama atskirai šiame numeryje)

Po kurio žodžių tylos minute buvo pagerbti visi žuvusieji už Tėvynę. Kiek vėliau uaidėjo Garbės sargybos kuopos salvės kritusiems už Tėvynę atminimui. Minėjimas kapinėse baigtas iškilmingu Lietuvos Respublikos himno giedojimu.

Karininkų ramovė

Vakare rinktasi į Vilniaus igulos karininkų ramovę, kur rodyti autentiški kadrai iš Lietuvos kariuomenės išgygiavimo į Vilnių, klausytasi Vilniaus igulos karininkų ramovės vyrų choro „Aidas“ dainų (meno vadovas profesorius Tadas Šumskas).

Jaunas istorikas Paulius Kruopis, pasisakė tema, „Kaip Vilnių atgavome ir kaip jį išsaugosime“. Energingoje kalboje prisiminti svarbūs istorijos vingiai, akcentuota, kad visais laikais Vilniuje vyko svarbūs ir svarbiausi Lietuvai įvykiai, kad šiandien negalime ramiai sėdėti rankų sudėję ir nieko nedaryti, kuomet Rytų Lietuvoje sparčiai sklinda lenkiškas žodis. Anot pranešėjo, šiandien svarbu garsiai visiems pasakyti, kad Vilnius yra globėjas visų kitataučių ir, kad čia bus priimtas kiekvienas, svarbu kitos tautybės žmonėse ugdyti patriotiškumo Lietuvai jausmą.

Seimo narys Rytas Kupčinskas padėkojo visiems „Vilnijos“ bendrijos nariams, kurie organizavo minėjimą.-Džiugu, kad gražiai paminėjome mūsų didvyrių atminimą. Lietuva ir Vilnius šiandien yra tu neatsiejami dalykai. Vilnius buvo okupuotas, bet Lietuva išliko, jaunimas buvo auklėjamas patriotiškai, - sakė Seimo narys bei vylėsi, kad ateityje Lietuva išvengs panašių kataklizmų, kurie vyko 1920 m. –Tuomet patikėjome kitų šalių geranoriškumu ir praradome savo ilgaamžę sostinę, tikiuosi, tai niekada daugiau nepasikartos.

Antanas Tyla

Daug įdomių istorinių faktų savo pranešime pateikė „Vilnijos“ draugijos pirmininkas Kazimieras Garšva (kalba spausdinama šiame laikraščio numeryje).

Savo vaikystės prisiminimais ir iš jos į dabartį atkeliavusiais pasvarstymais dalijos Lietuvos Atkurimo Seimo Pirmininas prof. Vytautas Landsbergis. Jo kalba spausdinama šiame numeryje atskirai.

Tautininkų sąjungos pirmininkas Julius Panka pasveikines visus su švente atspirašė, kad tiek nedaug salėje buvo jaunimo.

-Kovo 11 – ają jaunimas su trispalvėmis užpildė Vilniaus gatves, o šiandien minėjime matome daugiausiai žilas galvas, tačiau tai nereiškia, kad jaunimas lieka abejingas, jis mini šią dieną savaip, - sakė J.Panka ir pakvietė visus drauge su jaunimu žygiuoti Vilniaus gatvėmis vienu iš tų kelių, kuriuo žygiavo Lietuvos kariuomenė.

Minėjimui baigiantis buvo pristatytos naujos knygos apie Vilniaus atgavimą - Gintauto Šapokos „Kovos dėl Vilniaus liudininkų akimis“ ir Jono Rudoko „Tas kelias į Vilnių“, kurių autoriai kvietė įsigyti jų kūrinius ir sužinoti daug naujų istorinių faktų ar dar kartą prisiminti ir iš naujo apsvarstyti jau žinomus.

*Juozo Vercinkevičiaus nuotr.***Kazimieras Garšva**

Prieš 4 tūkst. metų baltai ir lietuviai gyveno tarp Maskvos ir Varšuvos, tad dėl Vilniaus nebuvo jokių diskusijų, jis buvo valstybės centras. Tarp Vilniaus ir Ašmenos yra lietuvių aukštaičių centrinės vietos, iš kurių mūsų valstybė kilo. Akademikas Z. Zinkevičius yra užfiksavęs daug vietovardžių. Prieš 700 metų Vilnius buvo oficiali valstybės sostinė. Tik 20 metų buvo atplėštas nuo Lietuvos Respublikos ir dėl to nukentėjo – buvo ekonomiškai nugyventas, nutautėjo. Prieš 200 m. prasidėjo didžiausias nutautinimas. Mindaugo laikais etninės lietuvių žemės buvo 4 kartus didesnės nei dabar, prieš 200 metų – doigubai didesnės, o kalbančiųjų lietuviškai ribos visuomet mažėjo. Šiandien minim Vilniaus atgavimą dėl to, kad lietuviškų žemių, kurios priklausė pagal 1920 metų liepos 12 d. sutartį, kur kalbama apie etnines žemes, atgauta tik trečdalis. Gerovėčių, Pelesos, Seinų ir Punsko parapijoms šiandien yra prastos dienos, nes jos nyksta kasdien. Pusė šių tautiečių kalba gudaiškai.

Lietuvos kariuomenės Vilniaus rinktinės kariai parašė žodį Lietuvai: „Visos lietuvių tautos ir karių ilgai buvo puoselėtos mintys, viltys ir troškimai atgauti Vilnių ir jo kraštą. Tą dieną mes pradėjome garbingą istorinį žygį, anuomet nepriklausomybės kovotojų krauju sulaistytas keliais. Spalio 28 d. mes įvykdėme vadų įsakymą ir tautos, valstybės valią. Skambant visiems Lietuvos bažnyčių varpams ir Karo muziejiaus Laisvės varpui, mes įžengėme į etnines lietuvių žemes ir ilgaamžę istorinę Lietuvos sostinę Vilnių, kurią 1920 m., klastingai sulaužiusi Suvalkų sutartį, užgrobė svetimos valstybės kariuomenė. Vilniečiai 19 metų kentė svetimųjų prispaudo, buvo naikinama lietuvių kultūra, švietimas ir spauda, mes įžengėme į Vilnių su laisvės, teisingumo, pilietinės pagarbos bei ramybės visiems vilniečiams viltimi. Mes teisėtai susigrąžinome tai, kas mums nuo amžių priklausė, nors ir ne visos žemės grįžo tėvynei, dalis krašto dar liko svetimiems. Mums niekas žygio netrukdė ir niekas mums nesipriešino, mus džiaugsmingai sutiko su gėlėmis šimtataktantinės Vilniaus krašto žmonių minios šaukdamos ir skanduodamos valio Lietuvos kariuomenet.“ Žygio į Vilnių dalyvių vardu pasirašė Petras Narinkevičius, Antanas Navaitis, Juozas Pažėra.

Turiu dar vieną laišką, kurį rašė Marija Šlapelienė, Vilniaus knygyno vedėja, kurios namuose dabar yra įkurtas Šlapelių muziejus. Ji rašė savo dukrai Gražutei Šlapelytei į Kauną, Totorių g.12 lituanistikos instituto darbuotojai, vietovardžių ir pavardžių apie kurias kalbame, vardyno tvarkytojai. Tuomet institutas parengė autentiškų vietovardžių ir pavardžių sąrašus, kurių mūsų vyriausybė iki šiol nepaskelbė ir lenkų akcijos siūlymų vėl imasi naujai nustatinėti vietovardžius ir pavardes, nors jau 1944 m. Lituanistikos institutas tikrai buvo šiuos sąrašus parengęs ir aš pats juos pristaciau teisingumo ministrui. Pavardės Rytų Lietuvoje yra lietuviškesnės nei kur kitur. Aš pats lenkus agitavau,

Minėjimo akimirkos

kad rašytųsi „po polsku“, bet jie iki šiol rašo rusiškai su galūnėmis -evski, -ovski .

Žmonės apsiselbė istorikais, politikais mus dezinformuoja ir šiais laikais. Tad turime būti budrus. Vilnius mums grįžo ir visi žinojo, kam iš tiesų jis priklauso. Vilniaus grįžimą, akademiko A.Tylos siūlymu, pradėjome minėti prieš 20 metų. Kitais metais minėsime 95 m., kai minima Vilniaus diena – spalio 9d., kai Vilnius buvo okupuotas. Šiomet siūlėme LR Seimui, kaip buvo prieš 20 metų, sudaryti komisiją Vilniaus grįžimui paminėti ir sudaryti planą. Tačiau Seimo pirmininkė šiuo klausimu nepanoro nieko daryti, tad mes dėkojame tik Lietuvos krašto apsaugos ministerijai, kuri deramai pagerbė žuvusius už tėvynę.

Lenkijos Respublikos Seimas priėmė nutarimą dėl 70 –tųjų metinių operacijos „Aušros vartai“ („Ostra Brama“). Prieš 70 metų armijos Krajojovs daliniai, Vilniaus ir Naugarduko apskrįčių, pradėjo vaduoti Vilnių. Operacija atlikta kartu su Raudonąja armija. Vaduojant Vilnių kariai atliko savo pareigą nepriklausomai Lenkijai.

„Delfi“ portale buvo skelbiamas Lenkijos laikraščio „Rzeczpospolita“ redaktoriaus žodis, kur kalbama, kad nereikia iš Rokiškio rajono kilusiam Lenkijos prezidentui atsiprašyti Lietuvos dėl Vilniaus okupacijos. Man, kaip „Vilnijos“ draugijos pirmininkui, šio atsiprašymo nelabai ir reikia, tačiau, jei patys lenkai nepripažįsta šios okupacijos, tai taip išsina, kad ilgaamžė Lietuvos sostinė Vilnių ir jos apylinkės tuomet okupavo patys lietuviai. Tiesa turi būti išsiaiškinta, kad galėtume normaliai bendrauti. Jie patys turi nutarti, ką jiems daryti: atsiprašyti, pripažinti savo kaltę ar kompensuoti dar gyvoms armijos Krajojovs aukoms, kaip tai daro visos kitos valstybės. Kol to nebūs, negalės būti ir draugiškesnių santykių. Ypač apmaudu, kad tuos dalykus kai kurie Lenkijos politikai remia – finansuojamos lenkiškos mokyklos, Lenkijos konsulas yra fondo pirmininkas ir skiria pinigų.

Mes Vilniaus grįžimą minėsime tol, kol bus matomi ir jaučiami jo okupacijos padariniai. Dirbame ne tik dėl istorijos, bet ir dėl mūsų valstybės ateities.

Antanas Tyla

Gerbiamieji, mus supa nepaprasta aura. Rasų kapinėse palaidoti lietuvių žinomi ir nežinomi kariai, čia pat mūsų inteligentijos amžino poilsio vietos. Tai - ypatinga vieta, kuri sujungia lietuvių ir Vilniaus tapatybę. Lietuvai Vilnius visada buvo labai svarbus ir jo vieta valstybės gyvenime buvo vienodai svarbi ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, ir Lietuvos Respublikoje. Nuo XVI a., kai būdavo paskelbiama ypatinga padėtis ir vykdavo bajorų visuotinio šaukimo mobilizacija, atskiru straipsniu būdavo pažymima, kad Vilnius, kaip ypatingai Lietuvai svarbus miestas, turi turėti ypatingą savo apsaugą. Bū-

davo paskiriami atskiri atsakingi pareigūnai, Vilniaus vaivada, Vilniaus vyskupas, magistrato atstovai, kurie turėjo rūpintis Vilniaus saugumu visuotiniam šaukimui išvykus į frontą. XIX a.pab. – XXa. pradžioje lietuvių tauta atliko du didžiausius ir prasmingiausius darbus, kurių rezultatai nesibaigia ir šia diena - Lietuvos demokratinės valstybės atkūrimas. 1918 metų ir 1991 metų Atkūrimo Aktai buvo pasirašyti Vilniuje.

Vilnius yra mūsų valstybės laisvės ir nepriklausomybės tapatybė, bet buvo metai, kada Vilnius iš mūsų buvo pagrobtas klasta ir jėga bei nuo 1920 m. Lietuva 19 metų gyveno be Vilniaus, Trakų, Druskininkų, Ignalinos, Daugeliškio, Švenčionių, Švenčionėlių, Vidžių, Gerovėčių, Dieveniškų, Maišiagalos, Šalčininkų, Eišiškių, Pelasos, ir kitų Rytų Lietuvos vietovių. Mes tuomet netekome ne tik Vilniaus, štai čia, Rasų kapinėse, guli žinomi ir nežinomi Lietuvos kariai, kurie 1920 m. gynė Vilnių ir paguldė savo galvas. Tokie pat kapai, su tomis pačiomis žuvimo datomis yra Giedraičiuose, Širvintose, Ukmergėje, Kaune, Varėnoje, Maišiagaloje... Simboliškai gulintys žinomų ir nežinomų karių antkapiai rodo mūsų prisirišimą prie Vilniaus ir jį, kaip relikviją, siekia apginti. Kaip 1920 m. tragiškai netekome Vilniaus, taip 1939 m. dramatiškai mes grįžome į jį. Klastingi prieštai, leisdami mums grįžti į Vilnių, tuo pačiu uždėjo pančius, kurie 50 m. mūsų tautą ir valstybę slėgė ir ištrynė iš Europos žemėlapių. 1990 m. kovo 11 dieną Vilniuje buvo atkurta Lietuvos nepriklausomybė. Iš Lietuvos sąjūdžio remėjų sudaryta Aukščiausioji taryba pasirašė Nepriklausomybės atkūrimo aktą.

Rasų kapinėse kalbėdami apie Vilnių, turime prisiminti tuos, kurie padėjo galvas už Lietuvos sostinę, kurie ją gynė. Amžina garbė tiems, kurie žuvo, kurie dirbo vardan Vilniaus laisvės, kurie dabar dirba Vilniuje, kurie pavertė Vilnių atkurtosios Lietuvos valstybės sostine. Vilniuje dirba Lietuvos vyriausybė, LR Seimas, LR Prezidentė, Krašto apsaugos ministerijos jungtinis štabas, Lietuvos kariuomenės igula. Mes didžiuojamės Vilniumi, kaip Lietuvos valstybės sostine ir atėjome pagerbti tų, kurie savo meile Vilnių sujungė su savo gyvybe. Amžina garbė jiems, o mūsų pareiga – saugoti, kad Vilnius visada būtų su visa Lietuva. Vilnius ir Lietuva yra tapatybės jungtis, kuri turi būti saugoma visų ir visais laikais. Garbė tiems, kurie žuvo už Vilnių, garbė ir tiems, kurie darbuojasi Lietuvos sostinėje stiprindami ją.

Prieš kurį laiką Vilnius tapo ir Europos Sąjungos sostine, čia susitelkė visos Europos vadovaujantys žmonės ir mes jau esame didelio aljanso nariai bei tikimės, kad Vilnius bus visada ryškus ir svarbus Lietuvos valstybės miestas, kurio vardas skambės ne tik Europoje.

Vokietijoje, Danijos kaimynystėje – apie Rygą

Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius

I *Academia Baltica* kvietimą atvykti paklausti pranešimų apie Rygą sureagavau ambivalentiškai. Viena vertus, jau kone dešimtmetį kartą per metus sudalyvaudavusi seminaruose, skirtuose ar visoms trims Baltijos šalims, ar asmeniškai mane jaudinančiai Rytprūsių tematikai, tyrinėdama šių metų šios institucijos planus gavau nusiminti: Lietuvai specialaus dėmesio neparodyta. Kita vertus, proga pažinti artimiausius kaimynus – juk ir gimines! – nudžiugino ir suviliojo. Juk ir sąžinės graužaties dėl per menko išmanymo bei domėjimosi latviais ir Latvija negaliu nejausti – esu aptikusi, kad mano seneliui, kaizerio kareiviui, Pirmojo pasaulinio karo metais, Nepriklausomos Lietuvos viltis buvo perpinta latviškais motyvais! Štai 1917-ųjų vasarą (taigi gan toli iki karo baigties ir šios sumaišties įžeptos vilties mažoms Baltijos tautoms išsilaivinti iš po carinės ir bet kokios kitos imperinės letenos) mažlietuvis kareivis Jonas iš Karpatų rašė kunigui Viliui Gaigalaičiui, savo laiškeli užbaigdamas: „Norim linkėti ir savo viltį statyti ant to, kad teks mums už pilną laisvę su prieiga prie jūros bei suglaudimo Latvijos prie Lietuvos kovoti.“

Taigi rugsėjo 4-ą leidausi į ilgoką kelionę Vilnius-Hamburgas, užsibaigusią – dar traukiniu nudardėjus iki Flensburgo – Danijos pasieny kaimiškoj miškingoj vietovėj prie Sankelmarko ežero, išikūrusioj Sankelmarko akademijoj (glaudžiančioj po savo stogu ne tik *Academia Baltica*, bet ir Europos akademiją). Čia rugsėjo 5 – 7 d. surengtas seminaras „Ryga: daugiatautis miestas nuo XIX iki XXI amžiaus“.

Seminaras, suprantama, prasidėjo sveikinimo žodžiais. Klausytojams – vokiečiams, iš savo kišenės apmokantiems savąjį žingeidumą, trijų Baltijos šalių svečiams, kurių kelionės išlaidas dar vis padengia organizatoriai – temos pasirinkimą pagrindė *Academia Baltica* (ir viso „trejeto viename“ – kartu ir Sankelmarko bei Europos akademijų) vadovas dr. Christianas Pletzingas bei šiam seminarui vadovavęs dr. Andreas Fülberthas (besidarbuojantis Leipzigerio ir Kylio universitetuose). Pirmiausia priminta, kad Ryga šiemet – Europos kultūros sostinė. Šis Latvijos sostinės suaktualėjimas suteikė puikų pretekstą pokalbiui apie jos šiandienos situaciją bei istorines peripetijas; priežastis, žinia, imanentinė – įdomus ir sudėtingas, laike kitęs, nevienareikšmiškai vertintas ir vertinamas Rygos daugiatautiškumo fenomenas. Tarsi atsiprašant svečių iš Lietuvos (mūsų buvo ketvertas) pripažinta: taip, ir Vilnius būtų tinkamas tokio seminario objektas, tik – Baltijos erdvės atžvilgiu, tai vis dėlto periferinis miestas.

O Rygos fenomeną įvairiais aspektais gvildeno ir pranešėjai iš Latvijos, ir patys šeimininkai vokiečiai. Žinia, nebuvo pateiktas chronologiškai nuoseklus visuminis Rygos vaizdas – pilnai istorinei mozaikai, tuo labiau – nuo istorinės pradžios pradžios, tektų tarp pranešėjų pateiktų detalių telktis papildomus šaltinius. Vis dėlto nors ir su „baltomis dėmėmis“ šiandieninė Latvijos sostinė išvydome ir istorinėje perspektyvoje (štai paminėta, kad Rygą 1201 m. įkūrė vyskupas Albertas). Suprantama, tai – ne pirmas seminaras, kuriame pasitelktos vaizdinės iliustracijos, bet šikart vizualumo buvo kaip niekad gausu.

Vaizdinis Rygos daugiatautiškumas

Jau pirmą pranešimą („Rygos sovietinės praeities atspindžiai 2014-ųjų metų renginių kalendoriuje“) skaitęs *Gints Grube*, vienas iš projekto „Ryga 2014“ koordinatorių, kaip istorinę įžangą savo temai pasitelkė filmuotus kadrus, netgi pačius ankstyvuosius – Ryga 1910-aisiais... Pagrindinį dėmesį kalbėtojas sutelkė į tik šiemet atgijusį – matyt, Kultūros sostinės statusui išprovokavus – būtajį KGB pastatą, 1912-ųjų jugendstiliaus reprezentantą, dabar vadinamą tiesiog (Laisvės gatvės) „Kampiniu namu“. Pasak Grubės, pastatas gal dešimtmetį buvęs tuščias, nenaudojamas (kurį laiką, išsikrausčius liūdno atminties sovietinei įstaigai, čia buvo išikūrusi policija). Dabar šiuose didžiuliuose rūmuose kultūros entuziastų dėka persipina ir istorinė atmintis, ir meniniai projektai; įvairios ekspozicijos tarsi atskiri muziejėliai atspindi skaudžią latvių patirtį XX a. ir jos refleksijas šiandien. Pranešėjas, ekspozicijos „Laisvės gatvė“ kuratorius, priminė, kad šie metai – Pirmojo pasaulinio karo pradžios sukaktis, tad ir siekta perteikti šimtmečio virsmus, apie

kurių ideologinę prasmę byloja jau vien šios gatvės pavadinimų kaita: Aleksando – Laisvės – Hitlerio – Lenino – Laisvės... Grubė turėjo progos klausytojams priminti ir Molotovo-Ribentropo pakta, 1987-aisiais surengtą pirmą antisovietinę (antipaktinę) akciją, po poros metų visas tris Baltijos šalis apjungusį Baltijos kelią, kurio 25-metį šiemet pažymime; nutiestos sąsajos ir su šiandieniniais įvykiais Ukrainoje... Kitoje ekspozicijoje – „Latvių lagaminas“ – per konkrečius daiktus pasakojama latvių, vokiečių, žydų emigracijos, kelių jos bangų istorija: štai, pavyzdžiui, nuotraukoje regėjome paprastą forminės duonos kepaluką ir išgirdome jaudinančią istoriją apie išsivežtos duonos surinktus trupinius ir iš jų užaugtą naują raugą – taip tęsiant tradiciją iki šiandien, valgant vis „tą pačią“ tėviškės duoną... Kalbėdamas apie „Likimų muziejų“, per asmeninius šeimų, atskirų asmenų išgyvenimus pristatančią tautos kančias bei heroizmą, pranešėjas prisipažino, kad tarp daugelio žmonių sunęštų daiktų yra ir kailiniai, į kuriuos isuptas iš tremties grįžo jo tėvas, dar vaikas, kuris Sibiran iškeliavo būdamas 8 mėnesių.

Po šio, gan gausiai nuotraukomis iliustruoto pranešimo mums buvo pasiūlyta tiesiog pažiūrėti filmą – 2007-aisiais sukurtą Rosos von Praunheim „Mano motinos – pėdsakų paieškos Rygoje“. Dokumentinio filmo pasakojimas gan intriguojantis, perteiktas su menine išmone: nejaunas herojus – Holgeris Mischwitzky – iš 90-metį švenčiančios mamos Gertrud išgirsta sukrečiančią žinią (*nenoriu į kapą nusinešti paslaptį*): jis nėra tikras jos sūnus, dar mažylis įvaikintas, tai nutikę karo metais Rygoje, kai ji ten atsidūrė kartu su vyru (herojus atmintyje jis – mylintis tėvas), hitlerinės armijos karininku... Kartu su į biologinių tėvų paieškas susiruošusiu – jau mamai Gertrudai mirus – herojumi mes vedžiojami ir hipotezių, ir palaipsniui atsiskleidžiančių faktų, ir iškeltų versijų paneigimų labirintais. Būtų galima sakyti, kad Ryga šioje istorijoje – atsitiktinis dėmuo, juk Reicho patikėtinis galėjo atsidurti ir kitame užkariautame mieste, pavyzdžiui, *Kovno*; bet – kaip diskusijoje po peržiūros pažymėjo Ch. Pletzingas, filme puikiai atsisipindi seminare gvildename tema: štai herojus, dar vos pradėjęs tėvų paieškas, archyvo darbuotojų, istorikų vis teiraujasi: ar aš galiu būti latvis? ar galiu būti žydas? (Beje, holokausto gija irgi filme įpinta – netgi kaip paralelinė: apie savo išgyvenimus pasakoja iš greta Rygos buvusios koncentracijos stovyklos (Kaiserwald'o) išsigelbėjusi, bet ten artimuosius praradusi jau garbaus amžiaus žydė). Filmas baigiamas dedikacija: „Mano motinoms Gertrud ir Edith“ – tėvo asmenybei taip ir likus hipotezių rūkuose, spalvingos, tragiško likimo mamos paveikslas daugelio pastangų dėka išnyra. Tiesą sakant, gal pristatymo metu praleidau pro ausis šią žinią, tik grįžusi besidomėdama, kas ta režisierė *von* patyriau – tai tas pats Mischwitzky, ne vieną dokumentinį filmą sukūręs moterišku pseudonimu (pirmiausia panagrinėjęs homoseksualumo temą).

Šis filmas užbaigė pirmosios (penktadienio) popietės programą, o ilgoji, pilnoji – penkių temos pristatymų (vis su petraukomis, jei ne pietų ar vakarienės, tai – kavutės) diena taipogi užbaigta filmuota medžiaga: Ugo Bissas pristatė Šiaurės Vokietijos televizijos kanale jo rengiamos programos) „Ostsee-reports“ („Baltijos šalių reportažai“) laidą, skirtą Latvijai, kurioje daugiausia dėmesio skirta Rygai kaip Europos kultūros sostinei. Regėjome ir *sostinės* metų atidarymo fragmentus – menininkų sukurta didžiulės šiaudines figūras, kurias uždegus gaunamas ne tiesiog „laužas“, bet – naujos vizualinės išraiškos įgavusios liepsnojančios skulptūros; pavaikščiojome – laidos vedėję lydinč rygietai latvei po turgų, senamiesčio gatves ir jose išikūrusias kavinukes bei parduotuves; iš Rygos siužeto atšakos nuvedavo tai pas ožkų augintojus, tai pas žvejus... Beje, Latvija ir Ryga čia atspindėtos gana latviškos (pristatyti kai kurie savo verslą čia pradėję užsieniečiai), regis, vengta liesti rusakalbystės skaudulį. Nors įvairiose diskusijose (po kiekvieno pranešimo joms skirta laiko) Latvijos rusakalbių problema kelta: štai G. Grubė, matyt, „replika į šoną“ pažymėjo, kad pagrindinis šios grupės gyventojų informacijos šaltinis – *Putino televizija*; kitas pranešėjas Janas Schratetteris pažymėjo: Ryga šiandien ne daugiatautis, bet – dvitautis miestas.

Po šių NDR reportažų iš šiemetės Ry-

Hamburgas

gos – regis, visus sudominusių – prasidėjus diskusijoms, U. Bissas pripažino, kad laida (ji rodoma kartą per mėnesį) žiūrovų pritraukia daugiausia, kai pristatomos Skandinavijos šalys – susidomėjimas Baltijos šalimis, piką pasiekęs lemtingaisiais Dainuojančios revoliucijos ir tragiškų Sausio įvykių metu, dabar, dėja, yra smukęs.

Vizualiai, žinoma, buvo perteiktas ir elektroninės bibliotekos projektas – „Riga Digitalis“. Miunchene išikūrusiam „Vidurio ir Rytų Europos skaitmeninis forumai“ (Digitales Forum Mittel- und Osteuropa) atstovavęs J. Schratetteris, šio projekto iniciatorius ir vadovas, pažymėjo, kad idėja ir ryžtas imtis suskaitmeninti ir sistemiškai pateikti kultūrinį Rygos (Latvijos) paveldą paskatino būtent laukiamas Europos kultūros sostinės statusas. Bendradarbiaujant tiek su Latvijos, tiek ir kitų šalių (Vokietijos, Austrijos) institucijomis „skaitmeninėje miesto bibliotekoje“ visiems besidomintiems prieinami 200 000 puslapių. Žinoma, mums buvo pateikti gausūs pavyzdžiai – spauda, knygos (dažniausiai vokiečių kalba), atvirukai, nuotraukos.

Raudonoji seminario gija – multiškumas

Bent keletas „ilgojo“ šeštadienio pranešimų (skaitytų prieš „Baltijos reportažus“) ištis įvairiais aspektais atspindėjo Rygos multitautiškumą ir multikultūriškumą.

Seminaro atspirties taškas – XIX amžius – Ryga mums įkomponuoja į carinės Rusijos paveikslą, ko gero, ne visai tipišką, nes Baltijos vokiečiai (Deutsch Balten)) tais laikais vis dar dominuoja. Žinoma, mieste nemažai ir rusų. Latviai irgi palaipsniui keiasi iš kaimų į didmiesť. Vis pateikiamose statistikoje mane nustebino mažas žydų procentas; mat ši metropolija buvusi tarp žydams draudžiamų apsigyventi vietovių Rusijos imperijoje (tiesa, gretimiems miesteliams, kur šis draudimas negaliojo, pamažu prisišliejant prie Rygos, daugiatautiškumas ir čia buvo praturtintas).

Etninė gija su socialine ryškiai perpynę *Janis Linis* savo pranešime „1905-ųjų revoliucija Rygoje – etninė dimensija(-os)“. Jau XIX a. pabaigoje Rygoje pasipylusios

demonstracijos ir streikai dažnai būvę protestas prieš tradiciškai kilmingąjį (turtinį, galią turintįjį) sluoksnį – Baltijos vokiečius; nors, pažymėjo pranešėjas, XIX a. ženklinio rusifikavimo politika. 1904 m. susikūrusios socialdemokratų partijos atsisaukimai skelbti vokiškai, rusiškai, latviškai; lapeliai spausdinti ir estų, lietuvių, jidiš kalbomis (nors žydai, pasak pranešėjo, daugiausia kalbėjo vokiškai). Ir vieno žymiausių Rygos akcento – Laisvės statulos (pastatytos 1935 m. paminklo Petru I vietoje) – tarp keliolikos postamento bareljefų, atspindinčių etnografinius bei istorinius Latvijos aspektus, paženklinėti ir 1905-ieji.

Rygos konfesijų įvairovę (netiesiogiai išreiškiančią ir multietniškumą) aptarė dr. Sebastianas Rimestadtas. Pranešimo temą apribojęs tarpukariu, jis vis dėlto padarė platų istorinį ekskursą. Priminta, kad katalikų vyskupo įkurta Ryga buvęs svarbus (ir sėkmingas) Vokiečių ordino misijų objektas, čia įsikūrę vokiečiai palaikė glaudžius ryšius su Vokietijos protestantais, XVII amžiuje miestas jau buvo protestantiškas; nemažai tuomet būta ir pirklių stačiatikių (ortodoksų). O Latvijai tapus Rusijos imperijos dalimi, kilo net valstiečių perėjimo į stačiatikystę banga – kaip protestas prieš Baltijos vokiečių (vis dar) dominavimą; Rygoje įsikūrė ir dalis rusų sentikių, ištremtų į imperijos pakraščius. Pasak pranešėjo, priklausymas kuriai nors konfesijai Rusijos imperijoje buvo privalomas; konvertuoti leista, tik – ne iš stačiatikių. Štai pasak pranešėjo, prieš Pirmąjį pasaulinį karą (1913 m.) konfesinė statistika procentais buvusi tokia: ev. liuteronai – 50, Romos katalikai – 20, stačiatikiai (ortodoksai) – 20, sentikiai – 3, žydai (judaizmo išpažinėjai) – 7. Tarpukari – nepriklausomos Latvijos respublikos laikotarpį – žymi valstybės konkordatas su Vatikanu (kai dalis liuteronų ir ortodoksų bažnyčių perduota katalikams) bei pastangos letizuoti vokiečių dominuojamą Liuteronų bažnyčią (greta vokiečių hierarchų turėjo rasti tiek pat ir latvių). Nesigilindamas į konfesinę situaciją sovietmečiu, pranešėjas užbaigė šiandienos detalę: pagrindinė Rygos liuteronų bažnyčia – Katedra – yra ir vokiečių bendruomenės bažnyčia.

Tęsinys kitame numeryje

Lietuvių dienraščiai – 110 metų

Prof. dr. Vytas URBONAS, Vilnius

Pirmojo lietuvių dienraščio, kaip ir kitų lietuviškų periodinių leidinių, pasirodymą daugiausia sąlygojo lietuviškajai spaudai nepalankios istorinės ir politinės sąlygos Lietuvoje. Po 1569 m. pasirašytos Liublino unijos ir sudarytos federacinės Lenkijos–Lietuvos Respublikos Lietuva pamažu ėmė prarasti savarankiškumą, atsidūrė Lenkijos įtakoje, o po 1795 m. įvykdyto trečiojo Lenkijos–Lietuvos valstybės padalinio beveik visos Lietuvos žemės atiteko Rusijai, kuri Lietuvą ėmė vadinti Šiaurės Vakarų kraštu. Žiauriai numalšinus 1863 m. lietuvių bei lenkų sukilimą, Rusija nuo 1864 m. visiškai uždraudė lietuvišką spaudą lotyniškais rašmenimis. Ir tik 1904 m. gegužės 7 d. (senuosiu stiliumi – balandžio 24 d.), beveik po 40 metų trukusios atkaklios kovos, Lietuvai pavyko atgauti gimtąją kalbą ir lietuviškąjį raštą. Rusijos imperijos valdžia, supratusi, kad jokiomis priemonėmis nepavyks nutautinti ir surusinti lietuvių, nutarė panaikinti lietuviškos spaudos draudimą. Dar tu pačią 1904 m. pabaigoje pasirodė ir pirmieji legalūs lietuviški periodiniai leidiniai.

1904 m. gruodžio 23 d. (senuoju stiliumi – gruodžio 10 d.) Vilniuje dienos šviesa išvydo pirmasis laikraščio *Vilniaus žinios* numeris. Jo paantraštelėje buvo pažymėta, jog tai yra „pirmasis lietuvių dienraštis“. Šio leidinio steigėjas, leidėjas ir redaktorius inžinierius Petras Vileišis, kurio įkurtoje spaustuvelyje buvo spausdinamas laikraštis, neslėpė savo didžiulio džiaugsmo. „Tatai, ko mes tiek ilgai geidavome, dabar išsipildė, – rašė jis pirmojo numerio įžanginiame straipsnyje „Pirmas numeris“. – Turime spaudą ir dienraštį!“ Ir toliau tęsė: „Dabar mes, lietuviai, nebesiausime tarp apileistais, kaip tatai iki šiolėi buvo. Jeigu pas mus atsitiks kokia nelaimė, tai apie tai mes nebeprivalysime daugiau žinių prieškoti po svetimtaučių laikraščius, kurie ne visiems prieinami ir suprantami. (...) Dabar mes patys kasdien galėsime apsarstyti klausimus, kurie mums labiausiai rūpi ir ant kurių labiau ar mažiau mūsų gyvenimo grovė guli“. P. Vileišis nurodė ir didžiulę tokios, teisingai naudojamos spaudos reikšmę. „Spauda šiandien mūsų didžiausia geradėjystė, – pažymėjo jis. – Dabar vien to tik reikia, idant mes mokėtumėm ta spauda ant gero pasinaudoti. Todėl čion su nužeminta širdžia prašome V. Dievą, idant Anas teiktųs mūsų (kurie ta spauda naudosimės) protą apšviesti, idant Anas mus doros ir teisybės keliais vestų, idant klaidingi keliai tili nuo mūsų buti!“

Svarbiausius pirmojo lietuvių dienraščio uždavinius leidinio vedamajame „Mūsų šventė ir mūsų rupestis“ išdėstė laikraščio redakcija. „*Vilniaus žinių*“ pasirodymas bus toks naujas tautos gyvenimo tarpas, kuris, turbūt, visuomet pasiliks labai įžymus, jog į tą tarpą mūsų tautos žmonės, turbūt, visados žiūrės, kaip į didžiausią, bent į labai prakilnų savo gyvenimo atsitikimą, – pabrėžiama straipsnyje. – (...) Gerai suprantame, jogei dienraščio (...) reikės platinti apšvietimas, nešti mokslas iš pradžios ten, kur jo labiausiai reikalaujama (...). Dabar gi, tuoj pradėdami savo gyvenimo dienas, mes apie tą dalyką tiek tegalime pasakyti: *mums visuomet rūpės Lietuvos apšvietimas, gerovė ir laimė*“.

P. Vileišis buvo oficialusis (atsakomasis) diena-raščio *Vilniaus žinios* redaktorius. Faktiškai leidinį redagavo Jonas Jablonskis ir Povilas Višinskis, paskui – Jonas Kriaučiūnas, Pranas Klimaitis, Kazys Puida, Juozas Tumas-Vaižgantas, Jonas Vileišis. Iš pat pradžių laikraštis ėmė operatyviai informuoti, kas dedasi Lietuvoje ir visoje Rusijos imperijoje, rašė apie svarbiausius pasaulio įvykius. Todėl jis buvo daugelio skaitomas – 1905 m. jo tiražas siekė 6000 egz. Tačiau netrukus susidomėjimas šiuo dienraščiu, kuris neturėjo aiškėsnes programos, savito „veido“ ir dažnai pasisakydavo prieš kunigus, ėmė blėsti.

P. Vileišis dar bandė laikraštį išlaikyti „pirmėvišku“, bet nepartinui, vienijančiu įvairias politines sroves. Tuo tikslu jis kvietė naujus bendradarbius, kaitaliojo redakcijos sudėtį. Dėl kalbinio konflikto iš redakcijos greitai pasitraukė J. Jablonskis, nepatenkintas laikraščio kryptimi išėjo P. Višinskis. Ilgiau dirbo žurnalistas J. Kriaučiūnas ir jaunas literatas K. Puidas.

1906 m. pabaigoje pradėjus dienraščių redaguoti J. Tumai-Vaižgantai, redakciniam straipsnyje skaitytoms buvo pažadėta, kad *Vilniaus žinios* bus „progresyvišku naujosios gadynės laikraščiu, pilnai, neveidmainingai pritariančiu išmintingai ir dorai kovai už lietuvių ir apskritai žmonių laisvę, apkenčiančių laisvas nuomones ir tik pertikrinimais tekariaujančių su priešingomis“, netaps „partijiniu laikraščiu ir rūpinis išvengti visokio šovinizmo ir fanatizmo“. Žadėdamas dienraščio nepaversti „dvasišku laikraščiu“, jo redaktorius pabrėžė, kad leidinys netaps ir „socialistišku laikraščiu“, tik bus nudažytas „kriščioniškai-tautiški-demokratiškai“. Tai sukėlė dienraščių rėmusios liberaliosios inteligentijos nepasitenkinimą. Leidinio tiražas ėmė sparčiai mažėti – 1907 m. pradžioje jis tesiekė 2000 egz. Nepadėjo ir kunigų surinktos aukos bei jų parašyti straipsniai. Laikraštis bankrutavo ir 1907 m. balandžio viduryje nustojo eiti.

Po kelių mėnesių P. Vileišis atnaujino *Vilniaus žinių* leidimą, o nuo 1907 m. spalio mėnesio dienraštį perdavė Pasitikėjimo bendrovei, kuriai vadovavo J. Vileišis bei S. Matulaitis. Oficialiuoju redaktoriumi pasirašinėjo J. Vileišis, o redagavo demokratų ir dešiniųjų socialdemokratų koalicija. Laikraštį tvarkė ir nemažai straipsnių jame išspausdino redakcijos sekretorius Mykolas Biržiška, literatūrinė laikraščio tvarkytoja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė bei kalbos taisytojas Adolfas Vėgėlė. Kelerius metus dienraščio administratoriumi dirbo Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis. Laikraštis savo rašiniais ėmė labiau palaikyti demokratines visuomenės nuotaikas, tapo artimesnis socialistams, inteligentijai. Visa tai sukėlė

kunigu ir dvarininkų nepasitenkinimą. Kunigai ėmė bendradarbiauti kituose leidiniuose, todėl dienraščio skaitytojų dar labiau sumažėjo. J. Vileišis mėgino pakoreguoti leidinio kryptį, tačiau tai jau nieko nepaėjo. Dėl lėšų trūkumo, prenumeratorių sumažėjimo ir skirtingų pažiūrų redaktorių nesugebėjimo kartu dirbti pirmojo lietuvių dienraščio leidimas 1909 m. kovo mėnesį galutinai nutrūko, išėjus 1175 numeriams.

Daugiau nebuvo bandoma dienraštį atgaivinti. Tik 2002 m. kovo mėnesį Vilniuje pasirodė dvisavaitinis laikraštis *Vilniaus žinios* – pirmojo lietuvių dienraščio tęsinys, kurio paantrašėje buvo rašoma, jog jis „leidžiamas nuo 1904 m.“ Nuo 2003 m. jis tapo „savaitraščiu vilniečiams“, vėliau – „savaitraščiu Lietuvos žmonėms“, ėjusių iki 2007 m. Jį redagavo R. Šlajus, A. Jakimovas, R. Valatkevičiūtė, S. Vaitulionis.

Dienraščyje *Vilniaus žinios*, ėjusiame 1904–1909 m., buvo nušviečiamas lietuvių visuomeninis, politinis bei kultūrinis gyvenimas, spausdinamos naujausios žinios iš šalies, Rusijos bei užsienio, spaudos apžvalgos, skelbimai. Kai kurių žanrų, tam tikros paskirties ir tematinės rašiniais skelbtu būdu įsteigti pastovūs skyreliai bei rubrikos: „Telegramos“, „Atbalsiai“, „Vyriausybės paliepimai“, „Iš Lietuvos“, „Svetur“, „Ivairios žinios“, „Rusų laikraščiai“, „Kitur“, „Apskelbimai“.

Vilniaus žinios savo skaitytojams pateikė nemažai ir grožinės literatūros kūriniai, vertimų iš rusų, lenkų, prancūzų, italų, anglų, olandų, žydų kalbų, literatūros kritikos straipsnių. Laikraščio atkarpose ir literatūriniamе skyrelyje, kuris buvo vadinamas fejletonu, išspausdinta K. Jurgelonio bei J. Bilūno eilėraščių, K. Jasiukaicio bei Žemaitės dramų kūrinii, J. Bilūno, Vaižanto, M. Pečkauskaitės-Satrijos Raganos, A. Žukausko-Vienušio (debiutavusio legenda „Amžinasis smuikininkas“), O. Pleirytės, K. Puidos, J. Gurausko prozos kūrinii, P. Mašioto, V. Kapsuko, Vaižanto, J. Pleirio kritikos straipsnių. Taip pat buvo paskelbta L. Tolstojaus, A. Čechovo, B. Pruso, V. Hugo, G. Mopasano, Š. Ašo, A. Konano Doilio kūrinii vertimų.

Apskritai dienraščio *Vilniaus žinios* leidimas, trukęs mažiau kaip penkerius metus, aiškiai parodė, kad Lietuvoje jau yra ir rašančiųjų, ir techninių spaudos darbuotojų.

Netrukus lietuviškas dienraštis pasirodė Klaipėdoje. 1909 m. rugpjūčio mėnesį ten žinomas visuomenės veikėjas ir spaudos darbuotojas Martynas Jankus savo spaustuvėje ėmė leisti laikraštį *Dienos lapas* (*Dienos laps*), ėjusi 6 kartus per savaitę. Tai buvo pirmasis Mažosios Lietuvos lietuvininkų dienraštis. M. Jankus buvo ne tik šio laikraščio leidėjas, bet ir redaktorius, daugelio rašinių autorius. Klausias daugiausia rašė prekybos, ūkininkavimo klausimais, skelbė įvairias naujienas (skyreliuose „Iš Lietuvos“, „Iš svetur“). Deja, šis dienraštis ėjo neilgai – nuo 10-ojo numerio jis tapo savaitraščiu ir buvo leidžiamas tik iki 1910 m. pradžios.

1913 m. gruodžio mėnesį dienraščiu tapo tautinės demokratinės pakraipos laikraštis *Viltis*, nuo 1907 m. spalio mėnesio Vilniuje leistas tris kartus per savaitę. *Viltis*, ėjusi iki 1915 m. rugsėjo mėnesio, buvo svarbiausias tautinės orientacijos demokratų, būsimųjų tautininkų leidinys. Jo idėjinės gairės nubrėžtos laikraščio redaktoriaus A. Smetonos programiniuose straipsniuose. Pagrindinė laikraščio kryptis nusakyta žodžiais „Mūsų viltis vienybėje“. Svarbiausias tikslas buvo telkti tautines jėgas taip, kad jos darbe neprieštarautų vienos kitoms. Idealas – dvasinės vertybės, tačiau nebuvo ignoruojama ir materialinė kultūra, o ypač tautinė kultūra. Kultūros ir tautiškumo propagavimu laikraštis tikėjosi išspręsti opiausias socialines problemas. O apie eilinių žmonių, ypač ūkininkų, įvairius reikalus stengtasi rašyti tik tiek, kiek tai siejosi su tautiniais ir kultūros klausimais. Svarbi vieta buvo skiriama ir tikėjimui, krikščionybei. *Viltis* stengėsi būti inteligentų leidiniu, todėl pirmiausia savo rašinius orientavo į šviesuomenės sluoksnius. Jis stengėsi aprėpti visas lietuvių kultūrinio gyvenimo sritis ir įvairias meno šakas.

Vilties pušlapiuose išsamiai buvo gyildenamos gimtosios kalbos, tautosakos, etnografijos, meno, mokslo, švietimo problemos. Lietuvių kalbos dalykus įvairiais aspektais nagrinėjo ne tik pats A. Smetona, bet ir K. Būga, J. Jablonskis, J. Balčikonis, Š. Lapelis. Apie tautinę muziką rašė M. K. Čiurlionis, apie teatrą – G. Landsbergis-Žemkalnis, bendrais kultūros klausimais – J. Basanavičius, T. Dauridas, S. Kymantaitė-Čiurlionienė, A. Dambrauskas, J. Kubilius, A. Voldemaras. Daug vietos leidinyje buvo skiriama grožinei literatūrai; ją kelerius metus tvarkė L. Gira. *Viltyje* pasirodė keliolika Lazdynų Peledos apsakymų, V. Krėvės-Mickevičiaus dramų, apsakymų, legendų, A. Kriščiukaičio-Aišbės fejletonų ir satyrinių vaizdėlių, I. Šeiniaus pirmieji apsakymai, J. Balčikonio fejletonų ir vertimų, J. Tumas-Vaižgantas, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana ir S. Kymantaitė-Čiurlionienė paskelbė nemažai prozos kūrinii, literatūros kritikos ir literatūros istorijos straipsnių, kūrinių recenzijų. L. Gira išspausdino keletą istorinių dramų, poemų, prozos vaizdėlių, kritikos rašinių, vertimų. Laikraščioje nuolat bendradarbiavo M. Davainis-Silvestraitis, M. Šeizys-Dagilėlis, A. Šmulskšty-Paparonis, K. Puida. 1913–1915 m. laikraštis leido nemokamą mėnesinį mokslo ir literatūros priedą.

Dienraštis *Viltis*, pasižymėjęs gražia, taisyklinga kalba, gerai parengtomis publikacijomis, inese nemažą indelį lietuvių tautos atgimimo, kultūros, literatūros ir spaudos istorijai. Jis plačiai atspindėjo to meto lietuvių visuomeninį, politinį ir ypač kultūrinį gyvenimą. Tai buvo pirmasis lietuvių laikraštis, kuriam

VILNIAUS ŽINIOS

Pirmasis lietuvių dienraštis.

Išsteigėjas Petras Vileišis.

REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Vilnius, Totorių g-vė Tiškos n. № 1, b. S. Krasos dėžutė № 53.

Redakcija atidariata nuo 9—2 v., Administracija nuo 9^{1/2}—2^{1/2} v.

«Vilniaus Žinios» užsakytai galima taip-pat visuose knygynuose ir vartotojų draugijose.

№ 163 (1001).

«VILNIAUS ŽINIOS» KAINA PRISIUNČIANT:

Mėnesiams	12	6	3	1
Vilniuje ir visoje Rusijoje	6 r. 3 r.	1 r. 50	50 k.	
Užsieniuose	12 r. 6 r.	3 r. 1 r.		

ATSKIRAS NUMERIS Vilniuje ir provincijoje — 3 kap. Permainant adresą reikia pridėti 20 kap. ir adresas, kuriuo buvo gaunamas dienraštis, geriausia juostelė. Jis taip-pat reikia pridėti ir visuose kituose susirašinėjimuose su administracija. Užsienio prenumeratorius meldžiame siųsti prenumeratą per Vilniaus Komercijos banką, ar tiesiog savais pinigais, bet ne „monet orderiais“.

APSKELBIMAI. Prieš tekstą už vienintelio petito eilutę arba jos vietą 30 k. Po teksto už petito eilutę arba jos vietą 15 k. Už apskelbimus, įdėjamus laikraščio kaipo priedą, ir sveriančius ne daugiau 1 loto eksempliorius—įmama 8 rb., už 1000 tokių priedų, už kiekvieną sekantį lotą po 2 rb. 60 kap.

RANKRAŠČIAI, atsiunčiamieji dienraščiui, turi būti su autorias parašu ir adresu. Primitelį spaūdai gal būti trumpiniai. Rankraščiai be nurodyto sąlygų skaitos nepmokamais. Rankraščių Redakcija negrąžina.

Ketvergas, Liepos 24 (Rugpjūčio 6) d. 1908 m.

Metai IV.

Privatiška gydykla su muel-tinomis

lyvonių dël netëljû ir gîmdinës kûrës dës VISOCKOS GRINGANG. Prie gydyklos yra daktarës kûrës. Kaina prieinama. Vilnius, Totorių(Totoriavos) gtv. № 13 (antras namas nuo žvalnos rty).

290—Mn.—1

Iš Lietuvos.

Dëllei korespondencijos is Zagarës. «Vilniaus Žinių» 156 num. šiu metų tipo is Zagarës dr. Avizono korespondencija apie Kalvarijos atlaivis. P. Avizono sakosi savo straipsnyje noris žinoti, ar viskas tiesa, ką jam papasakojo kauliuneikis is Kalvarijos. Kuipo akys lytydintos noriu išrodyti «Vilniaus Žinių» skaitytojams, kad vis tai netiesa.

is Radviliškio (Šiaulių pav.) buv. m. Radviliškio (Šiaulių pav.) buv. m.

leisti buvo sukurtas tvirtas ir pastovus visuomeninis materialinis pagrindas (įsteigta bendrovė), sudarytos sąlygos turėti savo korespondentus, reporterius.

Nuo 1911 m. kaip dienraštis buvo leidžiamas ir Lietuvos demokratų partijos laikraštis *Lietuvos žinios*, prieš tai, nuo 1909 m. vidurio ėjęs 2 arba 3 kartus per savaitę. Tiesa, nors *Lietuvos žinių* paantrašoje nuo 1914 m. visą laiką buvo rašoma „Politikos, visuomenės ir literatūros dienraštis“, išeinantis „kasdien, išskyrus pirmadienius ir didžiąsias šventes“, iš tikrųjų jis 6 kartus per savaitę buvo leidžiamas tik tu metų pradžioje, o kitu laiku iki pat 1915 m. rugsėjo vidurio dažniausiai ėjo tris kartus per savaitę. Dienraščio *Lietuvos žinios* leideja buvo F. Bortkevičienė, atsakomoji redaktorė J. Zymantienė-Zemaitė, o faktiškai redagavo G. Petkevičaitė-Bitė, J. Šaulys.

Nors dienraštis *Lietuvos žinios* ir atstovavo Lietuvos demokratų partijai, tačiau jis tai savo publikacijose nelabai norėjo parodyti. Laikraštis visą laiką stengėsi laikytis demokratiškos, pažangios, nepartinės pakraipos. Jo publikacijose atsispindėjo Lietuvos politinis, ekonominis, visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas, svarbiausi šalies ir viso pasaulio įvykiai. Greta politikos klausimų, buvo svarstoma valstiečių padėtis, jaunimo problemos, Lietuvos švietimo reikalai, kritikuojamas rusų kalbos skverbimasis į mokyklas bei valdžios įstaiigų ir lietuvių kalbos varžymas, aukštojo mokslo išsigijimo ribojimas, lietuvių mokytojų ir dėstytojų persekiojimas. Nemažai dėmesio laikraštis skyrė menui ir literatūrai, 1913 m. įvedęs specialų „Literatūros skyrį“. Kelis savo apsakymus paskelbė Žemaitė. Kaip gabi publicistė ir literatūros kritikė nuo pat pirmųjų laikraščio numerių ėmė reikštis G. Petkevičaitė-Bitė. Savo grožinę kūrybą spausdino jauni literatai. I. Šeinius ir J. Savickis paskelbė po keletą apsakymų, Z. Gaidamavičius (Z. Gėlė), J. Janonis, A. Lastas, B. Sruga, K. Binkis – nemažai eilėraščių, P. Galaunė – vaizdelių ir ispūdžių apie M. K. Čiurlionio kūrybą. Literatūros kritikos straipsnius laikraštis spausdino J. Šaulys ir A. Rimka, literatūros istorijos klausimus nagrinėjo M. Biržiška, A. Janulaitis bei K. Grinius, taip pat bendradarbiavo Vydūnas, J. Gurauskis, G. Landsbergis-Zemkalnis, K. Puida, Jovaras. Dienraštis *Lietuvos žinios* vėliau, 1922 m. buvo atkurtas ir ėjo iki 1940 m. 1990 m. jis vėl buvo atgaivintas – kaip savaitraštis, o nuo 1998 m. leidžiamas kaip dienraštis.

1914 m. rugpjūčio mėnesį pasirodė du pirmieji JAV lietuvių dienraščiai – *Naujienos*, nuo 1914 m. vasario mėnesio Čikagoje ėjęs kaip darbininkų savaitraštis, ir *Katalikas*, nuo 1899 m. Klivlende leistas kaip katalikų savaitraštis. 1916 m. dienraščių tapo ir *Draugas*, nuo 1909 m. kartą per savaitę leistas katalikams skirtas laikraštis; jis ir šiandien eina Čikagoje – kaip vienintelis užsienio lietuvių dienraštis. Nuo 1919 iki 1958 m. kaip dienraštis ėjo 1911 m. Bostone įsteigtas socialistinės orientacijos laikraštis *Laisvė*.

Nuo 1918 m. spalio pradžios dienraščiu tapo ir oficialus Lietuvos valstybės laikraštis *Lietuvos aidas*, nuo 1917 m. rugsėjo 6 d. Vilniuje leistas 3 kartus per savaitę. Tiesa, dienraštis *Lietuvos aidas*ėjo neilgai – paskutinis jo numeris buvo išleistas 1919 m. sausio 1 d. Tačiau 1928 m. dienraštis vėl buvo atgaivintas ir ėjo Kaune iki 1940 m. O 1989 m. gegužės 8 d. vėl atkurtas *Lietuvos aidas* leidžiamas iki šiol Vilniuje – kaip dienraštis Lietuvai („valstybės laikraštis“). 1918 m. vokiečių okupuotoje Lietuvoje ėjo ir dienraštis *Dabartis*, iki tol, nuo 1916 m. leistas 2 arba 3 kartus per savaitę kaip Vokietijos okupuotai šaliai skirtas laikraštis. 1918 m. gruodžio pabaigoje Vilniuje kaip dienraštis ėmė eiti ir Lietuvos komunistų žurnalas *Komunistas*, iki tol, nuo tu pačių metų balandžio mėnesio ėjęs Voroneže (Rusijoje). Kaip Lietuvos ir Baltarusijos komunistų partijos Centro komiteto organas, remiantis Vilniuje V. Kapsuko sudaryta komunistinė laikinąja Lietuvos vyriausybe, dienraštis *Komunistas* buvo leidžiamas su pertraukomis iki 1920 m. lietuvių, lenkų, rusų bei žydų kalbomis.

Tarpukario Lietuvoje dienraščių buvo leidžiama gana daug ir įvairių. 1919 m. pradžioje jau minėtą dienraštį *Lietuvos aidas* pakeitė oficialus vyriausybės dienraštis *Lietuva*, ėjęs iki 1928 m. Kaune. Nuo 1927

iki 1928 m. buvo leidžiamas Lietuvių tautininkų sąjungos dienraštis *Lietuvis*, iki tol, nuo 1924 m. ėjęs kaip savaitraštis. O nuo 1928 m. vasario pradžios vietoj dienraščių *Lietuva* ir *Lietuvis* pradėjo eiti anksčiau minėtas dienraštis *Lietuvos aidas* – kaip Lietuvių tautininkų sąjungos ir Lietuvos vyriausybės oficiozas. 1919 m. dienraštį *Laisvė* Kaune įsteigė Lietuvos krikščionių demokratų partija. Tiesa, dienraštis ėjo tik kelerius metus. Tačiau 1923 m. rugsejo mėnesį jam sustojus, tu pačių metų pabaigoje pasirodė kitas šios partijos leidinys – dienraštis *Rytas*. Jis buvo leidžiamas gana ilgai, tiesa, su petraukimais, – iki 1936 m. vidurio, kai jis tuometinės tautininkų valdžios buvo uždyrątas. Tačiau vietoj jo krikščionys demokratai netrukus pradėjo leisti kitą savo leidinį – dienraštį *XX amžius*, ėjusį iki 1940 m. rugpjūčio. 1922 m. vasario mėnesį Kaune pasirodė dienraštis *Lietuvos žinios* – kaip atgaivintas iki 1915 m. Vilniuje ėjęs laikraštis. Vėliau jis tapo 1922 m. pabaigoje susikūrusios Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos svarbiausiu leidiniu, ėjusiu iki 1940 m. vidurio.

Izviariu laiku Kaune ējo nemažai ir kitu, politiskās partijas neprieklausīgu, bēndrojo pūbūdzio visuomeniojū politinio dienraščio. 1925–1926 m. buvo leidžiamas informacinis dienraštis *Kauno naujienos*, 1929 m. – *Diena*, 1930–1933 m. – *Tempo*, 1931–1933 m. – *Dienos naujienos*, 1933 m. – *Dienos žodis* bei *Kauno žinios*, 1933–1934 m. – *ABC*, 1933–1936 m. – *Naujos žinios*. 1936 m. dienraštis pasirodė ir Klaipėdoje: ten akcinė bendrovė „Rytas“ išsteigė dienraštį *Vakarai* ir jį leido iki 1939 m. Lenkų užimtaime Vilniuje 1919–1922 m. vienas po kito (okupacinei valdžiai uždarinėjant bei konfiskuojant) buvo leidžiami lietuviški dienraščiai *Nepriklausomoji Lietuva*, *Vilniaus aidas*, *Vilnius*, *Vilnietis*, kuriuos daugiausia leido ir deragavo Mykolas Biržiška.

1940 m., pirmajais sovietinės okupacijos metais, Kaune pasirodė komunistiniai dienraščiai *Tiesa*, *Komjaunimo tiesa*, *Tarybų Lietuva*, kurie vėliau, po Antrojo pasaulinio karo, buvo leidžiami Vilniuje. Vokiečių okupacijos laikotarpiu Kaune ėjo dienraščiai *Į laisvę* (1941–1942 m.) ir *Aletis* (1943–1944 m.), o Vilniuje – *Naujoji Lietuva* (1941–1944 m.). Pokario laikotarpiu iki pat 1990 m. Lietuvoje ėjo tik du lietuviški dienraščiai – *Tiesa* ir *Komjaunimo tiesa*.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, 1990 m. dienraštis *Tiesa* buvo pertvarkytas ir tapo Lietuvos demokratinės darbo partijos dienraščiu, ėjusiui iki 1994 m. vidurio. Vietoj dienraščio *Komjaunimo tiesa* nuo 1990 m. pradžios ėmė eiti nepriklausomas dienraštis *Lietuvos rytas*. 1990 m. nepriklausomam dienraščiui tapo ir laikraštis *Respublika*, nuo 1989 m. ėjęs kaip Lietuvos sąjūdžio leidinys. Tačiau 2014 m. gegužės mėnesį jo leidimas nutruko: vietoj dienraščio *Respublika* leidžiamas savaitraštis *Mūsų Respublika*. 1989 m. Vilniuje pasirodė ir atkurtas tautinės pakraipos dienraštis *Lietuvos aidas*, leistas iki 1940 m. Kaune. 1994–1996 m. Vilniuje ėjo dienraštis *Lietuvai diena*, o 1995 m. – *Lietuva*. Nuo 1996 m. dienraščiu Lietuvos tapo nepriklausomas Kauno miesto laikraštis *Kauno diena*, pasirodęs 1992 m. Nuo 1996 iki 2008 m. Kauno buvo leidžiamas dienraštis *Laikinojo* sostinė, 1995 m. ėjęs ir nuo 2009 m. leidžiamas kaip savaitraštis. 1998 m. kaip dienraštis ėmė eiti laikraštis *Lietuvos žinios*, kurį 1990 m. Vilniuje buvo atkūrusi Lietuvos socialdemokratų partija (tokia pavadinimo laikraštis ėjo nuo 1909 m.), o 1999 m. – verslo naujienų laikraštis *Verslo žinios*, įsteigtas 1994 m. Nuo 2000 m. Vilniuje eina bulvarinio pobūdžio dienraštis *Vakaro žinios*. Taigi šiuo metu Lietuvoje leidžiami lietuviški dienraščiai *Kauno diena*, *Lietuvos aidas*, *Lietuvos rytas*, *Lietuvos žinios*, *Verslo žinios*, *Vakaro žinios*, paprastai vadinami nacionaliniais dienraščiais. Be jų, dar eina ir regioniniai (kraštų, apskrčių, miestų) dienraščiai – *Klaipėda*, *Panevėžio balsas*, *Sekundė*, *Šiaulių kraštas*, *Šiaulių naujienos*, *Vakarų ekspresas*. Tad šiandien Lietuvoje leidžiama 12 bendrojo pobūdžio ir specializuotų dienraščių, kurių dauguma turi nemažai įvairių teminių priedų. *Tiesa*, pastaruoju metu dėl iškilusių ekonominių problemų ir atsiradusios daugybės elektroninių (internetinių) dienraščių kiek pasikeitė kai kurių spausdintinių dienraščių periodiškumas: jie nebeleidžiami ne tik sekmadieniais, bet ir pirmadieniais.

Joniškio daugiafunkcinis centras – sprendimas, atgaivinęs ne tik mokyklą, bet ir miestelį

Monika RYBELIENĖ, Molėtai

Žmonės kalba, kad ne tik Dubingiai, bet ir Joniškis bei Arnionys kadaise priklausė didingai Radvilų giminei, tik Dubingiuose būta gražesnių vietų jų vasarviete, todėl jie pastaruosius rezidencijos įkūrimui ir pasirinko. Tačiau šiandien ne apie juos, o apie Joniškio kaimą, esantį Molėtų rajone, kuris vienas iš nedaugelio dar ir šiandien išsiskiria kalbine gyventojų sudėtimi, nors, pasak vietinių, visi gyventojai save skaito lietuviais, tačiau kaime dar ir šiandien sparčiai skleidžiasi lenkiškas žodis, mat gyvena čia nemažai šeimų kalbančių maišyta (lietuvių – lenkų) kalba. Tokius kalbos ypatumus lėmė istorinės ir geografinės miestelio ypatybės – XIX a. prasidėjęs lietuvių nutautėjimas, kuris stipriai palietė ir šį kraštą. Istorija byloja ir dar vieną, šio krašto žmonėms svarbų faktą, įtakojusį lenkėjimą jame – atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, Lenkijai okupavus Vilniaus kraštą, Joniškis liko Lietuvoje, bet tapo pasienio miesteliu. Arino ežeru ėjo demarkacinė linija.

Šiandien nei mokykla, nei pati miestelio bendruomenė anų laikų įvykių nemini ir specialių švenčių nerengia. Vienintelis istorijos liudininkas – prieš pat vartus į medinės Joniškio Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios, pastatytos XVIII a. pradžioje, šventorių, kitoje kelio pusėje esantis – 1928 m. statytas Lietuvos Nepriklausomybės dešimtmečio paminklas iš keturių pusių su prie jo ateinančias kalbantis užrašais: „Garbė Tėvynės gynėjams“, „Vardan tos Lietuvos vienybė težydi“, „Ateik Tavo karalystė“, „Mes be Vilniaus nenurimsim, ne!“. Pastarieji žodžiai, kaip galima spėti susiejant juos su istoriniais faktais, galėjo turėti joniškiečiams svarbią simbolinę prasmę, kadangi Joniškis geografiškai buvo ant 1923 m. nustatytos demarkacinės linijos, kuri skyrė tuomet lenkams priklausiusią Vilniją nuo Lietuvos Respublikos, tad taip Joniškis atsidūrė lietuviškame, šiauriniame Arino ežero krante, o vos už kelių kilometrų esantys Arnionys – lenkiškame. Žinant istorinius faktus jau nebe taip nuostabą kelią ir žinia apie tai, kad daug šio krašto žmonių kasdien tarpusavyje kalbasi lenkiškai, ne išimtis ri mokiniai.

Mokyklos kūrimosi vingiai

„Banguoja tyliai mėlynas Arinas,
Bažnyčioj skamba rytmečio varpai,
Gimtas kraštas Joniškis vadinas
Mes – Joniškio mokyklos mokiniai.“

Tai – pirmosios Joniškio mokyklos himno eilutės, kuriomis savo šventės mokykloje pradeda 82 joje šiemet besimokantys mokiniai. Kaip pasakojo Joniškio mokyklos direktorės pavaduotoja ugdymui Daiva Kaselienė ir ilgametė šios mokyklos geografijos mokytoja Valerija Ilgevičienė, vartydamos kolegės J. Liubeckaitės Joniškio 450 metų jubiliejui paruoštą pranešimą, seniausias žinomas šaltinis, kuriame minimas Joniškis (Janiszki) buvo 1554m. Vilniaus tįjūnystės Nemenčinės – Linkmenų valsčiaus inventorių, kuriame rašoma apie Joniškio dykvietę, kurioje gyveno Narko Jutrikovičius su sūnumi Jonu. Žmonės kalba, kad tik po valakų reformos, apie XVII a. pradžią, Joniškyje atsirado dvaras. 1669 m. jis priklausė H. Giedraitytei Surgaitienei, kuri jį ir pardavusi Vilniaus universiteto žėjutams. Anot pranešimo autorės J. Liubeckaitės, „Vienulių pasirinkimas nebuvo atsitiktinis, mat Arnionių dvare veikė gana stipri evangelikų – reformatų (kalvinistų) bendruomenė, o jėzuitų ordino vienas iš tikslų tuomet buvo kontrreformacija.“ Kaip pasakojo mokytojos, nusipirkę dvarą jėzuitai šalia jo pastatė koplyčią, o vėliau ir įsteigė ir parapijinę mokyklą. 1782 m. vaikus joje mokė Antanas Šamborskis. 1819 m. Joniškyje buvo įsteigta valdinė mokykla. 1924 m., vykdant Nepriklausomos Lietuvos Steigiamojo Seimo 1922 m. priimtą Pradžios mokyklos įstatymą, miestelyje buvo įkurta pradinė mokykla, kuri išaugo iki septynmetės. 1930-1933 metais šiaurinėje miesto dalyje buvo pastatyta tipinė medinė mokykla, 1937 m. atidaryta ir pirmoji biblioteka, 1946m. – kultūros namai. 1944-1945 m. dalies tėvų pritarimu, Joniškio septynmetėje mokykloje buvo mokoma lenkiškai ir tik 1948m. mokytojo Algirdo Daubarо iniciatyva pradinėse klasėse imta mokyti lietuviškai. 1955 m. Švietimo ministerijos inspektoriaus J. Cukerzio iniciatyva Joniškio septynmetėje mokykloje imta dėstyti lenkų kalba ir tik po metų, tėvų prašymu, buvo atkurta lietuviška mokykla. 1959 – 1960 m. mokykloje jau buvo išleista pirmoji abiturientų laida. Tuomet mokyklai plečiantis, vaikų skaičiui augant, 1963 m. prie mokyklos buvo pastatytas mūrinis priestatas, o 1985 m. rugsėjo pirmoji visiems joniškiečiams įsiminė kaip didelė šventė, mat po ilgų metų buvo persikelta į visiškai naują mokyklos pastatą su vidiniu amfiteatru. Tuo metu tai buvo vienintelė mokykla respublikoje pastatyta pagal naują projektą. 1987 m. prasidėjusi Lietuvos Nacionalinio švietimo reforma padarė

Joniškio mokyklos direktorės pavaduotoja D. Kaselienė (kairėje) ir geografijos mokytoja V. Ilgevičienė

įtaką tam, kad Joniškio vienuolikmetė mokykla buvo reorganizuota į dvylikametę.

Mokytoja Valerija pasakojo, kad prieš 48 metus, kuomet tik ji pradėjo dirbti šioje mokykloje, klasėse mokėsi po 30 mokinių, mokykla klestėjo. Šiandien mokyklos kasdienybė kitokia. Norėdami, kad mokykla išliktų, Molėtų rajono Kultūros ir Švietimo skyrius, drauge su mokyklos vadovybe, ėmėsi reorganizacijų ir, pasinaudoję Europos Sąjungos lėšomis, dalį mokyklos pertvarkė į daugiafunkcinį centrą. Jame prieglobstį šiandien randa Joniškio bendruomenė, iš aplinkinių kaimų sportuoti čia atvykstantieji entuziastai, mat centre įrengta puiki moderni sporto salė, treniruokliams skirta erdvė. Centro patalpose vyksta anglų kalbos mokymai suaugusiems, įrengta kompiuterių klasė, kur dirbti ateina tiek vaikai, tiek vyresnio amžiaus joniškiečiai. Universaliai erdvėje vyksta seminarai, teminės bendruomenės šventės, priimami svečiai. Atskira erdvė centre skirta ir patiems mažiausiems – ikimokyklinukams ir priešmokyklinukams.

Mokykla nuo pirmųjų dienų buvo orientuota į rimtą fizinį mokinių paruošimą. Nuo 1971 m. Joniškio mokyklos auklėtiniai pelnė prizines vietas respublikiniuose konkursuose, spartakiadose. Mokytojos apgailestavo, kad šiandien čia besimokantieji 82 mokiniai labai aukštais mokymosi rezultatais ar laimėjimais pasigirti negali.

– Nemažai vaikų yra kilę iš lenkiškų šeimų, tad namuose kalba lenkiškai, o mokykloje – lietuviškai, o tai labai atsispindi jų lietuvių kalbos rašto darbuose. Vaikai nemoka taisyklingai reikšti minčių, turi tarimo problemų. Anksčiau turėjome daug gabių mokinių, o šiandien jų procentas ženkliai sumažėjęs. Fizinio lavinimo mokytojo metodininko Jono Ilgevičiaus dėka, beje, šis mokytojas priklauso geriausių Lietuvos mokytojų dešimtui, vaikai yra užėmę trečią vietą respublikinėse kvadrato varžybose, – patikslino mokytoja V. Ilgevičienė. O mokyklos direktorės pavaduotoja ugdymui D. Kaselienė tęsė pasakodama, kad ikimokyklinėje – priešmokyklinėje klasėje mokosi 8 mokiniai, jauniausiam auklėtinui – 3 metai. Nors mokykloje yra visos klasės, tačiau dauguma jų sujungtos. Vienintelė pilna klasė, kurioje mokosi 17 mokinių – devintokai. Po dešimties klasių mokiniai renkasi arba Molėtų, arba Pabradės gimnazijas. Dažno pasirinkimas priklauso nuo gyvenamosios vietos, kuri iš ugdymo įstaigų yra arčiau, tą vaikai ir renkasi. Kai kurie mokiniai vyksta mokytis į Alantos technologijų ir verslo mokyklą, Vilniaus geležinkeliečių ar kitas profesines mokyklas. Kalbai pasisukus apie dabartinę švietimo sistemą, mokytojos vienbalsiai sakė, kad prieš dvidešimt metų ji daug geresnė buvusi, bent mokyklą baigę vaikai rašyti mokėdavo. Ko negali pasakyti apie daugumą dabartinių abiturientų, kurie lietuvių kalbos žinias gilina uždariais testais. Apgailestavo mokytojos ir dėl to, kad sunku šiuolaikinius vaikus kažkuo sudominti, mokytojos pasigendancios smalsių, motyvuotų mokinių, kurie norėtų dirbti.

– Stengiamės vaikus vežti į reikšmingas ekskursijas, kurios mokiniams būtų naudingos ir reikalingos, o ne tik šiaip sau smagus laiko praleidimas. Vaikai daug laiko praleidžia prie kompiuterio, iš ten susiranda informaciją ir patys savo darbo beveik neįveda. Vaikai netobulėja dvasiškai, nenori mąstyti. Puikiai žino savo teises, bet nenori galvoti apie pareigas, stinga vaikams elementarios pagarbos ir suaugusiam žmogui, ir vienas kitam, – sakė mokytojos. Kalbant su mokytojomis paaiškėjo, kad nuo kitų Molėtų rajono kaimų Joniškis skiriasi dar ir tuo, jog dauguma jame gyvenančių žmonių turi darbus. Daug joniškiečių dirba Pabradoje įkurtoje UAB „Intersurgical“, kiti – parduvėse, mokykloje, bibliotekoje ar miške. Vaikai vasaros atostogų metu užsidirbti eina pas ūkininkaujančius kaimynus ar rinkdami uogas ir grybus. Šiame kaime žmonės rankų sudėję nesėdi ir socialinių išmokų nelaukia. Į stipresnes šeimas vaikai net ir po studijų grįžta, bando savo gimtame krašte įsitvirtinti.

Gausiausia mokyklos klasė - devintokai

Joniškio mokyklos pastatas

Renovuotose daugiafunkcinio centro patalpose įsikūrę ir patys mažiausieji

Apie mokyklos ateitį mokytojos kalbėti nenorėjo, nes ji – labai miglota ir tik užsiminė, jog džiaugiasi šia diena ir apie ateitį labai toli negalvoja, kad nebūtų liūdna.

– Šiandien didžiuojamės puikiai įrengtu daugiafunkciniu centru, jame esančia sporto sale, treniruokliais ir šauniai sutvarkytais paplūdimiu bei stadionu ir lauko krepšinio aikštele, šie naujai įrengti traukos taškai pajavairina ne tik pačius joniškiečių kasdienybę, bet ir į mūsų kaimą atveda aplinkinių seniūnijų gyventojus, – sakė D. Kaselienė aprododama daugiafunkcinio centro patalpas.

Kunigas Edvardas Kraujalis

Taip jau sutapo, kad Joniškio miestelyje svečiamoms rudenėjant, praėjus dvejiems metams po šviesaus atminimo Joniškio kunigo Edvardo Kraujalio mirties, tad ir pokalbio metu negalėjome neprisiminti kunigo E. Kraujalio vizitų į mokyklą, dar ir šiandien iš lūpų į lūpas perduodamus prisiminimus apie šią iškilią asmenybę.

– Kam teko bendrauti su kunigu, tas žino, koks nuostabus žmogus jis buvo – kunigas iš didžiosios raidės, toks tikras, tyras ir nuoširdus. Nežinau ar kitą tokį besutikčiau, – atsargiai rinkdama tinkamiausius žodžius, kalbėjo mokytoja Valerija bei tęsė, kad kunigas Edvardas visiems joniškiečiams buvo savas, su visais rasdavo laiko pasikalbėti, kiekvienam patarti, su kiekvienu pasisveikinti. Nors mokykloje tikybės pamokų jis nevedavo, tačiau, pasak mokytojų, visada ateidavo pasižiūrėti ar jos tinkamai vedamos ir vaikams saujas saldinių atnešdavo. Nepamiršdavo ir mokytojų dienos, kas-

met su gėlėmis į mokyklą ateidavo. Dar ir šiandien vyresnieji mokiniai kunigą atsimena kaip geradarį, pilnu lagaminu ir pilnomis kišenėmis skanėstų. – Nors pats nieko neturėjo, gyveno skurdžioje trobelėje šalia bažnyčios, tačiau jo auksinė širdis ir mokejimas dalintis papirkdavo visus. Daug kartų kunigui buvo siūloma tvarkyti jo namus, tačiau jis kaskart atsakydavo, kad jam ir taip gerai. Didžiausią dėmesį kunigas skirdavo dvasiniams dalykams, knygoms, gyvam žodžiui. Per visą Lietuvą nebūtumėte radę kunigo, kuris su tokia sena mašina važinėtu, kaip važinėjo E. Kraujalis. Negali net su šiuolaikiniais kunigais jo palyginti, nes E. Kraujalis niekada už kelis žmones vienu metu nesimelsdavo, visada pagarbą kiekvienam atskirai atiduodavo. O apie sukomercintą bažnyčią net ir pagalvojęs nebūtų. Kunigas sunkiai sirgdamas niekam nesiskundė ir našta būti nenorėjo, nors kitiems labai daug duodavo, tačiau pats niekada nieko neprasė. Net ir ligos kankinamas, sveikatos jau daug neturėdamas, kad kitiems nepatogumų nesudarytų, pats iki Molėtų autobusų stoties automobiliu važiuodavo, o nuo ten – autobusu iki Vilniaus. Jis nenorėjo niekam likti skolingas, kiekvienam, jam padėjusiam, atsidėkoti skubėdavo. Savo 80 – ojo jubiliejaus proga dovanų gautas gėles vėliau išdalino visiems atėjusiems svečiams.

Nors prisiminimai apie šį kunigą pas visus patys gražiausi, tačiau dėl lėšų stokos kunigo atminimui Joniškyje, kaip daugeliui kitų čia kunigavusiųjų, nėra jokio paminklo. Šviesuolis palaidotas Stirnių kaimo kapinėse, kapus kartais tvarko joniškiečiai, kartais vietiniai Stirnių gyventojai, ar į kapines atvykstantys sąmoningi piliečiai.

Vilniaus miesto istorija

O buvo taip...

Alvidas JANCEVIČIUS, žurnalistas, istorikas

Pernai metų rugsėjo aštuntąją po ilgiau nei metus trukusios rekonstrukcijos atidarytas restauruotas Vilniaus Bernardinų sodas. Jis ne tik atgavo istorinį pavadinimą, bet ir autentišką XIX amžiaus aplinką.

Tačiau mažai kas žino, jog bemaž dabartinėje jo vietoje, greta Bernardinų sodo, 1799 - 1919 metais buvo ir išpūdingas Botanikos sodas su daugeliu tvenkinių bei kanalu, turtinga augalų kolekcija - savotiška sala, apsupta Vilnelės upės išsišakojimo - vienas pirmųjų viešųjų parkų Rytų Europoje bei prie jo prigludęs Gedimino pilies kalno papėdėje esantis Pilies skveras, anksčiau vadintas „Veršynu“. Buvusio Bernardinų sodo teritoriją sudarė didžiąją dabartinio Bernardinų sodo dalį. Senoji Vilnelės vaga tekėjo mūsų dienų centrinės alėjos ir vartų vietoje, dabartinės Barboros Radvilaitės gatvė, taip dalindama parką pusiau. Tik XIX a. antroje pusėje vaga užpilta ir teritorija pasikeitė. 1815 metais visa sodo teritorija aptverta masyvia tvora. Sklypas už Vilnelės, kur tuo metu stovėjo dviejų aukštų pastatas su bokšteliais ir spalvingas paviljonas su sporto aikštelėmis, išnuomos Vilniaus bajorų klubui – vadinamajai Bajorų gūžtai. O Botanikos sodo teritoriją 1871 metais išsinuomojo pirklys Isakas Šumanas. Sode jis pastatė restoraną, šaudyklą, o vėliau ir teatrą, kuriame vaidinimai vyko visą vasarą.

Priešais teatro pastatą stovėjo tuo metu universitetui priklausęs mūrinis namas su bufetu ir nedidelė žiuruvų sale. Dabar čia - Lietuvos Liaudies kultūros centras, o buvusio teatro vietoje – dar prieškariu įrengti teniso kortai. Prie pastato taip pat buvo pristatyta medinė „kriauklės“ tipo estrada su atvira scena ir patalpa muzikavimui.

Vilniaus miesto viešasis sodas veikė iki 1939m. Prie įėjimo į Botanikos sodą nuo Pilies skvero pusės stovėjo mediniai vartai su teatro bei sodo kassomis. Įėjimas į sodą kainavo 20 kapeikų. Kairėje įėjimo pusėje buvo didelė scena su sale. Bernardinų sodo kavinėje griežė folklorinis orkestras. Apie 1890 m. bufeto patalpas nuomavęsis Vilhelmas Freibergas, norėdamas pritraukti lankytojų, ketvirtadieniais ir sekmdieniais samdydavo karinį orkestrą, tačiau šis sumanymas pajamų jam nepadidino, nes visi lankytojai skubėdavo į lauką klausytis muzikos. Sode dažnai vykdavo miesto simfoninio orkestro ir solistų koncertai. Sodą apšvietė elektra, žiemą atsirasdavo didžiulė čiuožykla. 1902 m. pagal architekto K. Korojedovo projektą miesto sode buvo pastatytas modernio stiliaus amatų paviljonas, 1907 m. pagal A. Kleino projektą rekonstruotas į Vasaros teatrą su šešiais šimtais vietų, dvylika ložių, balkonu ir orkestrine. Po daugelio metų jo vietoje atsirado dar daug kam prisimenamas „Vasaros“ kino teatras. Tarpukariu teatro pastatas nugriautas, o Botanikos sodas prarado ir savo pavadinimą, ir paskirtį.

XXX

1874 metų birželio penkiolikąją Vilniaus miesto laikraštis „Vilenskij vestnik“ paskelbė: „Rytoj Botanikos sode žinomas Pietų artistas N. Kozlovas (pasirodęs 1869 metais Konstantinopolio Imperatoriškajame teatre ir Londono Krištoliniuose Rūmuose, 1870 m. Berlyno Karališkajame teatre) turės garbės surengti tik vieną trijų dalių tikros Egipto ir fantastinės magijos bandymų spektaklį „Egipto išmintis arba faronas burtininkas“

Nikolajus Kozlovas Botanikos sodo salėje gastroliavo ir 1881 m. vasario 26-27 dienomis. Kaip pažymėjo recenzentas, artistas savo pasirodyje bemaž nenaudojo aparatūros – scenoje stovėjo vien du nedideli staliukai ir keletas kėdžių. „Iš po skarelės ištraukia vază su vandeniu ir plaukiojančiomis žuvelėmis, po to dar devynias stiklines su vandeniu. Iš tuščio puodelio išima cigaretes, saldinius, ilgą medžiaginę juostą ir ... antį. Dirba labai greitai, su humoru. Vaikščiodamas tarp publikos, iš visur ištraukia sidabrinčius rublius.“

1880 metų kovo pabaigoje Botanikos sode pradėjo gastroles pono Antonio vadovaujama italų artistų trupė. Kovo trisdešimtąją reklama žadėjo vienintelių ir nepakartojamų magų A. Donato ir Pikolomini pasirodymą.

1881 metų rugsėjo pabaigoje sodo koncertų salėje keletą vaidinimų surengė pasaulinio garso iliuzionistas, Berlyno meno akademijos garbės narys profesorius Rudolfas Bekeris. Jis, be kita ko, atsivežė specialią elektros įrangą parkui apšviesti. Spalio pirmąją Bekeris pirmąjį kartą Vilniaus publikai pademonstravo savo unikalius triukus „Dvasių koncertas“, „Sapnas ir prabudimas“ bei kitus. Artistui talkino panelė Ocijana.

1882 m. spalio 23-ąją sode vienintelį kartą pasirodė Vienos menų akademijos narys Leon Pevsener (Pevzner). Surištomis rankomis ir kojomis, įvairiausiais būdais priištis už širmos prie sienos, be asistentų pagalbos, jis grojo įvairiais instrumentais, šaudė, rūkė. Netgi kviesdavo iš publikos žiūrovą, kuriam nuvilkdavo švarką. Drabužius kabindavo ant širmos. Kaip pažymėjo „Vilenskij vestnik“, šį triuką tyrinėjo chemikai Butlerovas, Mendelejevas ir kiti. Redakcijos darbuotojai specialiai apžiūrėjo širmas, bet jokių paslaptinių mechanizmų neaptiko. Pažymėta, jog širmos labai žemos, už jų vos telpa vienas žmogus.

1890 m. gegužės 19-osios vakare Botanikos sode Skandinavijos magijos profesorius K. Petersenas su dukromis surengė didelį trijų dalių magijos, magnetizmo ir elektros pasirodymą. Pabaigoje demonstruotas idomos ekstra numeris „Vyro pavertimas moterimi“.

„Vilenskij vestnik“ 1885 m. birželio 21 d. rašė: „Kaip atsargiai reikia žiūrėti į įvairius „gimnastus“, „lyno šokėjus“, „špagų rijikus“ ir pan. apsimečiusius, išsiruošiančius vasarą į provinciją pasirinkti iš naivių žmogelių pinigų, parodė sekmdienio, birželio 18-osios atsitikimas miesto Bernardinų sode. Kažkoks atvykėlis „artistas“ išklijavo visose gatvėse afišas apie numatomą mėginimą „važiuoti dviračiu ant besisupančios trapecijos“. Juo patikėjo ir sode susirinko gausi minia publikos, kantriai laukusios šio nekasdienio reginio. Bet pasirodė, kad iš didelio debesio mažai lietaus... „Artistas“ tempė, tempė, tempė iki 11 val. vakaro. Po to, šiaip taip užsiropštes ant trapecijos, buvo tiek prispaustas dviračio, kad negalėjo pajudėti iš vietos ir tik didelėmis pastangomis pavyko jį nuleisti ant žemės. Sode girdėjosi susirinkusios minios keiksmai „artista“, sugebėjusio visus taip apkvailinti, adresu. Pastarajam vos pavyko pabėgti iš sodo.“

XXX

O 1885 metų rugsėjo viduryje «Vilenskij vestnik» laikraštyje pasirodė reklama: „Botanikos sode rugsėjo 21 ir 22 d. du pasirodymus surengs garsusis gimnastas, Imatros krioklio nugalėtojas Alike Blondenas. Per visą sodą 80 pėdų (apie 24 m.) aukštyje bus nutiestas 14 mm storio ir 500 pėdų (apie 150 m. ilgio) lynas.“ Po septynerių metų, 1892 metų birželio pabaigoje, reklama pasikartojo: „Žvėryno“ parke „Pušų šilas“ šeštadienį, birželio 27, sekmdienį, 28, ir pirmadienį, 29 – turėjęs didžiulį pasisekimą 1892 m. Prancūzijos parodoje Maskvoje, žinomas visoje Europoje lyno akrobatas, Imatros krioklio nugalėtojas, Alike Blondenas surengs didelius keturių dalių pasirodymus ant aukštai ištempto lyno. Muzika gros nuo 5 val., pasirodymai nuo 7 val. Įėjimo kaina 20 kapeikų, vaikams 10 kap., numeruotos vietos 50 kap.“

Vilniaus publika, tikėkimės, pamatė plačiai išreklamuotą atlikėją, kuris šiandien kai kuriuos tyrinėtojus gali ir suklaidinti. Pasaulio cirko istorijai žinomas vienas Blondenas – prancūzas, kurio tikroji pavardė Žan-Fransua Gravele (Jean François Gravelet-Blondin), nors išgarsėjo jis Šarlio Blondeno, Jean-François Blondeno, paprasčiau, „Didžiojo Blondeno“ vardais. 1859 metų birželio trisdešimtąją akrobatas perėjo 50 m aukštyje įtemptu 335 m ilgio lynu Niagaros krioklį. Šį triuką jis demonstravo keletą kartų, kaskart jį vis pajvairindamas: užrištomis akimis, su maišu ant galvos, risdamas statinė, kojūkais, nešdamas ant pečių savo menedžerį Garį Kolkordą. Atsisėdęs viduryje lyno, kepdavosi kiaušinėnę. Blondeno vardas skambėjo visame pasaulyje.

Bet cirke buvo ir kitas lyno akrobatas „Blondenas“ – vengras Rudolfas Alike. Vazinėdamas po pasaulį, jis 1878 m. atsirado Rusijoje, gastroliavo Ukrainoje, Maskvoje, Peterburge. 1885 metais, po pasirodymų Vyborge buvo pakviestas į Suomiją, kur rugpjūčio 1 ir 2 dienomis sėkmingai keturis kartus perėjo lynu Imatros krioklį. Kijeve, Maskvoje ir Nižnij Novgorode policija neleido jam pasirodyti ant lyno užrištomis akimis, sukaustytam retežiais, išvelgdama „kai kurias įtartinas aplinkybes“. Būtent Rudolfas Alike, pasisavinęs Blondeno pavardę, ir viešėjo du kartus Vilniuje. Publika to, suprantama, nežinojo ir tikėjo juo kaip didžiausiu stebuklu. Nors tikrajam Šarliui Blondenui tuo metu buvo jau per šešiasdešimt metų...

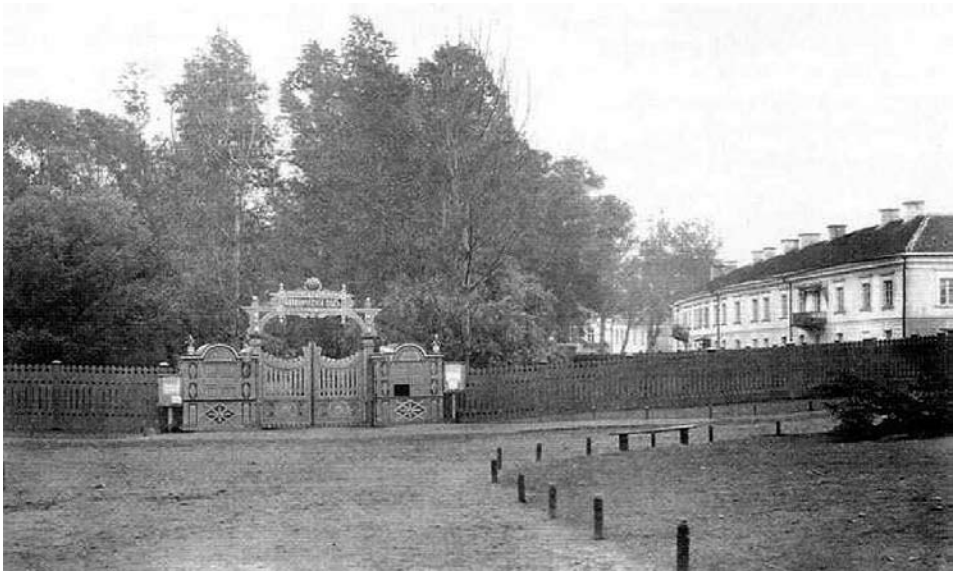
XXX

1891 m. rugpjūčio 14-ąją Botanikos sode atidaryta Ceilono salos bei jos gyventojų antropozoologinė paroda. Kasdien po tris, o sekmdieniais keturis vaidinimus rodė garsusis pasaulinis Karlo Hagenbeko keturiasdešimties sinhalų ir tamilų, dresuotų dramblių bei gigantiškųjų zebu jaučių karavanas.

1895 metų liepos šeštąją Bernardinų sode prasidėjo princso Kvento Nimba vadovaujamo „Laukinių žmonių karavano“ devynių dienų gastrolės. Vilniaus žiūrovai galėjo stebėti tikroviškus laukinių žmonių gyvenimo paveikslius. Vaidinimo pradžioje genties vadas ilga sveikinimo kalba kreipdavosi į publiką. Po to visi meldėsi saulei. Ir tik pasirodymų pabaigoje artistai demonstravo fecthavimąsi, mėtė į taikinius kirvius, peilius, šoko ir dainavo. Kiekvieną dieną kolektyvas pasirodydavo po du kartus. 1896 metais vaidinimus surengė dar ir „kaubojų ir indėnų“ trupė, žiūrovams pateikusi „laukinės Amerikos gyvenimo scenas“.

1894 metų vasarą sodo lankytojai matė ypatingai retą tuo metu Stanislovo Drevnickio skrydį mongolferju – karšto oro balionu. Ir ne tik skrydį, bet ir šuolį parašiotu iš 500 metrų aukščio... 1897 m. liepos 3 d. Vilniaus Botanikos sodo koncertų salėje įvyko istorinis, pirmasis Lietuvoje, kino seansas. Buvo rodomos Tomo Edisono „gyvosios fotografijos“.

1893 metais Pilies skvere publika stebino dresuotų blusų, delfino ir dvigalvės žuvies cirkas iš Paryžiaus. „Vilenskij vestnik“ laikraščio

Botanikos sodo vartai. Fotografas J. Čechovičius (J Czechowicz). Iš N. Lukšionytės-Tolvaišienės knygos „Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje“

recenzento nuomone, jokios dresūros ten nebuvo – užteko reikiamu momentu kaptelti ant blusos lašelį likerio...

Gegužės mėnesį, vėlgi Pilies skvere, trims dienoms apsisitojo atvykėlis „magas ir burtininkas“, kuris demonstravo gerbiamajai publikai dvigalvį delfiną bei įvairių pasaulio šalių blusas... Balagano šeimininkas turėjo daugybę dokumentų, įrodinėjusį, jog delfinas tikrai pagautas 1891 metais, kad tai esantis fenomenalus reiškiny, kad juo domėjėsi garsiausieji mokslo veikėjai. „Vilenskij vestnik“ apžvalgininko žodžiais, jeigu ne dokumentai, sunku būtų buvę tame smaluotame medžio gabale ižiūrėti kokį nors „stebuklą“... Savininkas gi tuo metu aiškino publikai ištepes žuvį smala, kad ši nesupūtų.

Tą patį 1893 metų gegužės mėnesį Botanikos sodo arendatorius pirklys Isakas Šumanas į Vilniaus Botanikos sodą atvežė dvidešimt penkerių metų milžiną iš Lenkijos Radomo miesto poną Pysinskį. Savininkas laikė milžiną narve, kuris tuo pačiu buvo ir scena. Tačiau ponas Šumanas savo įžymųjį klientą dar vežiojo ir parko alėjomis, kad visi galėtų išitikinti, koks tai esąs ypatingai gražus vyriškis.

1901 metų rugsėjo 15 d. Botanikos sode atvirojoje scenoje pasirodė unikalus artistas – pilvakalbys (ventrologas) Grigorijus Donskojus, 1904 m. liepos septintąją – pasaulinė garsenybė klounas Ričardas Ribo su savo gyvūnų trupe. 1911 m. sausio 11 d. sodo koncertų salėje publika linksmino akrobatų trupę „The Great Oceanos“. O 1913 m. lapkričio 17 d. vilniečiai susitiko su XX amžiaus fenomenu genijumi Romanu Arago. Jis buvo baigęs Sorbonos ir Lježo universitetus, Gento (Belgija) politechnikos mokyklą. Scenoje demonstravo sudėtingus pratimus su skaičiais, vykdė įvairias publikos užduotis.

1905 metų birželio šeštąją Bernardinų ir Botanikos sode tuo metu Vilniuje gastroliavęs Truci cirkas surengė labdaros šventę Marijos gailėstingumo seserų bendrijai paremti. 1906 m. rugpjūčio trisdešimtąją Vilniuje gastroliavę Izako cirko artistai Botanikos sode pakvietė į šventę Vilniaus „Baltojo kryžiaus“ mokyklai paremti. Bernardinų sode buvo statomos operetės, vykdavo solistų ir Vilniaus simfoninio orkestro koncertai, 1914 metais jame įvyko pirmasis žydų liaudies muzikos (vadovas V. Mollis) koncertas.

XXX

Nuo XIX a. 7-8 dešimtmečio Rusijos cirkuose ėmė populiarėti sportinės imtynės. Manieže pirmąjį kartą tokia kova pademonstruota 1877 metais. Vyko rusiškos, šveicariškos (su plačiais diržais), prancūziškos imtynės. Taip pat atletai – profesionalai varžėsi ir kilnodami svarsčius. Imtynininkų varžybos vyko ne vien cirke, bet taip pat parkuose, kitose viešose vietose. Ne išimtis buvo ir Vilniaus Botanikos sodas.

1893 metų rugsėjo mėnesį čia pasirodymą surengė Vilniuje gastroliavusio Anatolijaus Durovo cirko artistai. Kaip pažymėjo spauda, tikras fenomenas stipruolis Stanko su aštuonia-pūdžiais svarsčiais žaidė kaip su lengvučiais kamuoliukais – viena ranka mėtė juos į viršų. Negana to, penkiapūdį svarstį gaudė už nugaros. „Vilenskij vestnik“ recenzentas atkreipė dėmesį į tai, jog tarp cirko atletų iki šiol stipriausiu laikytas Emilis Fosas iš Ščecino, viena ranka pakeldavęs 200 svarų (apie 82 kg). Stanko įrodė esąs pranašesnis už Fosą: jis pakėlė viena ranka 224 svarus (apie 92 kg).

1905 metų balandžio 18 d. Botanikos sodo Vasaros teatre prasidėjo imtynių čempionatas. Jame dalyvavo Serbijos čempionas Michailovičius, Vokietijos čempionas Rozentalis, Madagaskaro salos atstovas Bambula, Lenkijos stipruolis Cyganevič – Zbyško, išgarsėjęs pergale 1902 metais Bukarešte prieš Paryžiaus kumyrą Raulį le Boucher. Kitas Lenkijos galiūnas Francas Benkovskis (Ciklopas) lengvai lankstė geležis ir laužė monetas. Vilniečius stebino legendinis Georgas Lurichas iš Estijos. Kiek vėliau, 1910 metais, šio stipruolio багаže buvo jau 20 pasaulio rekordų.

Pavyzdžiui, Lurichas dešine ranka iškeldavo 105 kg štangą ir, laikydamas ją ištiestą, kairiąja ranka iškeldavo 34 kg svarstį. Arba viena ranka išlaikydavo penkis žmones... Šią išskirtinę kompaniją tarsi vainikavo kitas estas Aleksandras Abergas, kuriam 1909 metais Hamburge buvo suteiktas geriausiojo visų laikų imtynininko vardas. Per aštuoniolika metų A. Abergas nepralaimėjo nė vienu varžybu. Čempionato pagrindinis prizas buvo 1500 tuometinių rublių (palyginimui – Peterburgo gamyklos meistras 1905 metais uždirbdavo 50-70 rublių per mėnesį).

1906 m. kovo 31 d. Botanikos sodo koncertų salėje legendinis atletikos profesorius Ivanas Lebedevas (Dėdė Vania) surengė prancūzų imtynių čempionatas. Jame, be kitų žinomų imtynininkų, vilniečius stebino 23 metų Paryžiaus numylėtinis Raul le Boucher, kurio tikroji pavardė buvo Miusson. O pravarde le Boucher (mėsininkas) gavo todėl, kad anksčiau dirbo mėsininko padėjėju.

I. Lebedevas Botanikos sodo teatre tarptautinį imtynių čempionatą organizavo dar ir 1913 m. rugsėjo pirmąją. Čia dalyvavo iš neseniai Peterburgo „Edeno“ sode pasibaigusio čempionato atvykę rusų stipruoliai I. Šemiakinas ir Aksionovas, Smeshcal (Austrija), Konstanto de Moren, indėnas Mora, Anatema, Shneider (Olandija), Fonsonat (Ispanija), Raul le Boucher (Prancūzija), Sobeski, Bernar (Belgija), Jan-Jago ir kiti.

1907 m. rugpjūčio trečiąją Botanikos sodo vasaros teatre prasidėjo prancūzų imtynių čempionatas, kuriame pasirodė dvylika kovotojų: pasaulio čempionas prancūzas Bokerua, Varšuvos imtynininkas Vladislavas Pytliasinskis, 1889 metais iškovojęs pasaulio čempiono vardą, vienas prancūzų imtynių Rusijoje pradininkų. Vokietijai atstovavo Altman ir Mols, Italijai - Krapoli, Austrijai - Šnecht, Šveicarijai – Gabauer. Deja, kaip pažymėjo apžvalgininkai, tai buvęs labai žemo lygio reginys, kadangi teisėjai aki-vaizdžiai sukčiavę. Tarptautinis prancūzų imtynių profesionalų čempionatas. Botanikos sode vyko, be to, 1913 metų gegužės pradžioje.

Ir dar vieną „nepakartojamą“ reginį galėjo pamatyti smalsioji Vilniaus publika. Botanikos sodo Vasaros teatre 1909 metų gegužės pradžioje bei 1914 metų liepos dešimtąją vyko moterų prancūziškų imtynių tarptautinis čempionatas. Pastarajame čempionate, be kitų, dalyvavo visoje Europoje žinoma gladiatorė Znamenskaja, svėrusi 10 pūdų (160 kg). Pirmasis moterų (damų) imtynių čempionatas surengtas 1907 m. Maskvos „Akvariumo“ sode. Vienas profesinis sporto žurnalas apie tai rašė: „Tai skirta beušiems jaunuoliams ir suvaikėjusiems senoliams bei antramečiams gimnazistams. Vietoje sportinės kovos rodomas žemiausio lygio stumdymasis, primenantis raganas iš „Makbeto“.

XXX

Su Lietuva ir, konkrečiai, su Bernardinų sodu glaudžiai susijusi ir legendinio iliuzionisto Emilio Kio (tada dar Giršfeldo – Renardo) pavardė.

Baigęs Maskvoje komercijos mokyklą, Emilis pradėjo dirbti „Odeono“ teatre. Po 1917 m. Spalio revoliucijos trupė atsidūrė gastrolėse Varšuvoje, kur teatras ir bankrutavo. Tada Emilis įsitaisė Aleksandro Činzelio cirke, buvo bilietų kontrolieriumi, administratoriumi, pagalbinu darbininku, bereitoriumi, oro akrobatu. Jo originalų numerį afišos reklamavo kaip „Dešimt minučių tarp gyvybės ir mirties“. 1921 metais Činzelio cirkas gastroliavo Vilniuje. Programoje dirbusio vietos fakyro Ben Ali patarimu Emilis nuvyko į Berlyną, kur pasaulinio garso firmos „Conradi-Horster“ parduotuviųje nusipirko keleto profesionalių triukų įrangą ir ten pat gavo „Šėtono akademijos“ diplomą. O sugrįžęs atgal į Vilnių, su keturiais triukais pirmąjį kartą kaip iliuzionistas pasirodė Botanikos sodo vasaros teatre. Iki garsiuju jo atrakcionų dar buvo labai toli, tačiau dabar jau aišku, kad būsimosios Kio dinastijos triumo žygis prasidėjo būtent Vilniuje.

Lietuvos istorija

Didžioji Lietuvos kariuomenės pergalė Kaune – Marienverderio pilies užėmimas

Vytenis ALMONAITIS, Kaunas

Tęsinys. Pradžia Nr. 14

Marienverderio apgulimas

Vytautas planavo Marienverderį užimti klasta, tačiau nepasisekė. Liepos 10 d. rytą vicekomtūras ir igulos kariai pastebėjo, kad kitapus Nemuno nesimato nei čia ganytų gyvulių, nei žmonių. Tai sukėlė įtarimą. Netrukus jie pamatė du vyrus, laiveliu besileidžiančius Nemunu. Tai buvo Vytauto žmonės. Pašaukti priplaukti jie nepakluso. Vicekomtūras pasiuntė savo žmones juos vyti. Deja, vokiečiams pavyko vieną vyrą pagauti. Kankinamas jis išdavė Vytauto planą ir pilis pasiruošė gynybai. Beliko rengtis pilies apgulumui. V. Marburgiečio kronikoje cituojamas Lietuvos kunigaikščių pokalbis. Kai Jogaila paklausė Vytauto, ar jie įveiktų Marienverderį, šis pasakė: „turi žemių ir žmonių, atsivežk bombardų ir t. t. Su mūsų galybe greitai ją paimsime. Ir karalius tarė: magistras gali mus užpulti. Ir [Vytautas] atsakė: negalės nė po mėnesio, mes tuo tarpu pasieksime savo“.

Lietuvos kunigaikščiai Marienverderio puolimui sutelkė dideles pajėgas. Jogaila, Skirgaila ir Vytautas prie pilies atvyko „su visa savo jėga“. Operacijos dalyvavo ne tik lietuvių, bet ir rusėnų pulkai iš rytinių LDK žemių. Lietuvos kariuomenė turėjo modernios karo technikos: dvi svirtines akmensvaides (blidas), vieną ypač didelę akmensvaide, kelis sienodaužius, paraku šaunamųjų ginklų – bombardų bei piksdu.

Žinios apie puolimo pradžią kronikose nesutampa, nurodomos rugsėjo 19, 21 ir 29 d. datos. Matyt, pirmiausia prie Marienverderio pasirodė Vytauto pajėgos. Kitą dieną su savo pulkais atvyko Skirgaila, greičiausiai ir Jogaila. Lietuviai apgulė tvirtovę, pradėjo ją apšaudyti iš akmensvaizdžių. Be to, ėmė statyti tiltą per Nemuną bei „kastis prie pilies“.

Maždaug keturias savaites kovos vyko permainingai. Kryžiuočių artileristai du kartus pataikė į didžiąją lietuvių akmensvaide ir abu kartus ją sugadino. Lietuviai šūviu iš bombardos užmušė šaulių vadą Hermaną. Puolimui intensyvjant, vokiečiai turėjo pasitraukti iš papilio į žemutinę pilį. Ko gero, jie čia būtų ilgai neišsilaikę, tačiau spalio 16 d. į pagalbą Marienverderiui atplaukė Ordino maršalas Konradas fon Valenrodas kartu su keturių komtūrijų pajėgomis bei kryžininkais iš Olandijos. Maršalas iš pradžių apsistojo Gotesverderio pilyje ir pasiuntė į žvalgybą Ragainės komtūrą Johaną fon Rumpenheimą. Šis kažkokiu būdu pranešė pilėnams, jog ekspedicija atvykusi ir nori žinoti jų padėtį. Rizikuodamas pas maršalą nuvyko brolis Johanas fon Štratenas. Jis apsakė sunkią pilies padėtį ir paprašė „nuvyti“ lietuvių kariuomenę. Maršalas atsakė ištis diplomatiškai: „pasitarsim dėl to“.

Kitą dieną, nors lietuviai „nuolat apšaudė“ iš piksdu, keli kryžiuočių laivai atplaukė į Marienverderį. Ekspedicija atgabeno maisto, kitų reikmenų, paėmė sužeistuosius ir papildė igulą naujomis jėgomis. Tuomet laivai išplaukė. Į Gotesverderį nuvykęs brolis Johanas fon Lorichas dar kartą paprašė maršalo pagalbos. Šis pažadėjo, tačiau, igulos nusivylimui, jokių ryžtingesnių veiksmų nesiėmė. Netrukus maršalas grįžo į Prūsiją palikdamas Marienverderio igulą likimo valiai.

XIV a. pabaigoje gamintos plytos iš Pabėtų bažnyčios. Iš tokių plytų buvo sumūrytos ir Marienverderio sienos.

Šalia – šiuolaikinė plyta. Autoriaus nuotr.

Tvirtovės užėmimas ir sugriovimas

Kovų įkarštyje vienas akmuo ar sviedinys nutraukė galvą pilies komtūrai. Toliau gynybai vadovavo vicekomtūras. Jo padėtis buvo sunki, nes, pasitraukus maršalo pajėgoms, lietuviai baigė statyti tiltą per Nemuną su dviem bokštais, be to, įsirengė du sienodaužius. Puolimai tapo tokie dažni, kad vokiečiai negalėjo net ramiai pavalgyti.

Siekdami išsiaiškinti pilėnų būklę, lietuviai sugalvojo gudrybę. Prie pilies buvo pasiųstas vyras, kuris pasikvietė vicekomtūrą ir pasakė, jog „esąs iš Ragainės“, ten turis šeimą. Jei „vicekomtūras pageidaujas, teparasas, ar ilgai pajėgsia laikytis“. Jis laišką nunešias į Ragainę. Vicekomtūras ant šio „kabluko“ užkibo ir perdavė „pasiuntiniui“ laišką, kurį šis pristatė Jogailai. Paaiškėjo, kad pilies igula nebemato galimybės laikytis ilgiau kaip dvi savaites.

Apgaule gauta informacija pakėlė puolėjų ūpą. Apie lapkričio 1 d. prasidėjo lemiamas šturmas. Iš pradžių puolėjai naudojo kopėčias, bet kai jiems pasisekė išgriauti dalį žemutinės pilies sienų, šių nebereikėjo. Tuo tarpu vokiečiai, praradę žemutinę pilį, pasitraukė į aukštutinę (t. y. bokštą). Tuomet Jogaila pasiūlė vicekomtūriui pasiduoti grasindamas, jog kitu atveju pilis bus sudeginta su visais joje esančiais. Rodos, grasinimai nebuvo iš piršto laužti, nes puolėjai buvo prinešę į pilies griovius malkų ir dervos. Vokiečiai pasiduoti sutiko, bet su sąlyga, kad jiems bus garantuota gyvybė, o didysis kunigaikštis Jogaila kiekvienam pasiduodančiam asmeniškai paspaus ranką. Lietuviai sąlygas priėmė ir Marienverderio igula, atsilaukusi šešias su puse savaitės, lapkričio 6 d. kapituliavo.

Esmine pilies užėmimo priežastimi reikia laikyti jėgų persvarą. Suvieniję pajėgas, lietuvių kunigaikščiai galėjo sutelkti pakankamai gausią kariuomenę, kurios užteko ir pilies apgulumui, ir atsiųstos ekspedicijos sustabdymui. Papildomai pažymėtinas geras Lietuvos kariuomenės techninis pasiruošimas.

Po pilies užėmimo rašytame magistro laiške nurodoma, kad, įveikę Marienverderį, lietuviai paėmė į nelaisvę ar suėmę nužudė „150 rinktinių vyrų“. Iš viso lietuvių nelaisvėje tuo metu buvo

Kairioji Neries pakrantė prie jos žiočių. Apytikriai šioje vietoje buvo sala, kurioje stovėjo Marienverderis. Autoriaus nuotr.

55 broliai ir 250 kitų karių. Brolis Tegartas ir keli kilmingieji, nežiūrint to, kad Jogaila garantavo jų gyvybę, buvo nukirsdinti. Matyt, su jais lietuviai turėjo ypatingų sąsaskaitų. Kiti suimtieji turėjo būti išpirkti arba išmainyti, nes jie įvardijami vėlesniuose šaltiniuose.

Po pilies užėmimo joje kilo gaisras. Mat lietuvių kariai, pasišviesdami deglais, nusileido į pilies rūsi. Jame buvo statinė parako, kuri sprogo. Nemažai lietuvių žuvo, pilis užsiliepsnojo, ir visa tai, aišku, kiek apkartino pergalę. Pilies likučius Lietuvos kariuomenė sugriovė.

Trumpai apie antrąjį Marienverderį

Istoriografijoje pasitaiko teiginių, kad 1392 m. Marienverderio pilis jau buvo atstatyta. Atseit joje rezidavęs Vytautas, čia įvykusios jo sesers Ringailės vestuvės. Tačiau šaltiniai vienareikšmiškai liudija, kad tuomet kunigaikščio rezidencija buvo Rittersverderio pilis.

Tyrinėtojas K. Vagneris ir juo sekęs Z. Ivinskis rašė, kad po 1398 m. Vytautas padėjo Ordinui atstatyti Marienverderį, tačiau 1401 m. pats jį nugriovė. Atseit po to Marienverderis buvo atstatytas trečią kartą, bet ta pilis jau „vadinosi Kaunu“. Iš tikrųjų Kauno ir Marienverderio pilys netapatintinos, nes stovėjo skirtingose vietose.

Vis dėlto Marienverderis greičiausiai buvo atstatytas. Tai galėjo įvykti po to, kai 1401 m. rugsėjo pabaigoje lietuviai patys sudegino iš dalies atstatytą Kauno pilį ir užleido pozicijas santakoje. Matyt, Vokiečių ordinas pasinaudojo šiuo atsitraukimu ir 1402 m. pavasarį pabandė atstatyti Marienverderį. Taip manyti leidžia informacija Torūnės analuose. Skyrelyje apie įvykius po 1402 m. gegužės 25-osios rašoma, kad Vytauto kariuomenė užėmė dvi pilis – Rittersverderį ir Marienverderį, buvusį prie Neries (*Mergenwerder super Nere*). Pastaroji geografinė nuoroda leidžia neabejoti, kad kalbama būtent apie šiame straipsnyje nagrinėjama objektą.

Baigiant pažymėtina, jog šaltiniuose neaprašomas antrojo Marienverderio apgulimas, konstatuojamas tik jo užėmimo faktas. Tai greičiausiai liudija, kad pilis nebuvo stipri ir Lietuvos kariuo-

menė ją užėmė be vargo. Apibendrinant galima teigti, kad antrasis Marienverderis greičiausiai gyvavo trumpai ir nebuvo reikšmingas.

Marienverderio užėmimo reikšmė

Užimdama Marienverderį, Lietuvos kariuomenė smogė Vokiečių ordinui itin stiprų atsakomąjį smūgį. Perniek nuėjo milžiniškos kryžiuočių ir jų rėmėjų investicijos, Ordinas prarado daug brolių ir eilinių karių, amunicijos. Jis nebegalėjo naudotis pilimi kaip atrama tolimiesiems Lietuvos puolimams, buvo išstumtas iš strateginės vietos.

Kita vertus, Marienverderio sugriovimu Lietuvos karas su Vokiečių ordinu nesibaigė. Jo galybė buvo sutriuškinta tik 1410 m. Žalgirio mūšyje, taika sudaryta dar vėliau – 1422 m. Vis dėlto ši pergalė leido pristabdyti, tam tikra prasme netgi sustabdyti agresiją. Mat Marienverderis buvo toliausiai į rytus nuo svarbiausių kryžiuočių atramos bazių – Ragainės, Įsručio, Klaipėdos – pastatyta pilis. Sugriovus šią tvirtovę, lietuviai pagaliau sustabdė 101 metus trukusį kryžiuočių slinkimą panemune valstybės branduolio link. Nors apie 1402 m. Marienverderis buvo trumpam atstatytas, toliau į rytus vokiečiai nepajudėjo. Tad galima sakyti, kad garsusis *Drang nach Osten* geografinė prasme baigėsi čia, ties Nemuno ir Neries santaka.

Lietuviams Marienverderio užėmimas buvo savotiškas „revanšas“ už pralaimėjimą ginant Kauno pilį 1362-aisiais. Sėkmė leido atgauti pasitikėjimą, skatino suvokimą, kad nesižudant tarpusavio kovose, o susivienijus įmanoma įveikti net Ordino galybę. Lietuvai ši pergalė leido atsi-kvėpti, sukaupti jėgų naujoms kovoms ir ramiai pasiruošti Krėvos sutarties sudarymui 1385-aisiais bei 1387 m. įvykusiam valstybės krikštui.

Kauno istorijoje Marienverderio užėmimas užima ypatingą vietą. Ko gero, tai didžiausia Lietuvos kariuomenės pergalė, pasiekta miesto teritorijoje per visą jo istoriją. Rodos, kauniečiai to dar nėra suvoke.

*Šaltinis: www.kauno.diena.lt
Pabaiga*

Mažoji Lietuva

Duris atvėrė Pagėgių krašto turizmo informacijos centras

Ingrida JOKŠIENĖ, Pagėgiai

Pagėgių krašte įstabus džiugus įvykis – atidarytas turizmo informacijos centras Vilkyškiuose, kur visą praeito penktadienio dieną šurmuliavo tarptautinio projekto „Turizmo informacijos sistemos ir kultūros plėtra Pagėgių-Sovetsko regione, II etapas“ baigiamoji konferencija. Šiame renginyje, šviesiose, jaukiose patalpose skambėjo ir lietuviški, ir rusiški sveikinimo žodžiai projekto komandai ir partneriams iš Sovetsko. Svečiai klausėsi pranešimų, dalyvavo pažintinėje ekskursijoje po Vilkyškių urbanistinį draustinį, ypatingame koncerte evangelikų liuteronų bažnyčioje klausėsi vargonų muzikos, ragavo Mažosios Lietuvos kulinariniu paveldu tapusios tijos ir kafijos iš gilių bei skanavo morkų pyragą, taip mėgtą mūsų protėvių.

Simbolinei atidarymo juostelei prie rekonstruoto Turizmo informacijos centro (TIC) perkirpti buvo pakviesti Pagėgių meras Virginijus Komskis, Sovetsko (Rusija) administracijos atstovas Igoris

Firsikovas, projekto vadovė Loretą Razutienė ir Pagėgių krašto TIC direktorė Ilona Meirė.

Džiugaus įvykio proga visą aktyviąją Pagėgių krašto bendruomenę sveikindamas Savivaldybės meras V. Komskis naujai atidaromam centrui linkėjo prasmingo darbo Pagėgių krašto garsinimo vardan ir dėkojo projektą vykdžiusiai komandai už darnų ir konstruktyvų darbą. Sovetsko miesto administracijos atstovas I. Firsikovas pagėgiškiams, kaip pagrindiniams projekto vykdytojams ir vedantiejiems partneriams, dėkojo už neįkainojamą patirtį dirbant kartu ir įsavinant europines lėšas bei sukuriant paslaugų infrastruktūrą, atnaujinant objektus ir kt. Dėkota už darbinę darną, kuri peraugo į draugystę ir puikius kaimyniškus santykius.

Diskutavę projekto vykdytojai išsakė ir džiugsmingą pasididžiavimą bendro darbo rezultatais ir tuo pačiu liūdesį, kad projektas baigiasi. Čia pat pajaukauta, kad kaimynai niekur vieni nuo kitų nedings ir pradėta planuoti, kad paraiškos europi-

niam finansavimui gauti bus ir toliau rengiamos tiek vienoje, tiek kitoje Nemuno pusėje.

Renginyje dalyvavęs jungtinio techninio sekretoriato filialo Lietuvoje pagrindinis ekspertas-grupės vadovas Giedrius Surplys pasidžiaugė, kad Pagėgių savivaldybėje dirba vieningai ir kryptingai dirbanti komanda, kuri gali padaryti daug vardan to, kad Pagėgių kraštas tik garsėtų ir būtų gerosios patirties pavyzdžiu. Pasak svečio, taip dirbant naujasis TIC-as Vilkyškiuose taps ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos turistų traukos tašku. Sveikinuosi kalbas ir linkėjimus klestėti, aktyviai veikti ir bendradarbiauti ne tik su Lietuvos bet ir užsienio partneriais vainikavo Pagėgių krašto ir Sovetsko miesto turizmo informacijos centrų vadovų Ilonos Meirės ir Artiomo Borisovo pasirašyta turizmo centrų bendradarbiavimo sutartis.

Renginys tęsėsi persikeldamas į dvi interaktyvių ekspozicijų sales. Vieną jų paskirtą praeito amžiaus pradžioje po Mažąją Lietuvą riedėjusiam

Turizmo informacijos centras Vilkyškiuose

„siaurukui“ pristatė atsakingoji vykdytoja Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė. UAB „Terra Media“ įrengtoje salėje Nukelta į 9 p.

Mažosios ir Didžiosios Lietuvos evangelikų liuteronų lietuvių raštijos veikėjų ir kiti jubiliejai 2014 metais. Gruodis

1889 12 01 Rokaičiuose (Naujosios vls., Pakalnės aps.) gimė **Endrius Rėželaitis**, Mažosios Lietuvos kultūros ir politikos veikėjas.

Mirė 1928 10 29 Klaipėdoje.

1884 12 03 Lankupiuose (Venckų vls., Klaipėdos aps.) mirė **Mikelis Šapalas**, vertėjas, pasaulietinės ir religinės poezijos eiliuotojas, mokytojas. Išvertė iš vokiečių kalbos „Nusidavimą apie luoštąjį Pričkų“ (1855 m.), parengė giesmyną (1858 m.), eilėraščius skelbė periodikoje.

Gimė 1827 12 08 Gedvilaičiuose (Pakalnės aps.).

1789 12 07 Istrutyje? gimė **Johanas Heinrichas Postas**, knygų leidėjas, turėjęs Tilžėje pirmąją spaustuve, knygyną ir komercinę biblioteką.

Mirė 1842 04 13 Tilžėje.

1874 12 10 Mocviečiuose (Gedvilaičių vls., Pakalnės aps.) gimė **Marta Augustė Raišukytė**, spaudos ir kultūros veikėja. Rengė spaudai Vydūno darbus.

Mirė 1933 07 14 Tilžėje.

1909 12 12 Letūkuose (Kretingalės vls., Klaipėdos aps.) mirė **Ansas Baltris** vyresnysis, sakytojas, lietuvių raštijos darbuotojas.

Su kitais įkūrė kultūros, švietimo ir labdaros draugiją „Sandora“ (**1904 m.**).

Gimė 1835 03 31 ten pat.

1824 12 14 pašventinta dabartinė jau penktoji pastatyta iš akmenų ir plytų **Būtingės** ev. liuteronų bažnyčia su bokštu. 1560 07 19 paminėtos pirmosios žinios iš parapijos veikimo. Aptarnauja kun. Saulius Varanavičius.

1939 12 15 Žiliuose (Tilžės-Ragainės aps.) mirė **Jonas Liudvikas Sakutis**, Mažosios Lietuvos knygų leidėjas ir prekybininkas Naujojoje bei Žiliuose.

Gimė **1864 08 25** Lūjoje (Išės vls., Pakalnės aps.).

1869 12 16 Geisteriškiuose (Bartninkų vls., Vilkaviškio aps.) gimė **Augustas Aleksandras Vymeris (Wiemer)** švietėjas, nuo 1896 m. Garliavos, Pabijanicos, Vyžainių ir ilgametis Tauragės (1911–1942) kunigas. 1913 m. įsteigė blaivystės draugiją, **1919 m.** – su kitais Lietuvos ev. liuteronų bažnyčios konsistoriją, 1920 m. – mokytojų kursus. Artimai bendravo su Vydūnu, Martynu Jankumi, Viliumi Gaigalaičiu. Tauragėje buvo organizuota evangeliškos giesmės chorų šventė, veikė keturios evangelikų vaikų pradinės

mokyklos, senelių prieglauda. Užrašinėjo liuteronų liaudies giesmių melodijas.

Mirė 1942 04 01 Tauragėje. 1980 04 26 A. Vymerio, jo žmonos Leontinos (1889–1957) ir dukros Margaritos Vymerytės (1902–1965) palaikai iš uždarytų (1971 m.) Tauragės miesto kapinių perlaidoti Joniškės k. kapinėse.

1904 12 16 Christianijoje (dab. Oslos, Norvegija) mirė **Jurgis Zauerveinas (Georg Sauerwein)**, poetas, vertėjas, publicistas, poliglotas. Ilgokai gyveno Mažojoje Lietuvoje, kovojo prieš lietuvininkų germanizaciją, yra dainos „Lietuvininkai mes esam gimę“ autorius. 2011 09 23 Klaipėdoje atidengtas jo paminklas.

Gimė 1831 01 15 Hannoveryje (Vokietija).

1929 12 16 pašventinta dabartinė mūrinė **Ramučių** ev. liuteronų bažnyčia. 1900 m. pastatyta laikina bažnytelė, 1902 m. įkurta parapija. 1948 09 14 įregistruota parapija. Aptarnauja kun. Mindaugas Žilinskis.

1944 12 22 SSSR Liaudies komisarų Taryba įsteigia LSSR religijos reikalų tarnybą – **sovietinė valdžia pradeda persekioti Bažnyčią.**

1884 12 29 Letūkuose (Kretingalės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Ansas Baltris** jaunesnysis, liuteroniškos literatūros leidėjas, visuomenės veikėjas, kunigas diakonas, pokario metų Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios konsistorijos pirmininkas, giesmės „Betlėme, ten tvarte, kūdikėlis mažėlis“ autorius.

Mirė **1954 01 29** Kretingoje.

1884 12 30 Pialuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Martynas Kybelka**, kunigas, misionierius, LELB Konsistorijos prezidentas (1922–1925).

Mirė 1945 12 18 Stojentine (Stolpo aps., Pomeranijoje, Vokietija).

1844 12 31 Versmininkuose (Lazdynų vls., Pilkalnio aps.) gimė **Kristupas Kukaitis**, sakytojas, Rytų Prūsijos evangeliškos maldų draugijos („Kukaitiškių“ surinkimo) steigėjas; redagavo lietuvių ir vokiečių kalbomis leistą laikraštį „Pakajaus paslas“ (1888–1914).

Mirė **1914 08 03** Tilžėje.

*Parengė
Birutė ŽEMAITAITYTĖ
Algirdas Mikas ŽEMAITAITIS, Vilnius*

Muziejus laikraštyje Nr. 30 (343)

PIJUS X – popiežius reformatorius

2014 metais – svarbios dvi suakty, susijusios su Romos katalikų popiežiaus Pijaus X biografija: 100-osios mirties ir 60-osios kanonizavimo metinės.

Šv. Pijus X, gimęs 1835 m. birželio 2 d., buvo 257–asis Romos popiežius. Tikrasis vardas – Giuseppe Melchiorre Sarto. Gimė 1835 m. birželio 2 d., Riesi miestelyje, netoli Venecijos. Baigęs pradinę mokyklą, privačiai mokėsi lotynų kalbos pas kunigą Don Titą Fusaronį, vėliau studijavo Castelfranco Veneto gimnazijoje. Nuo 1850 m. mokėsi Paduvos seminarijoje. Kunigu įšventintas 1858 m. 1884 m. paskirtas Mantuvos vyskupu. 1893 m. tapo Venecijos arkivyskupu ir kardinolu.

Po Leono XIII mirties, Siksto koplyčioje susirinkusi konklava

rimčiausiu kandidatu laikė buvusį popiežiaus sekretorių sekretorius Mariano Rampolla, turėjusį Italijos, Ispanijos ir Prancūzijos kardinolų paramą. Tačiau 1903 m. rugpjūčio 4 d. po septinto balsavimo popiežiumi išrinko Giuseppe Sarto, kuris pasirinko Pijaus X vardą. 1904 m. išleido konstituciją *Commisium nobis*, kurioje uždraudė valstybių valdovams kištis į Vatikano reikalus, baudžiant ekskomunikavimu.

Pijaus X pontifikavimas Bažnyčios istorijoje paliko neišdildomą pėdsaką ir išsiskyrė didžiulėmis pastangomis reformuoti, išreikštomis šūkiu: „Visa atnaujinti Kristuje“. Savo dėmesį jis skyrė įvairioms bažnytinėms sritims. Iš pradžių ėmėsi Romos kurijos pertvarkymo, paskui pradėjo redaguoti Ka-

Bustas. Pijus X. Vokary Europos, XX a. pr. A. Vidažio nuotr.

mas, taip pat įsteigė kelias regionines seminarias, turinčias turtinagas bibliotekas ir kompetingus profesorius. Didelį dėmesį Pijus X skyrė liturgijos, ypač sakralinės muzikos, reformai, kuria siekė paskatinti tikinčiuosius praktikuoti gilesnės maldos kupiną gyvenimą ir visapusiškai dalyvauti sakramentuose. 1907 m. į Draudžiamų knygų sąrašą įtraukė J. Ambraziejaus 1906 m. išleistą knygą *Trumpas Rymo katalikų katekizmas*. Tai – vienintelė į šį sąrašą įtraukta lietuviška knyga.

1913 m. popiežius Pijus X patyrė širdies priepuolį. 1914 m. jis susirgo ir jau nepakilo iš ligos patalo, jo sveikatos būklė pablogino prasidėjęs I Pasaulinis karas. Pijus X mirė Romoje 1914 m. rugpjūčio 20 d. naktį. Jo paskutiniai žodžiai buvo

skirti ištikimam bendraminčiui Rafaeliui del Valui: „Aš pasi-duodu“.

Trakų istorijos muziejaus rinkiniuose saugomas popiežiaus Pijaus X biustas, sukurtas nežinomo menininko. 270 mm aukščio biustas iš terakotos, ant masyvios bronzinės kojėlės apvalia pėda. Po biustu užrašas lotyniškomis raidėmis – „PIVS X“. Biusto kūrėjas Pijų X pavaizdavo gana jauno amžiaus, nors popiežiumi jis buvo išrinktas sulaukęs 68 metų.

1951 m. birželio 3 d. Pijus X buvo paskelbtas palaimintuoju, o 1954 m. gegužės 9 d. kanonizuotas.

Istorijos skyriaus vedėja Alvyga Zmejevskienė

Ekspонатus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 31 (344)

200 metų Jėzaus draugijos atkūrimui

2014 m. sukanka 200 metų, kai bule „Sollicitudo omnium ecclesiarum“ 1814 m. rugpjūčio 7 d. popiežius Pijus VII (1800-1823) atkūrė Jėzaus draugiją, paprastai vadinamą tiesiog Jėzuitų ordinu.

Jėzuitų vienuolių ordinas buvo įkurtas 1534 m. Paryžiuje ir patvirtintas 1540 m. Romoje. Jo įkūrėjas ir pirmas vadovas buvo baskų aristokratas Inijio Lopes de Lojola (1491-1556). Naujojo ordino uždaviniai buvo kovoti su tuo metu plitusia Reformacija ir skleisti katalikų tikėjimą. Jėzuitai nuo pat savo egzistavimo pradžios didžiulį dėmesį skyrė švietimui, steigė kolegijas ir universitetus. 1569 m. jėzuitai, pakviesti Vilniaus vyskupo Julijono Protasevičiaus (1504-1579), atvyko į Lietuvą ir tapo Vilniaus Universiteto įkūrėjais. Vienas Ignacijaus Lojolos artimiausių bendražygių – Pranciškus Ksaveras (Francisco de Jasso de Xavier, 1506-1552) laikomas vienu talentingiausių misionierių krikščionybės istorijoje. 1622 m. Ignacijus Lojola ir Pranciškus

Medaliai ir šv. paveikslėliai, skirti Jėzuitų Ordino įkūrimui. O. Sevedžio nuotr.

Trakų istorijos muziejus turi savo rinkiniuose ne vieną ekspонатą, susijusį su Jėzaus draugija. Šį kartą pristatomi du Vakarų Europoje kalmi XVIII a. bronziniai medaliai. Pirmojo averse

su įrašytu lotynų kalba jėzuitų devizu: „AD MAIOREM DEI GLORIAM“ (Didžiai Dievo garbei) ir žiūrintis į Jėzaus brolijos emblema, aplink įrašas: „SIGN DE. LOYOL. S.I.“ reverse – misionierius šv. Pranciškus Ksaveras su keliautojo lazda. Aplink įrašas: „S.FRANC. XAVER. SOC. I.“

Antrojo medalio averse taip pat šv. Ignacijus Lojola, laikantis rankose knygą, aplink įrašas lotynų kalba: „SIGNA LOY. S.I.F“ Reverse – trečiojo Jėzaus draugijos Generolo šv. Fransisko de Borchos (1510-1572), kanonizuoto 1670 m., atvaizdas, žiūrintis į švytinčią jėzuitų emblema. Prieš jį stovi kunigaikščio karūna, simbolizuojanti

šventojo pasaulietinį rangą, kurio jis atsisakė, duodamas vienuoliškus įžadus. Aplink įrašas: „S. FRANC. BOR. S.I.F.“ Taip pat pristatomi du šventųjų pa-

veikslių. Pirmasis – azūrinis, multichrominis, leistas I.Turgis leidykloje Paryžiuje, tarp 1850 ir 1880 m., vaizduoja šv. Ignacijų Lojolą su knyga rankoje, ant viršelio jau minėtas jėzuitų devizas. Nugarinėje pusėje malda į šv. Ignacijų prancūzų kalba.

Antrasis paveikslėlis, taip pat multichrominis, leistas Lenkijoje 1938 m. Jis skirtas pažymėti jėzuito, misionieriaus, kankinio šv. Andriejaus Bobolos (1591-1657), nužudyto įsiveržusių į LDK, per 1654-1667 m. karą su Maskva, kazokų, už atsisakymą išsižadėti katalikų tikėjimo, kanonizacijos. Nugarinėje pusėje – malda į šventąjį ir antspaudas lenkų kalba (paveikslėlis buvo dalinamas už 1 zlotą auką Starosielcų (dab. Balstogės dalis) šv. Andriejaus Bobolos bažnyčios statybai).

Vyr. muziejininkas Vytautas Tenešis

Ekspонатus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 32 (345)

Antanas Smetona – pirmasis Lietuvos Prezidentas

2014 m. sukanka 140 metų nuo Antano Smetonos gimimo ir 70 metų nuo jo mirties. A. Smetona, visiems laikams įėjęs į Lietuvos istoriją kaip pirmasis mūsų valstybės prezidentas, neretai kritiškai vertinamas dėl savo autoritarinio valdymo stiliaus. Pagerbdami Prezidento A. Smetonos atminimą, muziejininkai rašė jau ne kartą „Muziejus laikraštyje“ (2008 m. Nr. 13, 2009 m. Nr. 37, 2012 m. Nr. 49).

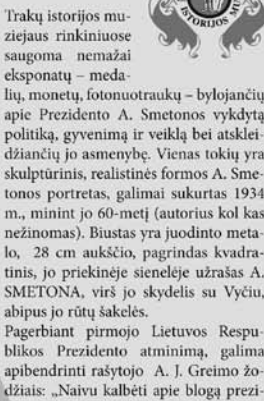
A. Smetona gimė 1874 m. rugpjūčio 10 d. Užulėnio kaime, Ukmergės rajone. Būsimasis prezidentas buvo šeštasis vaikas Jono ir Julijonos Smetonų šeimoje. Būdamas 14 metų jis baigė Taujėnų pradinę mokyklą, vėliau mokėsi Palangos progimnazijoje, o dar vėliau mokslus tęsė Mintaujos (dab. Jėlgava) gimnazijoje, kur dalyvavo slapto tautinės draugijos veikloje. Iš Mintaujos gimnazijos A. Smetona buvo pašalintas už atsisakymą kalbėti maldą rusiškai, bet gavęs Rusijos švietimo ministro leidimą 1897 m. baigė Peterburgo gimnaziją ir Peterburgo

Biustas. A. Smetona. Lietuva, XX a. 4 deš. A. Vidažio nuotr.

Aleksandrui Stulginskiui (1885 – 1969). Iš politinės veiklos A.Smetona ne-

pasitraukė, daug dėmesio skyrė Tautos pažangos partijos, o vėliau Lietuvos tautininkų sąjungos partiniamis reikalams. 1926 m. gruodžio 17 d. Lietuvos kariuomenės karininkai, vadovaujami majoro Povilo Plechavičiaus (1890 – 1973) surengė valstybinį perversmą, privertė atsistatydinti prezidentą Kazį Grinių (1866 – 1950), o užimti valstybės vadovo pareigų pakvietė A. Smetoną. Antrą kartą prezidentu tapęs A. Smetona sugebėjo įtvirtinti savo autoritarinį valdymo režimą ir Lietuvos vadovo poste išbuvo iki pat SSRS okupacijos 1940 m. Okupacijos išvakarėse Prezidentas siūlė ginklu priešintis raudonajai armijai, bet nesulaukęs pritarimo ir palikymo buvo priverstas pasitraukti į užsienį. 1944 m. sausio 9 d. JAV Klivlendo mieste pirmasis nepriklausomos Lietuvos Prezidentas A. Smetona žuvo gaisre.

PR

„Pildyk“ vartotojai nepatirs netikėtų išlaidų internetui

Išankstinio mokėjimo mobiliojo ryšio paslaugos „Pildyk“ vartotojai bus apsaugoti nuo neplanuotų išlaidų mobiliajam internetui. Tam „Pildyk“ atnaujino interneto paslaugų kainodarą – naršyti mobiliajame internete bus galima tik pasirinkus paslaugų paketą.

Tai apsaugos žmones nuo bet kokių netyčinių prisijungimų prie interneto tinklo, dėl kurių už internetą reiktų mokėti pagal didesnę megabaito įkainį. Užsisakant interneto paketą galima pasirinkti, kiek duomenų reikia pagal asmeninius poreikius, ir juos gauti už mažą kainą.

Jokių staigmenų saskaitoje už internetą

„Pildyk“ draugai jau aktyviai naudojami mobiliuoju internetu. Žmonės, kuriems reikalingas internetas, jau seniai įpratę užsisakyti internetą ir naršyti pigiai. Tačiau iki šio netikėtos išlaidos buvo įmanomos – internetą įjungia vaikas, atsinaujinti bandanti programėlė arba pats vartotojas, užmiršęs, kad užsakyta paslauga baigė galioti. Todėl nuo šiol, jei internetas nereikalingas, žmogus bus apsaugotas nuo išlaidų. O visi kiti vartotojai galės paprastai užsisakyti interneto paketus. Taip bus pigiau ir patogiau“, – pasakojo Dominyka Jonušienė, „Pildyk“ prekės ženklų vadovė.

Interneto paketų nepasirinkusių „Pildyk“ vartotojų telefonams jungiantis prie interneto, jie gaus SMS žinutę su pasiūlymu užsisakyti norimą duomenų kiekį. Išankstinės žinutės „Pildyk“ draugus pasieks ir pasibaigus užsakytos interneto paslaugos galiojimui.

SMS žinutės bus siunčiamos ir tais atvejais, kai prie interneto be perspėjimo mėgins jungtis atnaujinimus siunčiančios išmaniųjų telefonų programėlės.

Neužsisakius interneto paketo, telefonas prie interneto neprisijungs ir saskaitos neiekvos.

Patogu ir paprasta

Galimybė patiems valdyti interneto duomenis „Pildyk“ vartotojams nesukels jokių nepatogumų. Jungiantis prie interneto atsivers nemokamas puslapis narsyk.pildyk.lt – jame vartotojai pagal poreikius gali pasirinkti skirtingus mobiliojo interneto paketus.

Dabar „Pildyk“ siūlo už gerą kainą pasiimti 1 GB paketą ir naudoti jį tiek ilgai, kiek tik norisi – dieną, savaitę ar mėnesį. Be to – dabar internetas siūlomas su nuolaida.

Gigabaitas dienai kainuoja vos 1 litą (0,29 Eur), savaitėi – 3,45 lito (1 Eur), o mėnesiui – 7 litus (2,03 Eur).

1 GB duomenų bus optimalus pasirinkimas daugeliui. Šis duomenų kiekis leis laisvai skaityti naujienas, bendrauti socialiniuose tinkluose, rašyti elektroninius laiškus ar naudotis mobiliosiomis programėlėmis.

3 GB duomenų dabar kainuoja 18 litų (5,21 Eur). Tokio paketo turėtų užtekti ir daug naršantiems vartotojams. Su tiek duomenų galima ne tik ramiai žiūrėti vaizdo klipus „Youtube“ svetainėje, bet ir atsiųsti filmus, žiūrėti televizijos laidas ar bendrauti „Skype“ programa.

Paslaugą NARŠYK galima užsisakyti ne tik internetu, bet siunčiant SMS žinutę su pasirinktos paslaugos raktažodžiu numeriu 1556 (0,16 Lt / 0,05 Eur).

Plačiau apie „Pildyk“ pasiūlymus, jų galiojimą bei sąlygas galima sužinoti artimiausiame „Tele2“ salone arba interneto svetainėje www.pildyk.lt

Prieš 75 metus Lietuva atgavo Vilnių

Atkelta iš 1 p.

Vytauto Landsbergio mintys

Lietuvos dvasinę krizę. Tai yra žmonių ryšio, net informacinio ryšio stoka. Neabejoju, kad su tinkama informacija, laikant mišias už Vilnių šios sukakties proga ir meldžiantis už žuvusius, atsimenant tuos, kurie dėjo galvas už Vilnių, Šv. Ignoto bažnyčia būtų buvusi pilna. Dabar net kariuomenės nebuvo... kariuomenės bažnyčioje! Kaip sakė Šekspyro herojus, „kažkas papuvę Danų karalystėje“. Galėtume šiandien pritarti, nes ir pas mus kažkas papuvę. Reikia tai keisti, tam prieštintis.

Aš tada jau gyvenau. Buvau septynerių – devynerių metų berniukas ir vieną žygio į Vilnių dalyvį, kurio mes šiandien labai pasigendame, mačiau iš labai arti. Pirmą ir turbūt paskutinį kartą gyvenime mačiau savo tėvą su Lietuvos karininko uniforma. Jis buvo atsargos kapitonas, kuris nuėjo į štabą ir paprašė, kad jį priimtų žygiui į Vilnių, į garbingą rinktinę. Jis atvyko pirmas, net pralenkdamas kariuomenę. Vilnius buvo jo jaunystės miestas, tėtis daug ką pasakodavo.

Filmuotoje medžiagoje mačiau generolą A. Gustaitį, Lietuvos karo aviacijos vadą. Jis buvo mano tėvo draugas, dažnai mūsų namuose būdavo. Su juo ir mano pusbroliu yra susijęs toks prisiminimas. Nemanau, kad tai – tik legenda apie Leoną Žemkalnį, kuris vėliau buvo sukilimo štabe Vilniuje, ir kenotafe Rasų kapinėse yra jo vardas. Istorija tokia, kad generolas A. Gustaitis jį nubaudė ir pasodino į daboklę už tai, kad jis be leidimo, kaip karo lakūnas, pakėlė lėktuvą ir tris kartus apskrido Gedimino pilį.

(Iš knygos „Briuselio dienoraščiai“) Leonas Žemkalnis vis dar skrenda

Paskambinau Liusiui.
- Ar jau grįžai?
Žinai,
labai Lietuvoj tavęs reikia.
Nėra kam
apskristi triskart
Gedimino pilies
tą dieną
kurios vis dar laukiam.
O blėsta šviesa.

Juk tu dar nesenas, tiesa?
Kai suėmė teisę, sušaudė,
dukrelė dar buvo negimus.
O čia jau visi mes pasenom.
Ir miestas, ir katedra, ir pilis
apaugome samanom.

Gerbiamas Tadas Šumskas ką tik prisiminė, kaip dar sovietų laikais, 1988 m. jis su savo choru dainavo „Žygį į Vilnių“. Mes šią dainą dainavome 40 metų anksčiau Kauno „Aušros“ gimnazijoje. Žinoma, ne oficialiame renginyje, o tiesiog klasėje. Ji skambėjo pro atvirą langą į Laisvės alėją, tuometinį Stalino

prospektą, ir niekas mūsų „nesutvarkė“. Kitomis progomis taip pat dainuodavome karių dainas, ir ši atmintis tikrai nebuvo niūri, nelaiminga, niekas nekalbėjo, kaip yra negerai, kad mes atgavome Vilnių. Sunku net rasti žodžių įvertinti dvasinę būklę tų filosofų ar neva istorikų, kurie kelia anokius keistus išvedžiojimus.

Vieni dalykai mums yra puikiai žinomi, kiti – turi būti priminti. Jau sakiau, nuolat kartojama, kiek mažai lietuvių tebuvo Vilniaus mieste. Iš tikrųjų, 1920 m. ir Kauno mieste buvo kalbama rusiškai ir lenkiškai, tačiau jis atgimė tapęs Lietuvos miestu ir laikinąja sostine. Vilnius grįžo į Lietuvą, kaip iš tremties ir savo namus, o tremtinius visada su meile sutikdavome net karstuose parsiveždami ir dar ligi šiol tai prisimename. Vilnius irgi grįžo iš tremties, daugybė įvairių tautybių žmonių pirmiausiai džiaugėsi, kad išėjo bolševikai, kurie viską plėšė. Tiems, kurie sako, kad Vilniuje tada buvo mažai lietuvių, norėčiau priminti Zigmo Zinkevičiaus nesyk skelbtus duomenis, kad 1940 m., kai Vilnius grįžo Lietuvai, po kelių mėnesių, dar bolševikams neatėjus, buvo daromas gyventojų surašymas. Jis parodė, kad daugiau nei 30 proc. žmonių užsirašė esą lietuviai. Nebebijojo būti savimi! Aišku, galbūt daugelis jų namuose nekalbėjo lietuviškai, tačiau ir tai įtakoją krašto likimas. Kaip pasakojo Antanas Krutulys, Vilniaus krašto kultūrininkas, kuris lenkų okupacijos laikais turėjo studentišką, būsimą „Vaidilos“ teatrą ir lietuvių studentų chorą. Vilniui grįžus, jie arkliais važinėdavo po Vilniaus kraštą ir rodydavo lietuviškus spektaklius. Jis pasakojo, kad žmonės plūdo į spektaklius, nors kiti ir nesuprasdami lietuviškai, bet gėrėjosi, mokėsi ir kalbos. A. Krutulio nuomone, daugelio tuometinių krašto žmonių psichologija buvo labai paprasta – kieno valdžia, to ir kalba. Tą būtų sprendęs laikas.

Užmirškim tad gandus, neva Vilniuje buvo labai mažai lietuvių. Nors išties buvo nelabai daug, kilo tik laiko klausimas. Veltui Vilniaus vaivada L. Bocianskis sakydavo, kad po 25 metų lietuvių klausimo čia nebus. Visi jau kalbės kitaip bei bijos atsiminti esą lietuviai. Tačiau taip neįvyko, nes netrūko kovų, atkaklumo, dėta daug pastangų. Uždarant mokyklas grįžo samdomi daraktoriai, o uždarant laikraščius – kontrabanda nešiojama lietuviška spauda. Garbingo amžiaus vilnietė Birutė Federavičienė man pasakojo, kaip ji, būdama jauna mergina, nešiojo šią kontrabandą po Vilniaus krašto kaimus, kaip jai reikėdavo slapstytis nuo lenkiškos policijos, kuri buvo žiauri ir persekiojo tokią veiklą.

Štai čia ir dar vienas klausimas, apie kurį niekas nekalba. Jis buvo prisimintas, kai Lietuvos Seime formavome politiką dėl sovietų okupacijos laikų praeities. Tuomet, nors ir ne iš karto, įtvirtinome supratimą apie tris oku-

2014 m. spalio 28 d. Vilniuje Rasų kapinėse, kur palaidoti 1920 m spalyje žuvę lietuviai dėl Vilniaus, garbės sarbybos kuopa atiduota pagarba

pacijas, kad buvo pirmoji sovietų okupacija, vokiečių okupacija ir antroji sovietų okupacija. Kalbantis šiuo klausimu buvo svarstoma, ar įterpti Rytų Lietuvą ir lenkų okupaciją? Tai pasiliko tik pasvarstyta, kad netrukdytų labai aiškiam įkirtimui į tarptautinę sąmonę: Molotovo–Ribbentropovo paktas, kurio pasekmė – Lietuvos okupacija, pasipriešinimas, išsivadavimas. Lenkų istorinei politikai svarbu 1923 m. Ambasadorių konferencijos pripažinimas, kad demarkacinė linija tampa valstybių siena. Iš to politikai gali daryti kam nors naudingas išvadas, bet ir tąsyk niekur nebuvo parašyta, kad L. Želigovskis ir J. Pilsudskis teisingai padarė užgrobdami Vilnių. 1920-1922 m. karinė operacija, po to žemė aneksuota. Tas momentas nebuvo mūsų forminamas įstatymiškai, o Lenkijos–Lietuvos 1994 m. sutartyje – atviras klausimas, nors atsimename Pirmosios Respublikos žemėlapius – okupuotoji Lietuva. Taip dabar Gruzijos žemėlapiuose žymimos jų okupuotos teritorijos, ukrainiečiai jau turi žemėlapių su okupuotu Krymu. Ir pas mus buvo aiški samprata – okupuota Lietuvos dalis. Bet kadangi norėjome turėti pirmiausiai labai aiškias sovietų okupacijos gaires, tai Vilniaus krašto okupacijos klausimą palikome jo neaštrindami. O vis dėlto, buvo ne tik okupacija, bet ir kovos. Ne vien diplomatinės. Niekas dar turbūt iš istorikų nė nepajudino klausimo apie partizanines kovas okupuotoje Lietuvoje prieš neteisėtą, jėga primestą lenkų valdžią. Tad nors šio minėjimo proga prisiminkime.

Tikėjimas laisve
Nežinomi Vilniaus kariai,

prisipažįstu
aš neišsaugojau jūsų vardų
mažyčiam raštely
rašytame Lukiškėse trupinėliu grafito
mirtininkų kameroje
prieš išvežant sušaudyti į Parubanėką.
Aš tik matau
kaip jūs žvelgiat nuo šlaito į dangų,
į tekančią saulę virš Lietuvos
nelaisvos
vis dar tikėdami laisve.
Ateis ji, ateis,
kai grobį paleis
baltas erelis apgniauzęs nagais.

Ir atėjo. Tekdavo kalbėtis su draugiškais lenkų tautybės žmonėmis, kurie sakė:

„prisipažinkite, kad Vilnių gavote iš nešvarių rankų“, tartum čia būtų dabarčiai ir ateičiai svarbiausias dalykas. Nenorėdavau ginčytis ir klausti, ar meluojančio L. Želigovskio rankos labai švarios? Kokios tad rankos atėmė iš mūsų Vilnių? Bet yra tai, kas liko, o liko veikiau Apvaizdos dėka. Per visas nelaimes tragiškuose Europos posūkiuose Vilnius liko Lietuvai. Nors galėjo jo ir nelikti, galėjo Vilnius tūnoti už sienos kaip Gudijos pakraščio miestas. To neįvyko ir lietuvių atkaklumo dėka, tolydžio nuo 1920 metų teigiant savo tiesą. Dabar visi turim sostinę Vilnių, o ne Baltarusijos pakraščio miestelį - amžiną kruviną žaizdą Lietuvos pasienyje. Kai sutiksime abejojančius istorikus, pasakykite jiems tai.

Minėjime Vilniaus
karininkų ramovėje 2014-10-28

Mažoji Lietuva

Duris atvėrė Pagėgių krašto turizmo informacijos centras

Ingrida JOKŠIENĖ, Pagėgiai

Atkelta iš 7 p.

lankytojai leis ir stilizuotą kelionę siaurukų: įsitaikę ant traukinio suolelių matys siauruko maršruto žemėlapi, kuris savyje dar neša ir žinią apie Pagėgių krašte gyvenusio vokiečių poeto ir rašytojo Johaneso Bobrovskio kūrybą ir jo užuominas apie traukinuką, ant sienų skaitys įvairius šypseną keliančius laikraščius iš tuomečių laikraščių, tarp suolelių stovintys staliukai taip pat interaktyvūs, neleidžiantys nuobodžiauti „kelionėje“ – ant pirmojo stilizuotas senovinių nuotraukų traukinukas, antrasis atveria J. Bobrovskio kūrybą ir gyvenimą, na o trečiasis staliukas kviečia sudėlioti senovinės geležinkelio nuotraukos dėlionę. Trijuose monitoriuose salės lankytojai gali matyti iš paukščio skrydžio nufilmuotą buvusį „siauruko“ maršrutą bei girdėti istorikų ir šio krašto gyventojų pasakojimus. Beje, renginio metu lankytojų bilietėlius į šį „vagoną“ atžymėjo solidus traukinio kontrolierius.

Apie antrą ekspozicijų salę pasakojo Šilutės muziejaus direktorė Roza Šikšnienė. Ši salė skirta neatsisėjusiai Vilkyškių dalelei – lietuviybės sovietmečių žadintojui ir Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčios atkūrėjui, vokiečių dailininkui Rudolfui Caberiui. Šią parodą lankyti galima iki šių metų pabaigos.

Pažintis su Pagėgių kraštu ir Vilkyškiais tęsiasi Vilkyškių urbanistinio draustinio teritorijoje, kur įdomią ekskursiją pravedė TIC-o direktorė Ilona Meirė. Na o evangelikų – liuteronų bažnyčioje

svečių laukė garsieji tarptautinio vargonų muzikos festivalio „Vargonų muzika Vilkyčiuose“ „dalyviai“ vargonai, puikiai valdomi vargonininkės Lauros Motuzaitės – Kairienės.

Grįžę į Turizmo centrą, konferencijos dalyviai iš klausė direktorės pranešimą tema „2014 m. – 2021 m. Pagėgių krašto turizmo informacijos centro marketingo strategijos pristatymas“, o Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė pristatė šio muziejaus įtaką turizmo sektoriui Pagėgių krašte.

Vakarą užbaigė įdomios diskusijos besivaišinant Mažosios Lietuvos kulinarinio paveldo patiekalais. Pokalbį užbaigė Sovetsko TIC-o direktorius, Artiomas Borisovas, kuris sakė, kad užsimezgusi tiek projektinė, tiek bendražmogiška draugystė tarp pagėgiškių ir Sovetsko miesto savivaldybės specialistų tikrai nesibaigs. Pasak direktoriaus, projekto pabaiga nereiškia draugystės pabaigos. Jis pats asmeniškai jau užsirašė į lietuvių kalbos kursus, nes norisi kuo geriau pažinti Lietuvą ir lietuvius. Direktorius išreiškė viltį, kad turizmo centrų veikla ateityje tik plės, bus rengiamas dar ne vienas bendras projektas. Svečias taip pat užsiminė ir lietuvių pusės projekto vadovė Loreta Razutienė tam pritarė, kad abi savivaldybės neturi takų dviratininkams. Idėjų, kaip pratęsti dviejų šalių, dviejų miestų draugystę, abu projekto iniciatoriai turi ir daugiau. Pasak kalbėjusiųjų, tegul tai lieka graži intriga ateičiai.

Atidarymo šventės dalyviai. Iš kairės: Pagėgių savivaldybės meras Virginijus Komskis, Sovetsko savivaldybės Bendrojo skyriaus vadovas Igor Firsikov, Loreta Razutienė, Dalia Šeperienė, Liudvika Burzdžiuvienė, Ilona Meirė, projekto specialistai Ovidijus Šedys, Ilona Marozaitė, Artiom Borisov, Svetlana Vaškevič, Vika Pranckevičiūtė

Antrojo Pasaulinio karo priešpriešos Rytų Lietuvoje: Lietuvos vietinė rinktinė ir Lenkų armija krajo

AK 3-ioji brigada 1943-1944 metais

Dr. Arūnas BUBNYS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 12

1944 m. liepos 17 d. į AK štabą Varkala-biškėse atvykę sovietų pulkininkas pakvietė „Wilka“ į gen. I. Černiachovskio štabą Vilniuje aptarti lenkų korpuso steigimo reikalų. Atvykęs į gen. I. Černiachovskio štabą Vilniuje (Kosčiuškos g. 14), AK komendantas A. Kšižanovskis ir štabo viršininkas maj. Teodoras Cetys (Teodor Cetys - „Slaw“) sovietų buvo suimti⁵⁴. Taip prasidėjo AK dalinių nuginklavimas ir internavimas. AK junginių ir brigadų vadai su savo daliniais buvo sukviešti į vadinamąją apžiūrą Bagušių kaime, kurią turėjo surengti Raudonosios armijos 3-iojo Baltarusijos fronto karininkai. Vietovę apsupo stiprūs sovietų pasienio kariuomenės ir NKVD daliniai. AK karininkai ir kareiviai sovietų buvo areštuoti ir internuoti. Tarp suimtųjų 26 aukštų AK dalinių vadų buvo ir 3-ios brigados vadas G. Frugas-„Ščerbiecas“. Per kelias dienas sovietai internavo apie 7 tūkst. akovcų. Internuotieji laikinai buvo patalpinti Medininkų pilies griuvėsiuose. Dalis AK brigadų ir būrių patraukė į Rūdninkų girią ir bandė išvengti arešto. 3-ios brigados transporto kolona važiavo Rūdninkų girios link, tačiau sovietų motorizuotų dalinių buvo sustabdyta, nuginkluota ir areštuota. Likusieji brigados vadai nusprendė brigadą išformuoti, ginklus paslėpti, o karius paleisti namo. Brigados archyvas buvo paslėptas Vilniaus-Turgelių kelyje po tilteliu apie 10 km nuo Rudaminos.

Didžioji brigados dalis 1944 m. liepos 18 d. pasiekė Rūdninkų girios pakraštį. Aplinkiniai keliai sovietų jau buvo užblokuoti. Čia buvo nuspręsta išsisklaidyti, kiekvienas brigados narys turėjo savarankiškai nuspręsti, ką daryti toliau. Dauguma vietinių lenkų nusprendė paslėpti ginklus ir grįžti namo. Kelios dešimtys brigados karių pateko į internuotųjų stovyklą Medininkuose, vėliau iš ten buvo išvežti į Kalugos lagerį. Nedidelė grupė nusprendė skverbtis į vakarus, į centrinės Lenkijos sritis. Vėliau dalis buvusių 3-ios brigados karių įsijungė į antiso-vietinio pogrindžio veiklą ir sovietų saugumo buvo suimti ir nuteisti ilgus metus kalėti lage-riuose⁵⁵. 1944 m. rugpjūčio-rugsėjo mėnesiais išvengė areštų buvusieji 3-ios brigados nariai bandė atkurti brigadą ir toliau priešintis sovie-tinei okupacijai. Naujoji AK Vilniaus apygardos vadovybė (komendantas „Ryngraf“ ir kt.) tuo reikalu irgi davė atitinkamus įsakymus ir nurodymus. Buvęs 3-ios brigados 4-os kuopos vadas Zygmuntas Kearney - „Kirkor“ išvengė internavimo ir sugrįžo gyventi į Vilnių. Čia jis sutiko buvusį AK I-os grupuotės vadą maj. A. Olechnovičių - „Pohoreckis“. Jie aptarė esamą politinę situaciją ir „Pohoreckis“ pažadėjo pas „Kirkorą“ atsiųsti savo atstovą „Emką“. „Kir-koras“ palaikė ryšius ir su kitais Vilniuje tuo metu gyvenusiais 3-ios brigados nariais. Rug-sėjo pirmomis dienomis pas „Kirkorą“ atvyko

„Emką“ ir pranešė, kad „Kirkoras“ yra paski-riamas atkuriamos 3-ios brigados vadu, jam pavedama surinkti žinias apie turimų žmonių ir ginklų skaičių, organizuoti tarpusavio pagalbą ir susitikinėti su „Emką“ Bonifratų bažnyčioje kiekvieno mėnesio 5-ą dieną⁵⁶. Pasitarimų metu buvo nuspręsta suorganizuoti dvi pėstininkų kuopas, kulkosvaidžių būrį, kavalerijos būrį ir žvalgybos skyrių. Pirmos kuopos vadu turėjo būti „Bury“, tačiau pastarojo Vilniuje nebuvo ir jį turėjo pavaduoti Franciszekas Gradzewicz - „Bosy“. Antrosios kuopos vadu buvo paskirtas Wiktor Jagoda - „Brzoza“, tačiau sovietų sau-gumas jį netrukus suėmė. Kulkosvaidžių būrio vadu buvo paskirtas Władysław Baniuk - „Tur-mont“, o kavalerijos būrio vadu Wienczysławas Plawinski - „Harap“. Tačiau pastarasis atsisakė eiti šias pareigas ir kavalerijos būrio vado postas liko laisvas. Brigados ryšininkų tinklą pavesta suorganizuoti poručnikui Edwardui Dziemieszkiewiczui - „Bemu“. Apygardos štabo atstovas „Emką“ pasakė „Kirkorui“, kad sovietų okupacijos sąlygomis partizaniniam veikimui beveik nėra galimybių, ir kad organi-zuojamoji brigada turi veikti pogrindyje tyliai, nevykdydama jokių ginkluotų akcijų. Esą reikia laukti būsimų susitarimų tarp emigracinės Lenkijos vyriausybės ir komunistinės Lenkijos valdžios⁵⁷. Sovietų saugumui pavyko susekti kai kuriuos atkuriamos 3-iosios brigados na-

rius ir 1944 m. spalio mėn. prasidėjo jų areštai. Brigados vadas Z. Kearney - „Kirkor“ buvo suimtas 1944 m. spalio 25 d., jo pavaduotojas Wiktoras Jagoda - „Brzoza“ spalio 6 d.

1945 m. kovo 17-20 d. Vilniuje buvo teisiami 27 buvę 3-ios brigados kariai. Lietuvos SSR NKVD kariuomenės karo tribunolas buvusius kuopų vadus „Brzoza“ ir „Kirkorą“ iš pradžių nuteisė mirties bausme, vėliau nuosprendis buvo pakeistas 20 metų lagerių, kitus briga-dos narius – mažesnėmis lagerių bausmėmis. Lageriuose mirė buvę brigados nariai „Joe“, „Kirkor“, „Bel-Ami“, „Turmont“ ir „Znak“. Kiti vėliau buvo amnestuoti ir 1955-1957 m. sugrįžo į Lenkiją. 22 buvę brigados kariai įvairiu metu žuvo Sovietų Sąjungos ir komunistinės Lenkijos kalėjimuose ir lageriuose. Tarp pastarųjų buvęs brigados vadas G. Frugas (nužudytas 1951 m. gegužės 11 d. kalėjime), kuopos vadas R. Rajs - „Bury“ ir kiti svarbūs brigados kovotojai. Daugelio iš jų kapai iki šiol nėra surasti⁵⁸.

⁵⁴ Z. Klosinski, „3 Brygada partyzancka Okregu Wilenskiego AK“, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 1991, Nr. 1, p. 74-75.

⁵⁵ Z. Klosinski „Huzar“, 3. *Wilenska*, s. 217-220.

⁵⁶ Z. Kearney 1944 10 28 d. parodymai sovietų saugumui, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9270/3, t. 1, l. 29.

⁵⁷ Ten pat, b. 9270/3, t. 1, l. 30-32.

⁵⁸ Z. Klosinski „Huzar“, 3. *Wilenska*, s. 220-221; 1989 07 12 d. išvada baudžiamojoje byloje Nr. 9270/3, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9270/3, t. 3, l. 362-365.

Pabaiga

Rytų partnerystės šalių bendradarbiavimas

Gediminas PAVIRŽIS, ES Regionų komiteto ir CORLEAP narys

Saugi Europa – kai šalys joje bendradarbiauja lygiateisiais ir abipusiai naudingais pagrindais, kai platesnio integravimosi į bendrą vienetą nauda akivaizdžiai pastebi-ma, kai kiekviena bet kokio dydžio valstybė ir jos nuomonė gerbiama, kai vystoma geros kaimynystės politika. Jau dešimtmetis, kai Baltijos šalys yra ES narės. Tai puikiausias pavyzdys buvusioms Tarybų Sąjungos respublikoms, kaip per trumpą laikotarpį pasiekti pastebimų gerų pokyčių. Todėl nieko stebėtina, kad Rytų partnerystės politikai joms nėra abejingos.

Galvojimas, kad visi tarpvalstybiniai klausimai gali būti sprendžiami tik valsty-biniu lygmeniu, gerokai paseno. Neabejo-tina, patys politiniai aktai, tarpvalstybinės sutartys lieka valstybinės valdžios preroga-tyva, tačiau žinant, kad apie 80 proc. visų teisinių aktų nuostatų įgyvendinama vietos lygmeniu, regionų ir savivaldos institucijų vaidmuo ir šioje srityje lieka vienu svarbiau-sių. ES Regionų Komitetas (toliau – RK), sekdamas priimtais Europos Sąjungoje (ES)

dokumentais dėl Rytų partnerystės šalių, ži-nodamas daugelio ES šalių regionų ir vietos valdžios jau esamą bendradarbiavimą savo lygmeniu su Rytų partnerių šalių instituci-jomis, 2011m. rugsėjo mėn. Poznanėje įkūrė Rytų partnerystės (toliau – RP) šalių vietos ir regionų valdžios institucijų konferenciją (toliau – CORLEAP). Jos darbe be 18 RK atstovų dalyvauja ir po tris atstovus nuo Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos. Tokie, kasmetiniai susitikimai jau vyko Kišiniove, Vilniuje, Tbilisyje. Visose konferencijose parengiami dokumentai, kurie perduodami RP šalių vadovų susitikimams. Tbilisyje, toks susitikimas įvyko praėjusio rugsėjo pabaigoje.

CORLEAP, siekdamas prisidėti prie RP sėkmingo įgyvendinimo ir taikydamas poreikiais grindžiamą požiūrį, patvirtino savo 2014-2015 m. veiksmų planą, kuriame aiškiai nurodomi politiniai tikslai, orientuo-ti į šias pagrindines sritis:

- decentralizacija ir vietos savivalda;
- teritorinio ir tarvalstybinio bendradarbiavimo skatinimas;
- administracinių gebėjimų stiprinimas ir keitimasis geriausios praktikos pavyz-džiais.

Decentralizacijos procesas RP šalyse vyksta netolygiai ir kiekviena šalis savo tempu planuoja ir įgyvendina reformas šioje srityje. Šių šalių vietos ir regionų valdžios institucijos iki šiol patiria su reformomis susijusių sunkumų, pavyzdžiui su „iš vir-šaus į apačią“ principo taikymu reformų įgyvendinimui, kuriame slypi proceso poli-tizavimo pavojus ir rizika. Dar viena kliūtis – vietos ir regionų valdžios institucijų finan-savimas. Vietos savivaldos institucijos iki šiol yra nepakankamai finansuojamos, todėl yra priklausomos nuo centrinės valdžios. Nors į centrinį biudžetą pervesti mokes-čiai grąžinami vietos ir regionų valdžios institucijoms, visgi pats procesas nėra visai skaidrus ir nuspėjamas.

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad kai kuriose RP šalyse pasiekta ir teigiamų pokyčių. Nesustoja pats decentralizacijos procesas. Antai, Gruzijoje priimtas savi-valdos kodeksas, priimti ir pradėti taikyti šioje sferoje keletas strateginių dokumentų Armėnijoje, Moldovoje, o Ukrainoje priimta „Vietos savivaldos reformos ir teritorinio valdžios paskirstymo koncepcija“.

RP šalių atstovai konferencijoje supa-žindino su decentralizacijos savo šalyse procesais, problemomis ir planais.

Rytų partnerystės susitikimo Tbilisyje dalyviai

Teritorinio bendradarbiavimo procesas dažniausiai vyksta taikant darbo metodus, kai regionų ir vietos valdžios institucijos dalyvauja tarpvalstybinėse programose ir projektuose, didinamas įvairių suinteresuotų subjektų informuotumas apie galimybes veiksmingai valdyti būsimas programas savuose regionuose. Aktualios programos „Europos kaimynystės ir partnerystės priemonė“, „Rytų partnerystės teritorinio bendradarbiavimo pagrindų programa“, „Juodosios jūros sinergija“, Euroregionai.

Nepaisant šalių partnerių skirtumų, reikia pripažinti, kad būtina didinti visų lygių valdžios insitucijų gebėjimus pro-jektų ir priemonių kūrimo srityje. Svarbu ir strateginis planavimas perspektyviai ir nepriklausomai priemonei kurti bei užti-tikrinti ilgalaikę pažangą, vystant bendrą tarpvalstybinę erdvę su integruota infras-truktūra.

Administracinių gebėjimų stiprinimas ir keitimasis gerais pavyzdžiais buvo ir lieka tolesniu svarbiu uždaviniu. Tai atliekama keičiantis delegacijomis, atvykstant atsakin-giems darbuotojams, kaip praktikantams dalyvauti tiesioginiame darbe. Šia tema bus plačiai diskutuojama kitų metų pavasarį Rygoje.

CORLEAP konferencija pažymėjo, kad labai svarbu principo „iš apačios į viršų“ taikymas įgyvendinant gero valdymo tiks-

lus, kas didintų atsakomybę už priimtus įsipareigojimus bei sustiprintų pokyčius. Taip pat pažymėta, kad būtina stiprinti principą „parama pagal pažangą“, kad pažengusieji reformų srityse galėtų tikėtis didesnės įvairiapusės paramos. Nebus pa-likta be dėmesio mokymo priemonių vietos ir regionų valdžios institucijų personalui kūrimas, jų platesnio įtraukimo į sustiprintą sienų valdymą, siekiant geresnio laisvo as-menų judėjimo pasienio regionuose.

Tuo pačiu CORLEAP ir toliau daug dėmesio skirs fiskalinei decentralizacijai, energijos vartojimo efektyvumo energijos taupymo (remiantis sėkmingais ES pavyz-džiais), įgyvendinimo priemonėms, tuo pačiu padidinant vietos valdžios institucijų nepriklausomybę, susietą su panaudojimu nafta ir gamtinėmis dujomis.

Visos priemonės išdėstytos rezoliucijoje yra aktualios ir mums, ES šalių vietos val-džios institucijoms.

Nors Armėnija bus Rusijos kurtoje ekonominėje muitų zonoje, atsargių Azer-baidžano ir Baltarusijos atstovų kalbų, tolesne integracija, net pajutusios embargą iš Rusijos pusės, neabejojo Moldovos, Gru-zijos ir Ukrainos delegatai. Neliko be dė-mesio ir Rusijos veiksmai nepriklausomos Ukrainos teritorijoje. Kalbėjusieji vieningai palaikė Ukrainos suverenumą ir teritorinį vientisumą.

Voruta parduodama

- K400** Alytus, Jotvingių g. 10
K422 Druskininkai, Eglės g.1
Kaunas, „Akademinis knygynas“, VDU III rūmai, K. Donelaičio g. 52
K236 Kaunas, Laisvės al./Ožėskienės g. sankryža
K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
K436 Marijampolė, Stoties g. 2
K466 Panevėžys, Savanorių a. 5
K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
K78 Trakai, Vytauto g. 90
B EMSI Trakų Vokė, Trakų pl. 14 km
K153 Ukmergė, Kęstučio a. 6
K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
K44 Vilnius, Lelevelio g. 2
K5 Vilnius, Sodų g. 22 – autobusų stotis
K572 Vilnius, Sodų g. 22
K26 Vilnius, Sodų g. 22

Lietuvos knygos istorija

Pasitikta nauja knyga apie Dzūkijos spaudą

Snieguolė VICHROVIENĖ, Alytus

Rugsėjo pabaigoje Alytuje, Jurgio Kunčino viešojoje bibliotekoje įvyko istoriko, bibliofilo Šarūno Šimkevičiaus knygos „Dzūkijos spaudos keliais“ sutiktuvs. Šiame leidinyje – žinomo kolekcininko pamastymai apie Dzūkijos spaudos tyrinėjimų aktualijas ir ypatumus. Autorius tyrinėjo spaudą Dzūkijoje nuo pat LDK laikų iki 1945 metų, pateikė dalies savo rinkinių bibliografinį sąrašą. Knygoje daug informacijos apie periodinius leidinius, spaus-tuves, knygų platinimą ir smulkiają spaudą.

„Istorija neišsivaizduojama be spaudos istorijos, todėl ir gimė ši knyga, kuri besidomintiems padės susipažinti su Dzūkijos spaudos istorija. Šis leidinys nesulaukė paramos iš verslo atstovų ir organizacijų, tačiau prie jo išleidimo prisidėjo privatūs asmenys. Žinoma, aukotų pinigėlių neužteko. Todėl ir vėl autorius kreipėsi į Vidmantą Staniulį, tikėdamas, kad jis gal padės. Vidmantas ėmėsi leidybos net ir žinodamas, kad šis projektas bus finansiškai nuostolingas. „Esu dėkingas jam už tai“, – sakė Š. Šimkevičius.

Renginyje dalyvavo Vidmantas Staniulis - knygos leidėjas, antikvarinio knygyno Kaune savininkas, kolekcininkas, bibliofilas. Vidmantas pasakojo, kaip buvo rengiama ši knyga. Darbą apsunkino tai, kad viskas buvo daroma nuotoliniu būdu, autorius su leidėju visame procese taip nė karto ir nesusitiko. Tačiau laukiamas rezultatas buvo pasiektas, apie tai liudija ir faktas, kad šį leidinį mielai priėmė saugojimui Vašingtono kongreso biblioteka. Leidėjas buvo kvietęs ir renginį ir profesorių Domą Kauną. Profesorius pats dalyvauti negalėjo, kadangi buvo tuo pat metu Vilniuje vykusios K. Donelaičiui skirtos konferencijos vienas iš organizatorių. Tačiau savo atsiųstame laiške teigė šią naują knygą perskaitęs, autoriui ir leidėjui dėkojo, ragino šia linkme dirbti ir toliau. Vidmantas Staniulis perskaitė ir profesoriaus Leono Gudaičio žodžius, skirtus naujai knygai:

„Renka ir gausina žmonės knygas, bet niekada jie nebus bibliofilai. Reikia ne tik meilės, bet ir pilietinės savivokos.

Paskelbęs kelis šimtus publikacijų ir

surengęs gausybę parodų bibliofilas ir kolekcininkas Šarūnas Šimkevičius ką tik išėjusioje knygoje atsiskleidė kaip plataus akiračio ir savitos mąstysenos etnologas ir antropologas, jautrus gimtosios Dzūkijos realių kaupėjas ir perteikėjas laisvu žodžiu.

Etnologija turi savo specifiką, ir aš, literatas, negaliu su ja galvoti, tiksliai stebiu, kaip jis greitai atranda ieškomus objektus ir sugeba išgiltinti iki pagudnių.

Jam sekasi tobulai identifikuoti knygos ženklus ir senus antspaudus. Literatai tokių darbų nesiima, nes jie neturi kantrybės.

Knygos vertę padidina bibliofiliškas 100 egzempliorių tiražas ir prasmingas patyris knygos leidėjo Vidmanto Staniulio dizainas.

Leidėjas padovanojo Šarūnui Šimkevičiui 1910 metais Seinuose išleistą leidinį prasmingu pavadinimu „Gera daryk – gerai gyvenk“ ir humoro laikraštį „Malata“, pasirodžiusį Kaune 1934 metais. Zenonas Gramackas - Alytaus kolekcininkų klubo prezidentas įteikė knygos autoriui jubiliejinę 25 litų monetą, skirtą Baltijos kelio 25 – mečiui ir palinkėjo ir toliau taip prasmingai dirbti tautos labui. Autoriui ir leidėjui sėkmingai toliau dirbti linkėjo ir Petras Zurlys - Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos direktorius. Renginyje dalyvavęs ekonomistas ir bibliofilas Gitanas Nausėda sakė tą dieną dalyvavęs dviejuose renginiuose, pirmasis buvo susijęs su euro įvedimu. Tačiau tik Alytuje jo siela dainavo.

Istorikas Zenonas Vasiliauskas prisipažino nesąs bibliofilas, knygas uosto ir glosto kiti. Tačiau ši nauja knyga bus reikalinga jo darbui. Gražiais žodžiais Dzūkiją glostė ir kunigas Virginijus Veprauskas. Jo teigimu Užmenunės regione atsirado pirmosios neperšauamosios liemenės, su kurių pagalba dzūkus pasiekdavo uždraustas spausdinti lietuviškas žodis. Vakaro metu skambėjo folkloro grupės „Daulėlio“ atliekamos dainos.

Kada Vidmantui Staniuliui buvo įteiktas

medinis plaktukas, prasidėjo knygų aukcionas, skirtas Rūtos Meilutytės fondui paremti. Kaip ir visi V. Staniulio ankstesnieji aukcionai, taip ir šis – labdaros. Gal Vidmantas ateityje išleis mokomosios literatūros apie plaukimą, jos vaikams taip pat reikia. Vakarų valstybėse įvairūs aukcionai – įprastas reiškinys. Tačiau Lietuvoje aukcionai, ypač knygų – dar retas reiškinys.

Šis mini aukcionas buvo skirtas ir bibliofilijos propagavimui Dzūkijoje. Apšilimui Vidmantas pasirinko kelis savo paties leistus bibliofilinius numeruotus leidinius. Tačiau pagrindinis patiekalas buvo trys numeruoti knygos „Dzūkijos spaudos keliais“ egzemplioriai su autoriaus ir leidėjo parašais ir sertifikatu. Buvo įdomu stebėti talentingo aukcionų vedėjo improvizaciją Alytuje.

Daiva Bagdonienė - Alytaus kraštotyros muziejaus direktorės pavaduotoja, varto knygą

Netgi kartu su autoriumi gavęs iš bibliotekos atstovų dovanų leidinį „Alytaus dailė“, savąjį iš karto norėjo irgi pateikti aukciono dalyviams. Gal ir ne visi suprato, kad tai yra eiliniai Vidmanto juokai, kurių tą vakarą netrūko. Daugelis susirinkusių šypsojosi ir džiaugėsi maloniai praleistu vakaru. Vieni bendravo ir aptarinėjo bibliofilijos aktualijas prie kavos puodelio, kiti gaudė autoriaus ir leidėjo autografus. Dar kiti apžiūrinėjo leidinių ir nuotraukų parodą, skirtą Teatro metams.

Nors išpūdingas renginys pasibaigė, tačiau alytiškiai istorikai ir kolekcininkai dar visą mėnesį galės tyrinėti bibliotekoje eksponuojamą senųjų leidinių parodą iš Vidmanto Staniulio knygyno rinkinių. Mielai kviečiame apsilankyti.

Vidmantas Staniulis

Vidmantas Staniulis sveikia Šarūną Šimkevičių

Ekonomistas ir bibliofilas Gitanas Nausėda

Knygos mylėtojams netruko geros nuotaikos

Knygos mylėtojai

Vorutos fondo knygas galite nusipirkti internetu čia

Kun. Pranas Bieliauskas „Iš Slabados kaimo į Vilniaus katedrą“.

Kun. Pranas Bieliauskas „Valkininkų bažnyčia ir vienuolynas“.

V. V. Česnulis „Kalesninkų parapijos atgimimas“.

Trakų Dievo Motinos stebuklai.

V. Jencius Butautas „Vasario 1918 m. Nepriklausomybės Akto signataras Donatas Malinauskas“.

Kardinolas Vincentas Sladkevičius „Mokėjime laukti ir augti“ Kardinolo Vincento Sladkevičiaus asmenybės ir veiklos bruožai.

Patogupirkti
www.patogupirkti.lt

Didžiausias knygų lietuvių kalba pasirinkimas

Knygos, muzika, video!

Niekas nenorėjo mirti: 1944-ųjų vasara Kaišiadorių krašte

Vytautas BUDVYTIS, Kaišiadorių muziejus

Tėsinys. Pradžia Nr. 12

Kai kur falširmjėgierių gynybinių pozicijų ruože buvo aptikta ir neįprastų radinių. Witzigo bataliono gynybos linijų tarp Būdupės ir Kieliškių rimtesnio kontakto nenustatyta, bet aptiktas įdomus radinys. Priešakinės pozicijoje aptiktas perdarytas 7,92x57 mm kalibro šoviny, kurio kulka buvo atsargiai ištraukta ir įdėta atvirkščiai. Tokius dalykus darydavo Pirmojo pasaulinio karo metu, kad apkasų mūšyje iš arti iššauta kulka turėtų geresnį stabdymo efektą, nes galingu ginklu peršautas kiauurai žmogus neretai dar atlieka eilę veiksmų. Falširmjėgierių pozicijose, teigia E. Kuckailis, toks radinys stebina⁴⁷.

Rimčiausi susidūrimai, neskaitant Pašulių kaimo, vyko tarp Želvos upės ir Čiuloto upelio. Šiame ruože karo metu buvo tankus miško kelių tinklas ir visi daugiau mažiau tiko puolančiosioms pajėgoms, nes ėjo iš rytų į vakarus Kauno kryptimi ir ant žemėlapiu primena voratinklį. Čia gausu radinių, didelės iššautų tūtelių sankaupos, amunicijos likučiai ir trofėjai leidžia modeliuoti įvykių eigą. Neįmanoma visko sudėlioti chronologiškai, bet galima atkurti kai kuriuos epizodus.

Apie 600 metrų į šiaurę nuo Želvos tilto yra sena miško proskyna, einanti apytikriai rytų-vakarų kryptimis. Vokiečių pozicijos yra ant kalniuko, apie 200 metrų į vakarus nuo geležinkelio, arčiau geležinkelio žemuma, gana drėgna, vietomis klampu. Sovietai veržėsi ir čia, išilgai proskynos, šiaurine jos puse. Apie 70 m į šiaurę nuo proskynos įrengti gilūs kulkosvaidininkų apkasai. Šaudyta intensyviai, nes tūtelių čia rasta labai daug. Apkasai gana erdvūs, juose galėjo tilpti visas sMG (schwere Maschinengewehr - sunkiojo kulkosvaidžio) personalas. Buvo sueita į artimą kontaktą, kai kur naudotos rankinės granatos, tačiau radiniai nerodo, kad sovietai šioje vietoje būtų pralaužę liniją. Tokioje sunkioje vietoje jie tai padaryti nebuvo lengva, matomumo riba tik apie 25-50 metrų, kai kur klampu. Turėjo būti daug aukų iš puolančiųjų pusės. Dar apie 80 metrų į šiaurę nuo kulkosvaidžių pozicijos prasideda pelkė. Šiame siaurame ruože virė pats aršiausias mūšis.

Tūtelių sankaupos labai didelės, falširmjėgeriai šiame ruože turėjo ne vieną kulkosvaidį. Šaudyta buvo tiek daug, kad perkaitęs vamzdis buvo paliktas prie apkasos. Dėl tankaus miško granatos nebuvo naudojamos, taip pat nematyti, kad sovietai būtų šaudę minosvaidžiais. Bandyta pralaužti pozicijas puolant be paramos, masyvia ataka. Atrodo, kad ir čia jiems nepavyko, ataka buvo atmušta. Patį pelkę praktiškai nepereinama, bet apkasai įrengti ir į jos pusę. Matyt, vokiečiai turėjo patirties apie rusų žvalgus, kurie mokoje tyliai praslinkti bet kur.

Iškart už pelkės – falširmjėgierių pozicijų tėsinys. Tarp pelkės ir Čiuloto upelio iš rytų pusės prieina kelias, kuris taip pat naudotas puolančiųjų pajėgų. Ypač prie kelio yra gerai įrengti vokiečių apkasai, gana gilūs ir erdvūs. Tai buvo kairysis bataliono gynybos linijos flangas, kuri perėjus rusai galėjo apeiti atakliai ginamas falširmjėgierių pozicijas ties Želvos upe. Vokiečių apkasai įrengti apie 100 m nuo geležinkelio. Kautinės šioje vietoje buvo labai agresyvios. Čia sovietai panaudojo ir minosvaidžius, iskaitant net 120 mm. Gerai įrengtas kulkosvaidžio apkasas truputį piečiau buvusio kelio (jis seniai nebe naudojamas ir išnykęs). Čia galimai buvo pastatytas sMG. Tūtelių labai daug. Rusai ir čia negudravo, puolė tiesiai. Ataka buvus masyvi, suartėta iki granatos metimo nuotolio. Rusai beveik kiekvieną ginamą apkasą puolė granatomis RG-42. Tada perėjo pozicijas. Čia buvo iškilęs rimtas pavojus, kad sovietams išlaikius užimtas pozicijas ir išlaikant iniciatyvą puliti į gylį, bus pralaužtas bataliono gynybos flangas ir pozicijos kitose vietoje užpuolos iš užnugario. Deja, panašu, teigia E. Kuckailis, kad sovietai iniciatyvos neišlaikė ir falširmjėgeriai prarastas pozicijas atsiėmė⁴⁸.

Kai kada sovietų paramos ginklai buvo labai tikslūs. Vienintelis 120 mm minosvaidžio minos šūvis krito tiesiai į falširmjėgerio apkasą. Karys, be jokios abejonės, mirė akimirksniu. Už apytikriai 5 metrų gulėjo katiliukas. Jis detonacijos vietiškai sugniuždytas, su daugybe kiauryminių pailgų skeveldrų skylių. Ant katiliuko šono parašas – „HANGER“. Gal tai ir atitinka šalia žuvusio savininko pavardę, bet gali būti ir paveldėtas daiktas iš kito kario. Yra pasitaikę atvejų, kai ant to paties daikto yra net keli parašai. Išliko falširmjėgerio aprangos fragmentai, kišenių turinys. Žemė atidavė labai gražią prancūzišką Breuyere pypkę, su prancūzišku užrašu. Ant briaunos dvylika ranka išbrėžtu įkurtu, gal žyminciu išstarnautų mėnesių skaičių? Kišenėje buvo ir vieno franko moneta, aiškus įrodymas, kad čia guli žuvs majoro Witzigo vyras. Juk jie prieš operacijas Lietuvoje buvo Prancūzijoje. Išliko ir puikus plastmasinis švilpukas, parašiuotisto peilis⁴⁹.

Kūnas tikriausiai buvo apibertas po sprogimo žemėmis taip, kad savi, grįžę į pozicijas, jo nebeaptiko. Taip ir liko dar vienas falširmjėgeris dingęs be žinios. Tikriausiai buvo manyta, kad pateko nelaisvėn. 2013 m. gegužės mėn. Kaišiadorių muziejaus iniciatyva šioje vietoje buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai.

Su aptariamomis fronto linijomis Pravieniškių apylinkėse susijęs dar vienas karo įvykis. 1963 m. Pravieniškių aštuonmetės mokyklos mokiniai miške atsitiktinai rado į žemę ismigusį sovietinį lėktuvą. Paaiškėjo, kad šį lėktuvą dar 1944 m. birželio 26 d. oro kautynės numušė vokiečių lakūnas. Žuvo pilotas Dmitrijus Otiakovskis. 1986 m. jo žuvimo vietoje buvo atidengtas memorialinis paminklas⁵⁰. Tiesa,

yra duomenų, kad D. Otiakovskis galėjo žūti ir 1944 m. liepos mėn.⁵¹.

Be to, vokiečiai dar 1944 m. liepos 10 d. Pravieniškių priverčiamojo darbo stovykloje sušaudė apie 300 Prancūzijos žydų. Likusius apie 500 kalinių, sustiprinus sargybą su šunimis, išsivarė Rumšiškių link, kur kaliniai vokiečių kariuomenei turėjo kasti apkasus⁵².

Paskutinis didelis mūšis įvyko liepos 25 d ruože tarp Kauno ir Karmėlavos, kuomet falširmjėgeriams pavyko sunaikinti net 27 sovietų tankus T34. Bataliono nuostoliai buvo labai dideli: iš 1032 į Lietuvą atsiųstų karių ir karininkų per maždaug dvi savaites teliko 65 vyrai⁵³.

Mūšiai rajono teritorijoje tebevyko. Liepos 26 dieną buvo užimtos Pašilės, Petriškių, Pravieniškių vietovės. Liepos 31-ąją paskutinis mūšis Kaišiadorių rajone įvyko prie Rumšiškių apylinkės Aleksandravkos kaimo. Vokiečiai skubiai traukėsi Kauno pusėn. Pergrupavusi pajėgas, sovietinė armija liepos 27 dieną pradėjo naują puolimą Kauno link. Miestas buvo užimtas 1944 metų rugpjūčio pirmąją⁵⁴.

Mobilizacija į sovietinę armiją: Vinco Sidaro atvejis

Ypatingas Antrojo pasaulinio karo užfrontės veiksnys, didžia dalimi lėmęs ir partizaninio pasipriešinimo organizavimąsi, buvo Lietuvos gyventojų mobilizacija į sovietinę armiją 1944 m. rugpjūčio-1945 m. gegužės mėnesiais. 1907 m. Hagos konvencijos, draudžiančios okupuoto krašto gyventojus šaukti į okupacinę armiją ar kitaip panaudoti karo reikmėms, principai buvo privalomi tiek į ratifikavusioms, tiek neratifikavusioms šalims, tad ir Sovietų Sąjungai⁵⁵.

Prievartinė mobilizacija pradėta tik praslinkus frontui – 1944 m. rugpjūčio 1 d. buvo paskelbtas LSSR karinio komisaro įsakymas dėl 1909-1926 m. gimusių vyrų mobilizacijos į Raudonąją armiją. 1944 m. rudenį-1945 m. pradžioje buvo mobilizuota vos daugiau kaip 80 tūkst. lietuvių (planuota 187 455 vyrai). Mobilizacija į sovietinę armiją išliko problema okupacinei valdžiai visą pokario dešimtmetį, tačiau ji jau nebuvo tokia sudėtinga kaip 1944-1945 m., tebevykstant karui⁵⁶.

Kaišiadorių rajono Livintų kaimo gyventojas Vincas Sidaras (g. 1926 m., Mackūnų k.) buvo vienas ty jaunuolių, kuris tik praslinkus 1944 m. frontui buvo įjėga mobilizuotas į sovietinę armiją. V. Sidaras prisimena (kalba netaisyta):

„Nu kap buvo - pagavo ir viskas. Kaip buvo...? Matai, sakant, gyvenimas rodo tokį žingsnį, pagalvojant. Kaimai, visi kaimynai – visi geri: aš geras, tu geras. A kada žmogus papuola in nelaime, tada jis savo skūra jau išsiverčia ant kito šono ir eina kitus skūst. Tep ir pas mumi buvo.

Mes buvom visi miške. Turėjom bunkeruką. Dėl ko in mišką išbėgi? [...] Kada praėjo jau frontas, dą Kaunas nepaliosuotas buvo, tai NKVD divizija ir užtraukė čia gaudyt visus. Taigi, Pašuliuose tai šešiolikos metų katruos ty užšovė? Bėgo vaikai, o rusai pastatė kulkosvaidį ant kryžkelės. Tiek ingasdyti žmonės, juo gaudė ir vežė in frontą. Supranti. Ty nežiūrėjo nei metų, nieko. „Vsisio, harošai, idi!“. Užšovė.

Tada mumi atvežė kaimynas. Kada rusai užėjo [...] jam davė užduotį: „Pakaži gdie banditai“. Nu tai tada jis užvedė, jis žinojo kur, užvedė šituos enkavedistus. Žiūriu [...] mes vienoj pusėj kranto, o jie jau ateina iš šitos pusės kranto Želvos upelio. Nu tai vsio. Visus sustatė. Man kap tai papuolė išsprukt. Aš tuoj in Želvos upelį [...] o tas upelis kaip eina – vingiuotai – yra išplovimas miške. Alksnis pasviręs. Aš paėmiau [...] palindau, galvą iškišu iš vandenio va tiek ir stoviu vandeni. Nesimatyti. Pats kamienas stovi vietoj, o šaknys plonos jos apačioj išplautos, jos sudribį beveik ant vandenio, o aš ilindau ty. O tynais da ant tiek nesiekia kamieno vanduo. Aš sau kvėpuoju ir viskas. Dabar [...] girdžiu rėkia, sustatė Akmeninas, ar ty koks ty perkūnas. Rėkia: „Gdie iščio adin?“. Jau suskaičiuota kiek ty mūsų yra, perduota viskas telefonograma. Pasistatė „Skaži, blet, ba ubju!“. Musėt koki dešimt mūsų buvo. Iš Mackūnų. Jaunystės draugai, pacanai [...] Buvo Sidaru, Matulevičių, Žukauskų, Pilyonių, Garbauskų, Ambrazevičių buvo. Žinai, kaime buvo, aš tau pasakysiu, apie kokį 40 vyrų. Kaimas nedidelis. Vienas buvo Vincas Kupsteliėnas tai jis verkė labai. „Ty strašais, ty znajši, blet, skaži“. Žinai, iš pistoleto šauna tik pro šoną, net tep, baugina. Nu tai viskas - aš neišsikentęs išlindau. Iš ty ir nuėjau ir atstojau in rikiuotė ir viskas. „Vot tipier užė vsie“.

Dabar ką mumi – suriša rankas šniūrais ir visus varo. Garbausko Barnasėlis čia buvo. A jau čia pastotės. Davė seniūnam nurodymus, kad pakinkyti arkliaus ir lauk va čia. Buvo zboras, šituo keliu. Iš ty mumi veda per mišką, atvarė, rankos surištos visu. Va čia ant kalnelio kur tankas buvo paliktas, man rodos, buvo vokiečių apkasas dengtas. Tai dabar in tą apkasą. Tai vienas mano metų (1925 m.) rėkia: „Mama, mamytė, mama, mama!“. Jis va toks buvo. Verkia, rėkia, kad jau atseit šaudys. O aš einu iš paskos, tiktai pasikrutinau, sakau: „Ko tu rėki?“. Mintis tokia – nu kito kelio nėra, užsaus tai užsaus. Galvojom, kad jau buvo visa panieką, kad jau in tą apskasą suvedė - taigi jau viskas, paskutinė. Tik lauki kada jau užtarsk. Va. Nu tai paskui prieš saulės laidimą, jau in vakarą, mumi išvedė in Livintų kelią. Pastatė. Miške pievos buvo. Aha. O norisi [...] ir šlapytis, rankos surištos. Tai

Vincas Sidaras (g. 1926 m., Mackūnų k.). 2014 m. V. Budvyčio nuotr.

rankas atrišo tada. Matai sarmatinosi. Nesisarmatino, bet duotas nurodymas, kad liaudis visa nematytų, kad jau atvaro surištus. Ne, jie nebijojo, bet propaganda tokia. Mano tokia nuomone. Pirma aš apie šitą negalvoju. A dabar aš atsisėdu apgalvoju visą praeitį, visus blogumus, visus gerumus, koks kryptis, kas, suprantai. Atrišo. Va čia šito kaimyno kur sušaudė miške buvo šiaudų. Jau ty buvo vienas, kitas suversta. Palaukė, saulė nusileido, jau tynais viską. Jau tada atvarė ant šito kelio, o čia jau valgyt visiems, jau sužinojo, kad mumi išvedė, jau sužinojo, kas mumi pardavė, kas užvedė. Nu tai Pilyponis Bernasius iš Mackūnų. Taigi jo visa šeimyna buvo skrebuose. Jis buvo, mano nuomone, tada aš nieko nesuprasdavau ir nesupratau kap jis yra, bet dabar aš kaip pagalvoju jis buvo ir prieš karą tas pats. Jis tik stovėjo ant šarato - kur kas. Kap sako kino filme: „Gavaryt, idiot bielaj - davai šapku bielaju. Idiot krasnij – davai krasnaju“. Prie visu valdžių, kaip sakoma, ir viskas. Nu ir ką gi tada. Tai kiekviena šeimyna įdėjo terbas [...] viską.

Nuvežė in Neveronis. Klunonas buvo tuščias. Dvi ar trys padvados. Tai dą pririnko ty, jau jie pasiruošė pilnai. Tai dą Guronyse pasiėmiau ty sūrio, tai sviesto, tai kas mėsos, tai valgiau, tai dą skrebiu daviau valgyt. Dą galvojuo pabėgt. Guronyse miškelis tynais yra. Kas tai man mintis šovė. Aš norėjau iš jo [...] šautuvą arba automatą, jis pasidėjęs, jis iš mano terbos valgo. Galvoju [...] stvert ir iš vežimo, o jau prietamsa. Ant kiekvieno vežimo po skrebą. Enkavedistas ir skrebas tai gi tas pats - visi gi juos skrebaus vadino. Visi uniformuoti, rusai. Da vietinių nebuvo. Paskui jau po karo pakeitė, suprantai, skūrą kada vežė čia viską. Aš tai nebuvaus čianais kada vežė, tiktai parvažėvys sužinojau. Jie ginkuoti, viską, jie paruošti [...] kapitalnai, ty čekistai kap reikiant. Nu tada nuvežė in Neveronys, nakties jau metu. O šalna! In kluną - kluną apstatė sargyba. Musėt koki penki sargybininkai su automatais. Va kap. Nu gerai. Čia jau prabuvom, saulė teka. Mumi iš čia visus kur suriše buvo rankas iš Mackūnų tiesiai per Nemuną ir in Žiegždrius. Ty kažkoks tiltas buvo ar kas ty per Nemuną padarytas. Pervėdė ir in sklepa. Tai jie sprendė, sprendė tep, mano supratimu, kur mumi dėt. Suprantai, arba in kariuomenę arba juos pasodyt [...] Žinai jie kap dirba čekistai – oi slaptai. Žiegždriuose tai ty buvo nemažai, gal koki 50 vyrų. Čia ėjo visa divizija čekistų, klausyk, rinko visus.

Dą iš pirmo [prieš paimant į sovietinę kariuomenę – V. B.] aš parėjau, kap sakiau, iš vakarųskų, tai užlipau ant kluno, o klune buvo pridėta pašaro iki kraigo. Tai aš paėmiau insikasiau in sieną (ar in javus), inlindau, ir miegojau ty. Ir aš nusiaviau kelnes ir jas palikau [...]. Tai rusai, aš jau prabudęs, rusai dabar atėjo ir namie kratą darė, išskojo. Nerado. Tai atidaro klojimo duris. Tai aš supratau kap dabar. Sako: „Nada zdiės paiskat“. O kitas sako: „Ninada. Kuda tam zaliezis?“. Nu aš tada, nuog to, jie išėjo, uždarė. Aš nuog to, klausyk, ras apsirėngiau, atėjau, pavalgiau kambari, pasiėmiau valgyt ir in mišką tiesiai. Tai aš miške vienas pragyvenau tris paras. Palendu po kerplėša kap medis išvirtes, atsigulu ir miegu. Paskui jau atsirado draugų tada, jau čia kompanija, jau čia vieni kitus perdavė, kad čianais sako tie čia, tie ty. Nu ir aš pasidaviau in ty prie Želvos. Tada visus ir surinko.

Nu kaip ten. Mumi in sklepa cimantinį. Ir viskas. Ir išleidžia tik pavalgyt ir ant reikalo. Ir paskui iš Žiegždrių pėsčios mumi prie Saboro, prie Raudono kryžiaus buvo toks atskiras priestatas, Kaune. Tai mumi ty atvarė [...] a atstumas didelis nuo Žiegždrių iki Kauno, iki Saboro. A [...] be jokio poilsio. Nu tai dą, nori šlapytis, čia vaikščioja, žinai, moterys ir viską. Nėra kada, tegu ty kažin kas vaikščioja, kas kam reikia atliko. A jau ty privaryta! Ligoninė Raudono kryžiaus ir prie ligininės buvo atskiras priestatas ir ten suvarė. Ir čekistai pastatyti: bėgsi – užsaus. Viskas, niekur nedingsi. Ojezau, ešalonas! Musėt, suprantai, koki 10 vagonų. Čia iš aplinkui. Jie gi negalėjo iš Žemaitijos paimt, ba dą neatkovota. Tik Kaunas atkovotas. Va. Ir tai dą Kaune buvo kažkas neaišku dą. Kaunas spakainiai, išmuštas, pastatai kap buvo tep ir stovi. Nu tai tada mumi ką. Paskui vakare nuvarė visus prieš kalną į sporto salę. Į Žaliakalnio kalną, kur sporto halė. Tai aš dą liesvikėm užlipau ant stogo. Nu galvoju, mat jį perkūnėlis, sakau, nugriūsiu - nugriūsiu, vis tiek gyvenimas eina in pabaiga. Nor pažiūrėsiu kas ty viršuj yra. Nu laimingai užlipau, laimingai nulipau. Ant pačio stogo. Nu visas miestas apačioj. Vakare čia. O buvo specialistų tokių mūsų paimta tai in Žaliakalnį prieš kalną nuog Saboro [...] ant rankų užlipo - kojos viršuj. Oi vyrų buvo surinkta.

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias (1911-1947)

Čia prieškarinių laikų tarnybos vyrai. Neturi 60 metų, visus in ty ir viskas. Jokių klausimų nebuvo. 60 metų – viskas, dą tinkamas in kariuomenė. Nu tai ką. Tada po viso šito, pritemė, prieblanda, visus in gelžkelio stotį. O jau vagonai stovi, pečiukai stovi. Gyvuliniai vagonai, dviejų narai iš kartelių: nė paduškelės, nė užsiklojimo, nieko nėra, grynos. Suvarė kiek priklausė: rodos 40 in vieną vagoną. Kiek vagonų – nepamatysi. Garvežio ešalonas. Buržuika buvo. Kulkosvaidininkai priekį ant vagono intaisyta ir užpakalį. Va kap. Nu ir mumi tada atnešė maisto, kad jūs įsivaizduotumėt, gal kokį 10 kg ant 40. Papylė ant grindų vagonė, uždarė duris, užrakino, langus uždarė, šitas, vagonų. Tik atidarė Belarusijoj, kada susiduria gelžkeliai. Matai jie ty susiduria kap tai [...] kad jis tada turi apsisukt gervėži. Vat. Jis atgal negali traukt. Tada jis apsisuka ir gervėži išstato jau tada. Va kap yra. Nu ir mumi tada in Smolenską⁵⁷.

Po kovinių apmokymų V. Sidaras buvo išsiųstas į frontą Latvijoje, kur mūšiuose kovojo kaip kulkosvaidininkas. Likimas lėmė išgyventi karą: iš 250 vyrų bataliono buvo vienas iš šešių likusių gyvų karių. Fronte išbuvo iki 1945 m. gegužės. Vėliau buvo priverstas atitarnauti sovietinėje armijoje Turkmenijoje iki 1950 m. Tik tada V. Sidaras sugrįžo į gimtinę Lietuvoje⁵⁸.

Partizanų istorijos pradžia

Kaip minėta, 1944 metų vasarą Lietuvoje pradedo gyventojų šaukimai į sovietinę armiją. Žmonės, nėję kariauti vokiečių pusėje, nepanoro mirti už svietimas idėjas ir sovietiniame fronte. Šimtai jaunų žmonių atsidūrė Kaugonių, Livintų, Rumšiškių, Užgirėlio ir kt. miškuose, slapstėsi savo sodybose. Dalis besislapstančių tuo metu dar nebuvo ginkluoti, nors jau veikė organizuoti partizanų būriai su ginklais, vadovybe. Dauguma lietuvių tikėjo, kad, padedant Vakarams, bus pasiekta Lietuvos Nepriklausomybė. Tačiau į Lietuvą buvo stiusiti baudėjų būriai. Ypač pasižymėjo Vetrovo divizijos kariai, kurie gaudė jaunus žmones. Tik nedaugelis jų buvo išsiųsti į frontą. Per 1944 metų rugpjūčio - rugsėjo mėnesius 4-oji NKVD divizija suėmė 2833 vyrus, vengiančius tarnybos armijoje. Vienas toks sugautų jaunų žmonių tardymo ir žudymo punktas buvo Triliškių kaime, netoli Kaišiadorių, veikęs 1944 metais liepos – rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais. Į čia jaunuolius vežė iš Dzūkijos, kad niekas neieškotų šių aukų. Šios akcijos priverė žmones jungtis į būrius, kuopas, imti ginklą į rankas⁵⁹.

Didžiosios Kovos partizanų apygarda (DKA) susiorganizavo viena pirmųjų Lietuvoje. 1944 metų vasarą Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje stovėjo subyrėjusios P. Plechavičiaus rinktinės kareiviai. Sužinojęs, kad vyrai yra patvariuose prie Čiobiškio, vietos bažnyčios klebonas Liudvikas Puzinas pasiuntė savo brolių pasitierauti, ką vyrai mano veikti. Į klausimus atsakė būrio vadas, dvimetris milžinas, pasivadinęs viršila Jonu Misiūnu. Jiedu su draugu nutarė likti Lietuvoje, o kitus išleisti į Vakarus, kol dar neatėjo bolševikai iš rytu. Klebonas pasišaukė tuos du vyrus klebonijon. Vyko pokalbis apie beprasme mirtį, partizaninės kovos taktiką. Vyrai nutarė kurti būrius ir laukti pagalbos iš svetu. Buvo 1944 metų liepos mėnesio pradžia⁶⁰.

⁴⁷Ten pat.

⁴⁸Ten pat.

⁴⁹Ten pat.

⁵⁰Gustaitis R. Kaišiadorių rajono gyvenviečių žinynas... P. 221.

⁵¹Uždravis B. Draugystės kilometrai // Į komunizmą. 1964 m. balandžio 25 d., Nr. 50 (1779).

⁵²Dastikas K. Kaišiadorių rajonas Didžiojo Tėvynės karo metais // KSM. B. 120. L. 70.

⁵³Kuckailis E. „Mjr. Rudolfas Witzigas ir jo parašiotistai. Gynybiniai mūšiai Kaišiadorių rajone 1944.07.16/30“...

⁵⁴Vaicekauskas L. Taip prasidėjo... ..taip baigėsi // Į komunizmą. 1965 m. birželio 22 d., Nr. 73 (2044).

⁵⁵Lietuva, 1940-1990... P. 313.

⁵⁶Ten pat. P. 314.

⁵⁷Budvytis V. Vinco Sidaro (g. 1926 m., Mackūnai) atsiminimai // KSM. B. 871.

⁵⁸Ten pat.

⁵⁹Abromavičius S. Didžioji kova. Kaunas, 1999. P. 8.

⁶⁰Ten pat. P. 13.

Pastovių rajono lietuviškas vardynas

Dr. Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius

Pastovių rajonas yra vakarinėje Vitebsko srities dalyje ir ribojasi su Lietuva. Kaip buvo minėta ankstesniuose straipsniuose jis yra baltų ir slavų paribyje ir užima antrą vietą srityje pagal lietuviškos kilmės vietovardžius: atpažinti 134 lietuviškos kilmės pavadinimai (21 proc. visų tirtųjų rajono oikonimų).

Pats rajono centro vardas yra lietuviškos kilmės. Dauguma baltarusių kraštotyrininkų bando vesti jo vardą iš slaviško (baltarusiško) žodžio *стаў*: па *ставах* pastaўлены ‘po *stavų* pastatytas’. Aiškindami, kad miestas įsikūrė ten, kur buvo malūnas. Bet įdomiausia tai, kad labai dažnai, beveik visur prie gyvenviečių buvo ir malūnai, o Pastavamį pavadino tik vieną miestą.

Pažvelkime į šio vardo paplitimą: k. *Pastoviai* Šalčininku r. (toks pat vardas), k. *Pastovėlis* Molėtų r. (–ėlis – priesaga), k. *Pastoviškis* Švenčionių ir Utenos r. Be to, yra dar ir vandenvardžiai tokios pat topoleksemos: ež. *Pastovis* ir *Pastovėlis* Molėtųs r., ež. *Pastouys* Zarasų, Lazdijų, Utenos r., ež. *Pastovėlis* Molėtos ir Ignalinos r. Vadinasi, galima teigti, kad gyvenvietės vardas yra hidroniminės kilmės.

Pastoviai yra įsikūrę Medelkos upės pakrantėje. Žodis *pastovis* ‘sustojimo, buvimo vieta’ gali reikšti, kad čia buvo vieta, kur vandens tekmė buvo lėta, lėtai tekėjo. Ir šioje vietoje pastatytas miestas gavo upės vardą. Kaip matyti, miesto vardas yra lietuviškos, o ne baltarusiškos kilmės.

Toliau apžvelgsime tik lietuviškos kilmės vietovardžius.

Priesagų –an[ы] / –ян[ы], –an[е] / –ян[е] (< liet. –ėnai, –(i)onys); –oni / –anī (< liet. –(i)oniai, –ainys); –anцы / –янцы (< liet. –(i)onys, –ėnai); –ойці / –айці / (–айцы) (< liet. –aičiai) vediniai

Гумбяны Pst (Rapanovič 1977, 117)– galėtų būti iš avd. *Gumbėnas*, *Gumbýnas* (LPŽ I 742), plg. liet. *Gumbinė* k. Kelmės r. ir kt. (ATSŽ, 96).

Ковзаны k. Jzn, Pst (Rapanovič 1977, 202)– galėtų būti iš avd. *Káuzonas*, *Kauzānas* (LPŽ I 953). Plg. taip pat brus. pav. *Ковзан* (Birila 1966, 221), sen. rus. pav. *Ковгань* (Turikov 1903, 184).

Кукляны Pst (Rapanovič 1977, 213)– galėtų būti iš avd. **Kuklėnas*. Plg. liet. avd. *Kūklis*, *Kuklỹs* ar pan. (LPŽ I 1108), dar plg. *Kukliai* k. Lazdijų r., Švenčionių r., Varėnos r. ir kt. (ATSŽ, 144).

Мицкяны Pst (Rapanovič 1977, 266)– gali būti siejamas su liet. avd. **Mickėnas*, plg. *Mickónis*, *Mickūnas* (LPŽ 1989, 219–220) iš liet. avd. *Mickà*, *Mickas*, *Mickis*, *Mickus* arba pan. (LPŽ II 218–219). Plg. liet. *Mickūnai* k. ir mstl. Rokiškio r., Vilniaus r. ir kt. (ATSŽ, 182).

Подоляны Pst (Rapanovič 1977, 286)– iš liet. avd. *Padālis* (Zinkevičius 2008, 228). Gali būti priešdėlinis iš *дол*: *по-дол-яны* tie, kurie gyvena po *Доляны*, plg. *Padāliai* k. Kaišiadorių r. (ATSŽ, 208).

Рынкяны Pst (Rapanovič 1977, 336)– gali būti iš liet. avd. **Rinkėnas*, plg. liet. avd. *Rinkas*, *Riñkas*, *Rinkūnas* (LPŽ II 612, 613), dar plg. liet. *Rinkūnai* k. Kauno r., Pasvalio r. (ATSŽ, 263).

Саранчаны Pst (Rapanovič 1977, 32)– oikonimo kilmė iki galo neaiški. Gali būti kilęs iš upelio pavadinimo *Сарачанка*, Stračios intako (Neries upynas) (Žučkevič 1974, 357).

Тиунцы Pst (Rapanovič 1977, 400)– iš avd. *Tijūnas* ar pan. (LPŽ II 1042).

Priesaga –un[ы] / –юн[ы] (< liet. –(i)ūnai)

Вайшкуны Pst (Rapanovič 1977, 68)– iš liet. avd. *Vaiškūnas* arba panašių (LPŽ II 1136), plg. *Vaiškūnai* k. Širvintų r., Švenčionių r. (ATSŽ, 332).

Гайлюны Pst (Rapanovič 1977, 94)– iš liet. avd. *Gailiūnas* (LPŽ I 608), plg. *Gailiūnai* k. Joniškio r., Lazdijų r., Molėtų r., Vilniaus r. ir kt. (ATSŽ, 75).

Девгуны Pst (Rapanovič 1977, 128)– veikiausiai iš **Daugūnas*. Plg. brus. avd. **Дзяўга*, *Дзяўго* (Birila 1969, 133).

Жигуни Pst (Rapanovič 1977, 143), **Жигуны** Star (SNMVG 95)– gali būti iš avd. **Žigūnas*, plg. liet. avd. *Žigas*, *Žýgas*, *Žigėlis* arba pan. (LPŽ II 1331, 1332), brus. *Жыгун* (Birila 1969, 150); *Žygėnai* k. Šakių r. (ATSŽ, 360).

Каптаруны Pst (Rapanovič 1977, 186)– iš liet. avd. *Kapturas* (LPŽ I 917), brus. *Каптур* (Birila 1969, 180). Tačiau esama ir abejonių dėl oikonimo kilmės iš šių antroponimų, kadangi šaknyse neatitinka balsiai *a* ir *u*.

Лапуны Pst (Rapanovič 1977, 223)– iš liet.

avd. *Lapūnas* (LPŽ II 25) arba brus. *Ланун* (Birila 1969, 244, 245).

Лесуны Pst (Rapanovič 1977, 227)– gali būti kilęs iš liet. avd. *Liesiūnas*, plg. liet. avd. *Lesỹs*, *Liešỹs* ir pan. (LPŽ II 62) arba brus. *Лясун* (Birila 1969, 264).

Магуны (liet. *Magūnai*) Pst (Rapanovič 1977, 240; LTV 34)– iš liet. avd. *Magūnas* (LPŽ II 133), plg. *Magūnai* k. Ignalinos r., Širvintų r., Švenčionių r. (ATSŽ, 167).

Ожуны Pst (Rapanovič 1977, 18)– iš liet. avd. *Ožiūnas*, *Ažiūnas* (LPŽ I 144).

Плешкуны Pst (Rapanovič 1977, 306)– iš liet. avd. *Pleškūnas*, plg. *Pleškà*, *Pleškis* (LPŽ II 473).

Свирдуны Pst (Rapanovič 1977, 346)– galbūt iš avd. *Svir̃tinas*, **Svir̃dūnas*, susijusio su liet. avd. *Sviridà*, *Sviridas* (LPŽ II 869, 870) arba iš brus. avd. *Свірід*, *Свірйдаў*¹ (Birila 1966, 154).

Чешуны Pst (Rapanovič 1977, 407)– iš liet. *Češūnas* (LPŽ I 422). Gali būti, kad šaknis *Чеш-* gimininga pavadinimams su šaknimi *Чес-*, kurie, V. Toporovo ir O. Trubačiovo nuomone, giminingi baltiškiems vardams ir vedami iš baltiško **Akesa*, liet. *Akėlė* (Trubačov 2009, 282, 300).

Priesaga –eūk[i] (< liet. –eikiai, –eikos)

Лелейку Pst (Rapanovič 1977, 239)– iš liet. avd. *Lelėika*, *Lelėikis* (LPŽ II 52), plg. liet. *Leliai* k. Klaipėdos r. (ATSŽ, 157).

Матейку Pst (2) (Rapanovič 1977, 257)– iš avd. *Mateika*, pagal liet. avd. *Mātas* (iš krikščioniško vardo *Mātas*) (LPŽ 1989, 178), plg. liet. *Mateikiai* k. Kelmės r. (ATSŽ, 174).

Можейку Pst (Rapanovič 1977, 241)– iš liet. avd. *Mažėika* (LPŽ II 191), plg. liet. *Mažėikiai* k. Rokiškio r., Ukmergės r., Šiaulių r., Vilniaus r., *Mažėikiai* mstl. Mažeikių r. (ATSŽ, 175).

Рамейку Pst (Rapanovič 1977, 327)– iš liet. avd. *Rameikà*, *Rameikis* arba pan. (LPŽ II 570), plg. liet. *Rameikiai* k. Utenos r., *Rameikos* k. Ignalinos r. (ATSŽ, 257).

Priesaga –ел[i] / –эл[i] (< liet. –eliai)

Баковели k. Pstv (Goškevič 1905, 169)– kilmė neaiški. Liet. *Bakavėlis* Plungės r. (LVŽ 2008, 312).

Жардели Pst (Rapanovič 1977, 139)– gali būti iš liet. *žardėlis*, iš avd. **Žardelis*, **Žardelis*, plg. liet. avd. **Žardinis*, lat. avd. *Zārdiņš* (LPŽ I 1314), liet. avd. *Žārdalas* (Zinkevičius 2008, 82).

Окелты Pst (Rapanovič 1977, 19)– veikiausiai iš liet. avd. *Akėlīs* (LPŽ I 172), plg. liet. *Akėlė* pieva Varėnos r., *Akėlė* pelkė Kaišiadorių r. (LVŽ I 32).

Павкиштелы Pst (Rapanovič 1977, 299)– iš liet. avd. *Paukštėlis* (LPŽ II 407).

Свилели Pst (Rapanovič 1977, 345)– greičiausiai iš liet. avd. *Svilėlis* (Zinkevičius 2012, 232) arba iš vv. *Soiliai* ar pan. (balt. *Svīlty*). Plg. dar liet. avd. *Soilis*, *Soilỹs*, *Sviliukas*, *Svilius* ar pan. (LPŽ II 868).

Чечели Glbk, Vet (SNMVG 183; Rapanovič 1977, 406), **Чичели** Pst (Rapanovič 1977, 410)– gali būti iš liet. avd. **Čečėlis*, plg. *Čečỹs*, *Čečỹs*, *Čeičỹs*, *Čečiuōlis* (LPŽ I 404–405), *Čečėliai* k. Kupiškio r. (ATSŽ, 48). Pastovių r. yra *Čyčiaĩ* / *Čyčėliai* (LTV 20), taigi mažybinė forma išvesta iš *Čyčių*, plg. lat. *Čīčis*, *Čīčėlis* (LPŽ I 424–425).

Шкирели Pst (Rapanovič 1977, 416)– iš liet. avd. *Škirelis*, *Skyrėlis* (LPŽ II 742), pakeitus s į š, arba iš lat., liet. **Škirelis*, t. y. iš pavardžių, padarytų iš kamieno *Škir-*, su kuriuo esama liet. avd. *Škirbūtas* (Zinkevičius 2008, 145; Zinkevičius 2012, 104), *Škerỹs*, *Škėrỹs* (LPŽ II 944, 945).

Priesaga –ул[i] / –юл[i] (< liet. –uliai)

Гражули Pst (Rapanovič 1977, 112)– veikiausiai iš liet. avd. *Gražulis* (LPŽ I 703), plg. *Gražuliai* k. Alytaus r., Švenčionių r., *Gražuliškės* k. Vilniaus r. (ATSŽ, 90).

Мамули Pst (Rapanovič 1977, 250)– gali būti kilęs iš liet. avd. *Mamūlis* (Zinkevičius 2008, 218).

Мартули Pst (Rapanovič 1977, 253)– veikiausiai iš liet. avd. **Martulis* (LPŽ II 169).

Priesaga –ук[i] / –юк[i] (< liet. –(i)ukai)

Кадуки k. Pst (Rapanovič 1977, 174)– gali būti, kad yra lietuviškos kilmės – iš **Kadukas*, plg. avd. *Kadỹs*, *Kōdis* ar pan. (LPŽ I 885) arba iš liet. avd. *Kādas*, *Kadūnas* (Zinkevičius 2008,

311). Plg. taip pat liet. *kōdis* (brus. *кадзь*) ‘medinis indas valgiui į laukus nešti’ (LKŽe). Oikonimo kilmė gali būti ir kita. Kadangi slavų kalbose nėra dvibalsių, jis galėjo kilti iš lietuviško avd. *Kuōdis* (Zinkevičius 2008, 574; dvibalsis *uo* virto balsiu *o*), arba liet. *kuōdas* ‘plunksnų kuokštas paukščiui ant galvos’ (LKŽe).

Лаиуки k. Luc, Pst (Goškevič 1905, 156; Rapanovič 1977, 226)– veikiausiai iš avd. *Lašukas* (LPŽ II 28) ir susijęs su liet. **Alšia*, *Laša* ‘lašas’ (Byra III 528).

Яюки Pst (Rapanovič 1977, 432)– iš liet. avd. *Jasiūkas* (LPŽ I 816) arba brus. avd. *Ясюк* (ten pat).

Priesaga –уц[i] / –юц[i] –ут[ы] / –ют[ы] (< liet. –učiai)

Биюти Pst (Rapanovič 1977, 54)– veikiausiai iš avd. **Bijutis* ar pan. (LVŽ I 475), plg. liet. k. ir dv. *Bijūtiškis* Molėtų r. (ten pat).

Гируты Pst (Rapanovič 1977, 106)– iš liet. avd. *Girūtis*, *Girūtė* (LPŽ I 672).

Домуты² (liet. *Damūčiai*) Pst (Rapanovič 1977, 121)– gali būti iš liet. avd. **Damutis*. Gali būti ir iš brus. avd. **Домуць* (Birila 1969, 134).

Лапути (liet. *Lapūčiai*) Krl (SNMVG 21), **Лапуты** Dok (Rapanovič 1977, 223), **Лопуты** Pst (Rapanovič 1977, 232)– veikiausiai iš liet. avd. *Lapūtis* (LPŽ II 25), plg. *Lapūčiai* k. Kelmės r. (ATSŽ, 153).

Мацуты Pst (Rapanovič 1977, 258)– gali būti iš avd. *Mačiūtà*, *Mačiūtà* *Mačiūtis* ar pan. (LPŽ II 130), plg. *Maciūčiai* k. Šalčininkų r., *Maciūčiai* Klaipėdos r. (ATSŽ 166).

Наруты (liet. *Narūčiai*) plv. Bog, Brsl, Pst (Goškevič 1905, 136; Rapanovič 1977, 275)– veikiausiai iš liet. avd. *Narūtis*, *Nāruta* (LPŽ II 301). Reikėtų pažymėti, kad kamienas *Nar-* gana produktyvus lietuviškų tikrinių vardų darybos sistemoje (žr. LPŽ II 296–297; Zinkevičius 2008, 120), plg. *Narūčiai* k. ir kaimo dalis Plungės, Ukmergės r. (ATSŽ, 193).

Петруты (liet. *Petrūčiai*) Pst (Rapanovič 1977, 321)– iš liet. avd. *Petrūtis* (LPŽ II 445), plg. liet. *Petrūčiai* k. ir vs. Vilniaus r. (ATSŽ, 240).

Тябуты Pst (Rapanovič 1977, 401)– iš liet. avd. *Tėbutas* (Zinkevičius 2008, 615).

Priesaga –ini / –yni, –iny (liet. iniai, inis, inė(s), ynė, ynai, inai, ynė, inia)

Ботвины Pst (Rapanovič 1977, 57)– veikiausiai iš liet. avd. *Batṽinis*, *Batṽinius* ar pan. (LPŽ I 212). Gali būti ir iš liet. apeliatyvo: *batṽiniai* ‘burokėlių arba burokėlių lapų sriuba’ (LKŽe).

Смильгуни (liet. *Smilginiai*) Pst (Rapanovič 1977, 357)– iš liet. avd. *Smilginis*, *Smilginas* ar pan. (LPŽ II 771), plg. *Smilginiai* k. Varanavo r. (LTV 46), *Smilgyniai* k. Klaipėdos r., *Smilgynė* k. Vilniaus r. (ATSŽ, 284).

Oikonimai, kurių kamieną sudaro baltiška šaknis (arba baltiškos kilmės asmenvardis) ir slaviškas žodžių darybos elementas

Бартасовичина k. Pst. (Rapanovič 1977, 46)– gali būti, kad iš liet. avd. *Bařtūšas*, *Bartūšius* arba pan. (LPŽ I 205). Kaip ir jau nagrinėtuose pavyzdžiuose, oikonimas sudarytas iš pavardės su kamieniu *Bart-*.

Бирвита plv. Pstv (Goškevič 1905, 170)– iš upės vardo *Birvėtà*, sl. *Biroita* (Sapunov 1896, 8).

Войгинево k. Pstv (Rapanovič 1977, 170)– iš liet. avd. *Vaĩginas*, *Vaĩginis* arba pan. (LPŽ II 1132).

Кевличы k. Pst, **Кеўліна** Pol, **Кеўлы** Pol (Rapanovič 1977, 195)– veikiausiai iš liet. avd. *Kiaulis*, *Kiaulỹs* arba pan. (LPŽ I 984), *Kevlis* (Zinkevičius 2012, 24).

Кейзюки k. Pst (Rapanovič 1977, 195)– iš liet. avd. **Keiza* (LPŽ I 967).

Кундры k. Pstv (Goškevič 1905, 170)– veikiausiai iš liet. avd. *Kūndra*, *Kundrė* ar pan. (LPŽ I 1122) arba brus. *Кундра* (Birila 1969, 231).

Лучай Pst (Rapanovič 1977, 235) vardas kilęs iš ež. *Лучай* (БСЭ VI 445).

Мяделка k. Pst (Rapanovič 1977, 270)– iš upės vardo *Мяделка* Pst (Goškevič 1904, 169). Plg. *Medilas* (*Мядел*) ež. Medilo r. Minsko srityje, *Medila* (*Мяделка*) up., dešinysis *Birvėtos* intakas (*Dauguvos* baseinas) (Žučkevič 1974, 249). V. Toporovo ir O. Trubačiovo nuomone, šis pavadinimas yra baltiškos kilmės, nes turi žodžių darybos formantą *–ol-*, kuris baltarusių kalboje atitinka *–ol-*, rusų kalboje *–el-* (Trubačov 2009, 228). R. Agejeva taip pat mano, kad pavadinimas su šaknimi **med-* yra baltizmas (Ageeva 2004, 207).

Наруты plv. Bog, Brsl, Pst (Goškevič 1905, 136; Rapanovič 1977, 275)– iš liet. avd. *Nāruta*, *Narūtis* ar pan. (LPŽ II 301), plg. liet. *Narūtiškis* k. Panevėžio r. (LVŽe).

Оболонь³ Pst (3), **Оболонье** Druj (2), Pol, Šum (2); **Абалонь** Šark (Goškevič 1905, 142; Rapanovič 1977, 15) galimai iš upelio *Abalỹs* (Būga 1961, 534–535) ar liet. avd. **Abalėnas* (**Obuolėnas*, *Obalevičiai*, *Obuolevičiai*), dar plg. to krašto avd. *Ablėnas* (balsis *a* antrajame skiemenyje čia gali būti iškritęs), *Abeliūnas* (LPŽ I 57), *Obelenis*, *Obelėnius*, *Obeliėnis* ar pan. (LPŽ II 341).

Ожуройсти Pst (Goškevič 1905, 18) veikiausiai iš liet. *ažūraistis* ‘vieta už raisto’ (LKŽ XVII 743, 683). Plg. *Ažūraisčiai* k. Zarasų r., Molėtų r., *Ažūraistis* k. Švenčionių r. ir kt. (LVŽ I 275).

Прусы Luc (2), Pst (Goškevič 1905, 156; Rapanovič 1977, 313)– šis pavadinimas yra etnonimas (LPŽ II 518), kilęs iš baltų tautos *prūsai* pavadinimo arba iš jo padarytų avd. (Žučkevič 1974, 311).

Свидница (2) Pstv (Goškevič 1905, 171)– gali būti iš liet. *Sṽi-daras*, *Sṽi-deras* ar pan. (Zinkevičius 2008, 142): *Svid-* + *–n-* + galūnė *–ica*. Gali būti, kad oikonimas yra hidroniminės kilmės⁴.

Свила I, II Glbk, **Свилелі** Pstv, **Свилко** Glbk, **Свилы** Plis (6), Jdž (2), Pst, Šark, **Свилково** k. Plis– veikiausiai iš liet. avd. *Soilà*, *Soilas* arba pan. (LPŽ II 868). Plg. taip pat apeliatyvinę leksiką: liet. *svilti* ‘1. degti be liepsnos, skrusti; 2. pridegti, priskrusti’ (LKŽe); gali būti iš rus. *свила*⁵. Veikiausiai toponimas yra kilęs iš liet. žodžio, nes toponimas *Soila* (*Свила*) gana dažnas, plg. liet. *Sviliai* k. Biržų r., *Soiliai* k. Kėdainių r. (LVŽe).

Селище k. Beš, Čer, Gar, Glbk, Dok, Lep, Mior, Arš (2), Pst, Uščr, Verch, **Селишчы** Dok, **Сельцо** Praz, Jaz, Gar, Mior (2), Pol, Šum, **Сельцы** dv. Plis– veikiausiai kilę iš *село*, *селище* ‘neįtvirtintos senovės gyvenvietės liekanos’ (Žučkevič 1974, 339–340). Gali būti kilęs ir iš liet. avd. su kamieniu *Sel-* (Zinkevičius 2008, 132–133). Negalima atmesti prielaidos, kad gali būti kilę iš baltų genties *sėliai* pavadinimo. Plg. *Sielihory* k. buvusioje Lepelio apskrityje Vitebsko gubernijoje. Šio kaimo vardas, pasak K. Būgos, kilęs iš baltiškojo **Sėligalà* ‘kaimų pakraštys’ (Būga III 539).

Трумпичы k. Pst (Rapanovič 1977, 381)– iš liet. avd. *Trūmpa*, *Trūmpis* arba pan. (LPŽ II 1073, 1074). Greičiausiai pravardinės kilmės, sietinos su liet. *trūmpas* ‘kuris nedidelio ilgio, striukas’ (LKŽe), plg. liet. *Trūmpaičiai* k. Joniškio r., *Trūmpiškiai* k. Tauragės r., *Trūmpiškiai* k. Rokiškio r., *Trūmpiškis* k. Rokiškio r. (LVŽe).

Шурпики k. Pst (Rapanovič 1977, 419)– veikiausiai iš avd. *Šurpikas* (Zinkevičius 2012, 236). Plg. taip pat brus. avd. *Шыпник* (Birila 1969, 484).

Išanalizuoti vardai rodo, kad lietuviškas vardynas Pastovių rajone užima svarbią vietą, penktadalį, ir primena, kad ir čia gyveno lietuviai.

¹Pavadinimas turi praslavišką šaknį **domatjb(jb)*, sen. sl. *домаиъ* ‘naminis’, kuri sudaryta iš **domat* – < **domōt* ir įvardžio **jb*, tai reiškia **domatjb* ‘(iš) namų ateiti’ (ESSJ, 1978, 5 leidimas, 68).

²J. Katanovas nuomone, Dauguvos baseino upės *Sviadicos* (*С*

Naujo kelio pradžia...

Vilniaus r. Maišiagalos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo gimnazijos inauguracijos iškilmės

Virginija GIEDRAITYTĖ, Gimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui, istorijos vyresnioji mokytoja

Spalio 24-ąją atvertėme naują – gimnazijos istorijos puslapį. Ši proga subūrė mūsų gražią bendruomenę, svečius į gimnazijos inauguracijos iškilmės. Šventę pradėjome miestelio bažnyčioje šv. Mišiomis, kurias giesmėmis papuošė Lietuvos kariuomenės Vilniaus įgulos karininkų ramovės moterų vokalinis ansamblis „Guostė“.

Šv. Mišiose aukojome rudens gėlių puokštę, kaip mūsų džiaugsmo išraišką, degančią žvakę, kaip ženklą, kad norime būti žmonės šildančia ir sielos tamsybes išsklaidančia šviesa, kasdieninę duoną – gerų norų ir nuolatinio gimnazijos, šeimos bei bažnyčios bendradarbiavimo simbolį, vaisius, simbolizuojančius gerus mokymosi pasiekimus bei nuolatinį tobulėjimą, visų ištroškusiųjų ir išalkusiųjų pasistiprinimui aukojome duoną ir vyną. Prašant Dievo globos mūsų gimnazijai pašventinta technologijų mokytojos Audronės Vaitkevičienės pasiūta gimnazijos vėliava.

Po šv. Mišių visi šventės dalyviai su jaunaisiais šauliais, jų ir gimnazistų nešamomis Lietuvos Respublikos, gimnazijos bei miestelio vėliavomis priešakyje nužygiavome į gimnazijos kiemelyje suplanuotą antrąją renginio dalį. Prisimindami, kad dideliems „žygiams“ mus įkvėpia garbingas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo vardas, gimnazijos inauguracijos proga atidengėme valdovo Algirdo atminimo akmenį – išminties, ištvermės ir amžinumo simbolį. Dėkojome paminklinio akmens idėjos autoriams ir įgyvendintojams: buvusiam mokyklos direktoriui Valdui Faus-tui Kuzeliui bei Lietuvį švietimo draugijos „Rytas“ pirmininkui Algimantui Masaiciui, dėkojome ir renginyje dalyvavusiam idėjos mecenatui Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Regioninių mokyklų skyriaus vedėjui Jonui Vasiliauskiui. Vilniaus rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėjai Lilijai Andruškevič, gimnazijos direktorei Kristinai Bajevienei ir Lietuvį švietimo draugijos „Rytas“ pirmininkui Algimantui Masaiciui atidengus paminklinį akmenį sugiedojome Lietuvos Respublikos himną.

Gimnazistų koncertinė programėlė

Gimnazija – tai erdvė skleistis mūsų tautos žiedui jaunimui, tai išpareigojimas ir atsakomybė. Tad tapdami gimnazijos bendruomenės nariais iškilmingai pasižadėjome puoselėti gimnazijos, tautos ir bendražmogiškąsias vertybes. Savo parašais pasižadėjimą patvirtino gimnazijos direktorė Kristina Bajevienė, gimnazijos tarybos pirmininkas Audrius Našlėnas ir gimnazijos mokinių tarybos pirmininkas Povilas Lepeika. Sugiedojus gimnazijos himną renginio dalyviai pakviesti į trečiąją renginio dalį gimnazijos aktų salėje.

Esame mūsų tautos tradicijų paveldėtojai ir puoselėtojai, todėl į trečiąją renginio dalį sugrįžusius bei atvykusius svečius, bendruomenės narius sutikome lietuvišku skambesiu: skudučių melodija bei lietuvių liaudies daina.

Renginyje be jau minėtų svečių dalyvavo Vilniaus rajono savivaldybės mero patarėja Julijana Jedinskaja Osipovič, Švietimo skyriaus vyriausioji specialistė, gimnazijos kuratorė Valentina Kvaraciejienė, Maišiagalos seniūnas Stefan Orševski, Maišiagalos parapijos klebonas Juzef Aškelovič, „Vilnijos“ draugijos pirmininko pavaduotoja Nijolė Balčiūnienė,

Lietuvos kariuomenės Vilniaus įgulos karininkų ramovės viršininko pavaduotojas Gaudentas Aukštikalnis, kaimyninių ugdymo institucijų vadovai, buvę mokyklos mokytojai ir mokiniai.

Svečius, bendruomenės narius sveikino gimnazijos direktorė K. Bajevienė, dėkojusi visiems, prisidėjusiems prie mūsų augimo ir tobulėjimo, visada mus palaikiusiems ir mumis patikėjusiems. Pristatėme trumpą filmuką apie MUS – mūsų istoriją, puoselėjamas tautos bei kuriamas savas tradicijas, atsakomybę už deramą kunigaikščio Algirdo atminimo išsaugojimą, tikėjimą ir pasitikėjimą bendruomene.

Bendruomenę sveikino svečiai, apie jos lūkesčius kalbėjo gimnazijos tarybos pirmininkas A. Našlėnas, mokinių tarybos pirmininkas P. Lepeika išreiškė viltį, kad gimnazijos statusas įpareigos mokinius dar stropiau ir atsakingiau mokytis.

Gimnazijos inauguracijos proga Vilniaus rajono savivaldybės mero padėkos raštais apdovanota gimnazijos vadovybė, Vilniaus rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėjo padėkos raštai įteikti labiausiai

Atidengiamas paminklinis akmuo valdovui Algirdui. Iš kairės: Vilniaus rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėja Lilija Andruškevič, gimnazijos direktorė Kristina Bajevienė, Lietuvį švietimo draugijos „Rytas“ pirmininkas Algimantas Masaitis

nusipelnusiems siekiant gimnazijos statuso mokytojams, gimnazijos direktorės padėkos raštais apdovanoti bendruomenės nariai, nuolatiniai gimnazijos rėmėjai, kultūrinių idėjų mecenatai.

Po trumpos mūsų gimnazistų koncertinės programėlės šventės dalyvius pakvietėme pasižiūrėti Lietuvos kariuomenės Vilniaus įgulos karininkų ramovės liaudiškų šokių ansamblio „Neris“ pasirodymo.

Tariame nuoširdų AČIŲ visiems, šią ypatingą dieną buvusiems drauge su mumis!

Paminėjome 75-ąsias Vilniaus krašto gražinimo Lietuvai metines

Spalio 27 d. Vilniaus r. Maišiagalos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo gimnazijoje paminėjome Vilniaus krašto sugražinimo Lietuvai 75-ąsias metines. 1939 metų spalio 27 d. Lietuvos kariuomenė įžengė į atgautą Vilniaus kraštą. Į sostinę Vilnių kariuomenė žygiavo keliu pro Maišiagalą, kaip ir Vilnius, po 19 metų sugrąžintą Lietuvai.

Šventinę programėlę paruošė lietuvių kalbos mokytoja metodininkė Genovaitė Ručinskienė bei muzikos vyresnioji mokytoja Jurgita Voskanienė. Bendruomenės narius, šventės dalyvius sveikino „Vilnijos“ draugijos pirmininkas Kazimieras Garšva bei „Vilnijos“ draugijos pirmininko pavaduotoja Nijolė Balčiūnienė.

Renginio dalyviai turėjo galimybę apžiūrėti šia proga gimnazijoje eksponuojamą tarpukario Lietuvos kariuomenės istorijai skirtą

Vytauto Didžiojo karo muziejaus kilnojama paroda „Širdimi ir siela su kariuomene (Gen. S. Žukauskas)“.

Po renginio dalies gimnazijos aktų salėje visi jo dalyviai su Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės „Nepriklausomybės kovų“ šaulių kuopos narių nešamomis Lietuvos Respublikos vėliavomis priešakyje nužygiavome iki minint 50-ąsias Vilniaus krašto sugražinimo Lietuvai metines pastatyto paminklinio akmens bei šia proga pasodintos ažuolų giraitės. Istorinėje vietoje sugiedojome Lietuvos Respublikos himną, pasiklausėme prisiminimų, padarėme atminimo nuotrauką.

Įvertinę šio istorinio įvykio svarbą dabarčiai toliau kursime prasmingą mūsų valstybės ateitį...

Eisena prie 50-osioms Vilniaus krašto sugražinimo Lietuvai metinėms paminėti skirto paminklinio akmens. Eisenos priekyje – Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės „Nepriklausomybės kovų“ šaulių kuopos nariai

Mykolo Lietuvos atminimui skirta edukacinė pamoka

Mūsų stiprybė iš praeities – ne tik pergalingi mūšiai, bet ir savo darbais įkvėpiančios asmenybės. Spalio 16 d. Vilniaus r. Maišiagalos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo gimnazijoje vyko XVI a. publicisto, visuomenės veikėjo Mykolo Lietuvos atminimui skirta edukacinė pamoka, kurios tikslas priminti apie vieną iškiliausių to laikotarpio asmenybių, betarpiškai susijusių su mūsų gyvenamąja vieta, apie puoselėtas vertybines nuostatas, galinčias būti sekiniu pavyzdžiu dabartinei visuomenei.

Renginio pradžioje gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja metodininkė Genovaitė Ručinskienė trumpai pristatė Mykolo Lietuvos atminimui skirtą edukacinę pamoką, kurios tikslas priminti apie vieną iškiliausių to laikotarpio asmenybių, betarpiškai susijusių su mūsų gyvenamąja vieta, apie puoselėtas vertybines nuostatas, galinčias būti sekiniu pavyzdžiu dabartinei visuomenei.

Prie paminklinio akmens sugiedojė Lietuvos

Respublikos himną sugrįžome į gimnazijos aktų salę, kur renginio svečius ir dalyvius trumpa koncertine programėle sveikino gimnazistai. Plačiau apie Mykolo Lietuvos atminimui skirtą edukacinę pamoką, kurios tikslas priminti apie vieną iškiliausių to laikotarpio asmenybių, betarpiškai susijusių su mūsų gyvenamąja vieta, apie puoselėtas vertybines nuostatas, galinčias būti sekiniu pavyzdžiu dabartinei visuomenei.

Renginyje dalyvavo ir Mykolo Lietuvos atminimo įamžinimo idėjos mecenatas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Regioninių mokyklų skyriaus vedėjas Jonas Vasiliauskas, taip pat svečiai iš Švenčionių r. Pabradės „Ryto“ gimnazijos.

Renginio pabaigoje gimnazijos direktorė K. Bajevienė jo sumanytojams ir svečiams dėkojo už jaunimo pilietiškumo bei patriotiškumo ugdymą, o renginio dalyviams palinkėjo sekti mūsų iškilų protėvių pavyzdžiu, gerbti istorinę praeitį, puoselėti tautos papročius ir tradicijas.

Gimnazistų muzikinis sveikinimas

Puslapį parėngė Juozas Vercinkevičius

Iš dabarties į praeitį

Alfonsas KAIRYS, Vilnius

Pirmieji Lietuvos atgaivos metai. Tada dirbau Valstybinėje komisijoje Rytų Lietuvos problemoms išnagrinėti (vėliau: Regioninių problemų ir tautinių mažumų departamentas, dar vėliau – Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės): buvo skirta rūpintis Rytų Lietuva, jos švietimu.

Laikmetis - nepaprastas: įtempta geopolitinė padėtis, laiku nemokami ir taip maži mokytojų atlyginimai...

Visais įmanomais būdais (žodžiu, moraline ir materialine parama) stengėmės padėti čia gyvenantiems lietuviams (neignorudami ir kitų tautybių gyventojų), kurie sudarė (net keista!) Lietuvoje tautinę mažumą.

Prisimenu Šalčininkų r. Jašiūnų pagrindinę mokyklą (dab. pirmąją lietuvišką gimnaziją Jašiūnuose). Ilgai ieškojome direktoriaus jai. Pasiūlėme Joną Panavą, buvusį 61 – osios Bukiškių profesinės technikos mokyklos mokyto dalies vedėją, vėliau direktoriaus pavaduotoją mokomajam-auklėjajam darbu. Ir neapsirikome. Jis ėjo su mūsų ir savo parengtais raštais dėl lietuviškos mokyklos gerbūvio gerinimo. Jam daugelį metų talkino direktoriaus pavaduotoja ugdymui, atvykusi iš Vilniaus, Laimutė Vosylienė, ukmergiškė Aldona Žukauskienė ir kiti „pasišventėliai“ mokytojai Algimantas Anilionis, Romas Vorevičius, Angelė Mucharskienė, Lilė Šliamaitė, Vanda Adamonienė-Lopšaitienė, Teresa Bogdiun, Natalija Pavinskaitė....

Per ilgas kovas atsikrovotos darželio patalpos: ankštos, bet užtat atskiros. Reikėjo nuspręsti, kur rasti mokytojų ir kur juos apgyvendinti. Daug šiuo klausimu padėjo tuometinis Šalčininkų rajono valdytojas Tadas Mickevičius (kur jis dabar: kaip greit užmirštame tuos, kuriuos reikia kasdien prisiminti). O juk jis padėjo pastatyti namą mokytojams ir tuo padėjo išlaikyti atvykusiuosius. Regioninių problemų departamentas ieškojo tokių: įsteigtas Mokytojų, pageidaujančių dirbti Rytų Lietuvoje, bankas. Ne viena dešimtis panoro, mūsų iniciatyva gimė ir LR Vyriausybės potvarkis dėl mokytojų, dirbančių Rytų Lietuvoje, kelionės išlaidų apmokėjimo... 1992 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 951 „Dėl Rytų Lietuvos kaimuose dirbančių bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų“, kuriuo teigiama, kad „pedagogams, atvykstantiems iš kitų Lietuvos Respublikos gyvenamųjų vietovių į Rytų Lietuvos (Šalčininkų, Švenčionių, Trakų, Vilniaus, rajonų) bendrojo lavinimo mokyklas dirbti pagal nuolatines arba terminuotas darbo sutartis ne trumpesniam kaip 5 metų laikotarpiui ir privačiai nuomojantiems gyvenamąsias patalpas, skiriama išikūrimo pašalpa, 60 kartų viršijanti minimalaus gyvenimo lygio dydį. Išikūrimo pašalpa mokama ir jau dirbantiems pedagogams, sudariusiems nuolatines arba terminuotas darbo sutartis ne trumpesniam kaip 5 metų laikotarpiui“.

Mokytojų atsirado... bet prigijo vienas kitas tik. Toks buvo Romas Vorevičius. Atvykęs net iš Naujosios Akmenės, už lietuvišką žodį akmenimis apmėtytas ir ne vienu grubiu žodžiu pavadinatas. Bemaž 20 metų dirbo Rytų Lietuvoje, keletą mokinių laidų išleido.

Ir dabar geru žodžiu savo mokinių, jų tėvų, kolegų minimas, nors dirba kitose struktūrose. Su juo, dabartinių socialinių mokslų magistru, poetu ir publicistu, Nepriklausomųjų rašytojų sąjungos Vilniaus skyriaus pirmininku, bendrauja ne vienas buvęs mokinytis, dabar jau savarankiškas... ir klausia patarimo, kaip klausdavo Jašiūnuose, Šalčininkuose esant.

O tada, sunkiai besivertusiam ir remtam, kaip ir daugeliui, Studentų neakivaizdininkų fondo, įsteigto prie „Vilnijos“ draugijos. Fondui aukėjo nežymių lėšų įmonės, net Seimo nariai: Romualdas Ozolas, Romualda Hofertienė, Laima Andrikenė, Saulius Šaltenis, Bronius Genzelis, Juozas Dringelis (iš viso 76 Seimo nariai); Lietuvių kalbos fondas, Šalčininkų rajono valdyba, Valstybinis dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“, Poligrafijos įmonė „Grafobal“, AB „Šiaulių odos galanterija“; Australijoje gyvenęs P.Pauliukėnas, kalbininkas Vytautas Vitkauskas, Janina Saudargienė ir daugelis kitų. Po nedaug, bet tai leido palaikyti į Rytų Lietuvą dirbti atvykusiuosius, į kraštą, kur lietuviškai kal-

bėti vaiką reikėjo mokyti nuo pirmos klasės, kadangi ateidavo į ją tik „Labas“, „Sveikas“ ištarti galėdamas. Lietuviškoje mokykloje lietuvių kalbos mokyta pagal užsienio lietuvių mokymo programą. Dvigubas darbas, o atlyginimas toks pats, kaip ir visose Lietuvos mokyklose.

Regioninių problemų departamentas suprato, kad padėti būtina visomis išgalėmis. Jie (Jašiūnų mokytojai) pirmieji gavo kopijavimo aparatą (tada tai buvo prabanga, kuri pateko dar į 5 Rytų Lietuvos mokyklas), leidusi vaikus aprūpinti taip reikalinga papildoma mokomąja medžiaga, nes jų tėvai neišgalėjo (kaip ir dabar kai kur) nupirkti vaikams jos. Kauno „Vilnijos“ draugija, gal vienintelė supratusi šios mokyklos, šio regiono reikšmę Lietuvai, padėjo kuo galėjo. Vilniaus pedagoginis institutas (dab. Lietuvos edukologijos universitetas) kasmet kartu su Romu Vorevičiumi rengė šaškių, šachmatų konkursus, vertingais mūsų komisijos ir savo prizais apdovanodamas nugalėtojus. Antai, 1994 m. gruodžio 28 „Lietuvos aidas“ 253 numeryje rašoma: „Jašiūnų „Aušros“ vidurinėje mokykloje svečiavosi Vilniaus pedagoginio universiteto Fizikos fakulteto dekanas dr.doc. Donatas Grabauskas, dėstytojas dr.doc. Vytautas Pocius (jis ir Vytautų klubo narys), Pedagogikos fakulteto dėstytoja dr. Rūta Kairytė. Iš karto užsimezgė pokalbis – kuo gali padėti aukštoji vidurinei. (...) Pradžiai jau padaryta: ką tik pasibaigusio „Aušros“ vidurinės mokyklos šaškių konkurso dalyviams Fizikos fakultetas ir sporto klubas „Šviesa“ įteikė vertingus prizus“.

Poetė, „Genio“ (toks populiarus žurnalas ėjo ir buvo skirtas vaikams) vyriausioji redaktorė Sofija Sasnauskaitė – dažnas mokyklos svečias – papildė mokyklos biblioteką ne tik savo išleistomis knygomis vaikams, Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos lėlių teatras „Žirniukas“ skatino pamilti lietuvišką žodį, šokiu ir daina smagino Lietuvos dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“...

Daugelis mokytojų neišeidavo į namus, nuskambėjus paskutiniam dienos skambui, daugelis ir vienas jų – žemaitis Romas Vorevičius. Jis įsteigė pirmąją Šalčininkų r. mokyklos lietuvišką laikraštį, kurį pavadino „Aušrinė“ vardu. Štai ką rašė laikraštis „Tiesa“ (1994-06-11, Nr.114 (15376): „Reta Lietuvos mokykla turi savo laikraštį. Neseniai įregistruotas Jašiūnų lietuviškos mokyklos „Aušra“ laikraštis „Aušrinė“. Tai antras laikraštis lietuvių kalba Šalčios krašte. Leidinio redaktorius – mokytojas metodininkas Romas Vorevičius. Skaitydamas straipsnių autorių mintis, supranti, kaip nelengva buvo lietuviškam žodžiui Jašiūnuose. (...) „Aušrinė“ – šio krašto istorijos kruopelytė. Norėtusi jo redaktoriui ir kolektyvui palinkėti ištvermės, kad nenusivirtų pasiryžusių puoselėti šio ktašto istoriją šaka“. Laikraštis ėjo net 500 egz. Tiražu. Deja, dabar jau nebeleidžiamas. Keli jo egzemplioriai saugomi mokyklos muziejuje, kurio ikūrimo iniciatorių – vėlgį Romas Vorevičius su savo kolegomis. Muziejuje: autentiškos dzūkiškos staltiesės ir lovatiesės, verpstės, namų apyvokos reikmenys, mokyklos istoriją bylojančios dokumentinės nuotraukos. Dabar jam vadovauja moletiškę Vida Domarkienė. Muziejaus Svečių knygoje - Ju Ekselencijų Algirdo Mykolo Brazausko, Valdo Adamkaus, švietimo ministrų Dainiaus Trinkūno, akad. Zigmo Zinkevičiaus įrašai, daugelio kitų garbių, mokyklą aplankiusiųjų, linkėjimai mokyklai ir jos istoriją sukaupusiam kampeliui.

Romui, glaudžiai bendradbiaujant su Valstybine lietuvių kalbos komisija, rūpėjo taisyklinga lietuvių kalba ne tik mokykloje, bet ir viešosiose vietose: kultūros namuose, parduotuvėse. Vieni pasitikdavo jo taisyms geranoriškai, o būta ir piktų užuominų: „ko lendi, kokios čia klaidos, jei ant e taškelio nėra, o ant u kabliukas neužkabintas“.

Mokyklos bendruomenės pastangomis iki šiol Jašiūnų šv. Onos parapijos bažnyčioje meldžiamasi ir lietuvių kalba, o bemaž 20 metų jos bažnytiniam chorui vadovavo mokytoja Rita Falevičienė. Beje, šios bažnyčios šventoriuje ilsisi a.a. ilgametis parapijos klebonas lietuvis kunigas Konstantinas Molis.

Mokykla 2010 - siais minėjo 70 metų lietuviškos mokyklos Šalčios žemėje jubiliejų; artėja jos 75 – metis: kokiais naujais pasieki-

Buvusi Jašiūnų vid. m-kla, dabar – gimnazija

Mokyklos svečiai: pirmas iš dešinės – B. Šaknys, antras iš kairės – A. Kairys su mokyklos direktoriumi J. Panavą (pirmas iš kairės) ir pirmojo lietuviškų mokyklų laikraščio redaktoriu R. Vorevičiumi (antras iš dešinės)

Aušrinė

Jašiūnų „Aušros“ vidurinės mokyklos laikraštis

1994 m. gegužės mėn.

„Lietuvių liaudies dainose dar nesutikau gėrėjimosi mėnulio šviesa. Mėnuo berods menamas, bet daugiau pasidžiaugiama saule ir žvaigždėmis. Yra tai ženklas, jog mes saulėtą tautą. Ir reikėtų mėnulio šviesos liudnumo nusikratyti ir saulės šviesos linksmumą savo sielose auginti“.

Vydūnas

...kad Tėvai ir mokytojai galėtų saulę auginti vaikuose. Kad mokytojai galėtų ant rankų mokinį iškelti virš vaisiaus obelių žydėjimo. Te meilė artimajam tampa gyvenimo prasmė. Šis laikraštis, prabiles į Tave, skaitytojau, padės suprasti mus, nepaklysti istorijoje... Tėlaimina Dievas taurius mokytojų ir mokinių siekius.

Su pagarba - redaktorių

Kelio prasmė

Kelias visuomet turi savo pradžią. Koks jis bebūtų - džiugus ar ašaromis nusėtas. Jašiūnų lietuviškos mokyklos istorija - tokia neįprasta, kaip ir viso Šalčios krašto istorija.

Niekada čia gyvenantiems žmonėms nebuvo lengva: karai, badmečiai, okupacijos, nederlinga žemė žmonės vargino ir vijo iš šio krašto. Gyvendami greta didžiulio kultūros židinio - Vilniaus, žmonės norėjo ir patys tobulėti, mokytis. Laikmečiai ne sykį keitė žmonių tautinę sudėtį, kuri ir šiandien čia nėra vienybė. Tačiau kantrumu ir darbštumu čionykščiai visuomet garbėjo.

Po ilgų negandos metų, 1939 m. rudenį, atgavus Vilniaus kraštą, Jašiūnų pradinėje mokykloje pradėta mokyti lietuvių kalba. Šis svarbus įvykis turi didžiulę istorinę reikšmę ir šiandien. Vėliau - 1940 m. Jašiūnų geležinkelio

stotyje įsteigta ir lietuviška pradinė mokykla, kurioje mokėsi keliasdešimt vaikų.

Grįžus sovietinei okupacijai, ši mokykla buvo uždaryta. Ir tik 1958 m. mokykloje, kurioje buvo dėstoma rusų-lenkų kalbomis, buvo atidaryta mažakomplektė klasė... kurią 1971-aisiais vėl uždarė.

Naujos aistros ir politinių bangų vilnys praskaidrino žmonių tikėjimą ateitimi. Ilgai laukti 1984-iejį. Jašiūnų M. Balinskio rusiškoje-lenkiškoje mokykloje - vėl lietuviška klasė. Šios kregždės skrydis siejamas ir su dabartinės mokyklos istorija, su mokytojos A. Mucharskajos istoriniu žingsniu.

1991-aisiais, kovo 21 d., buvusiam vaikų darželyje daugelio žmonių dėka atidaryta lietuviška pagrindinė mokykla, kuri 1993 m. reorganizuota į vidurinę. Tais pačiais metais mokyklai

suteiktas skambus simboliškas „Aušros“ vardas.

Dabar mokykla gali pasidžiaugti savo mokytojais ir mokiniais, kurie patys daug nuveikė savo mokyklai. Tėvų komiteto pirmininkas K. Tumas visuomet rastų ką papasakoti į mokyklą atėjusiam svečiui. Mokykloje mokosi 125 mokiniai, dirba 17 etatinių mokytojų. Tikėti rytdiena padeda vis gausėjantis mokinių būrys. Nepaisant pasiekimų, mokyklai ir toliau reikalinga įvairi pagalba. Mokyklai trūksta patalpų: neturime sporto salės, mokytojų kambario, pirmokai mokosi vaikų darželyje. „Dainų dainelės“ rajoninio ir zoninio konkurso nugalėtoja Rita Sokolovą mokytoja Teresė ruošė... koridoriuje.

Malonu, kad mokyklą aplanko daug garbingų svečių. Šio laikraščio išleidimo proga sveikinu visus mokyklos buvusius, dabartinius mokinius, jų tėvelius, darbuotojus. Linkiu ir ateityje visiems gražiai bendrauti kaip dabar.

J. Panavas
Mokyklos direktorius

Pirmasis Šalčininkų rajono lietuviškų mokyklų laikraštis „Aušrinė“ (red. mokytojas poetas Romas Vorevičius)

Lietuvos Romuvos Krive išrinkta Inija Trinkūnienė

Lapkričio 23 d. Vilniuje įvyko Baltų religinės bendrijos Lietuvos Romuvos Didžioji Krivulė. Iš visų Lietuvos kraštų susirinkę Romuvų atstovai – vaidilos aptarė tolesnes veiklos kryptis ir išrinko naują Lietuvos Romuvos vadovą – Krivę Iniją Trinkūnienę.

Svarbių sprendimų priimti susirinkusius romuvius pasveikino garbingi Krivulės svečiai – buvęs Seimo narys, tautininkas Gintaras Songaila ir Valstiečių ir žaliųjų sąjungos pirmininkas Ramūnas Karbauskis.

Svarbiausia Krivulės užduotis buvo išrinkti naują Lietuvos Romuvos vadovą – Krivę. Į šias pareigas buvo iškelti du kandidatai – Kelmės romuvos vaidila Valdas Rutkūnas ir Vilniaus romuvos vaidilė Inija Trinkūnienė. Tačiau prieš paskelbiant slaptą balsavimą V. Rutkūnas iš rinkimų nusprendė pasitraukti. Vieninga balsų dauguma Lietuvos Romuvos Krive buvo išrinkta šių metų pradžioje anapilin iškeliavusio Lietuvos Romuvos Krivio Jono Trinkūno našlė Inija Trinkūnienė.

Inija Trinkūnienė gimė 1951 10 25 Kelmėje, 1969 metais baigė Kelmės vidurinę mokyklą, 1974 metais Vilniaus universitete įgijo psichologijos magistro laipsnį. Nuo 1974 metų iki šiol dirba sociologe Mokslų akademijos Filosofijos ir sociologijos, nuo 2001 metų – Socialinių tyrimų institute, dabar vadinamame Lietuvos socialinių tyrimų centru.

I. Trinkūnienės mokslinių tyrimų kryptis – etninės kultūros sklaidos ir raiškos tyrimai. Ta tema yra paskelbta per 60 straipsnių mokslinėje spaudoje, dalyvauta konferencijose ir skaityti pranešimai Lietuvoje ir užsienyje. Nuo 2004 metų iki 2013 metų I. Trinkūnienė buvo Etninės kultūros

globos tarybos prie Lietuvos Respublikos Seimo ekspertė.

I. Trinkūnienė yra Vilniaus Romuvos vaidilė, Lietuvos Romuvos apeiginės folkloro grupės „Kūlgrinda“ vadovė.

Lapkričio 24 d. 10 val. Lietuvos Respublikos Seime (III rūmai) Baltijos asamblėjos salėje įvyks spaudos konferencija „Lietuvos Romuva – protėvių keliu į ateitį“. Dalyvaus seimo narys G. Jakavonis ir išrinkta Krivė I. Trinkūnienė.

Vorutos inform.

PR „Tele2“ toliau gerina ryšio kokybę

Telekomunikacijų bendrovės „Tele2“ klientai jau naudojami aukščiausios kokybės balso ryšiu. Įdiegus naują technologiją, visame „Tele2“ 3G ryšio tinkle skambučiai bus perduodami aukšta raiška (angl. „HD voice“).

Pokalbis telefonu – lyg būtumėte viename kambaryje

Aukšta garso raiška leidžia girdėti natūralesnį pašnekovo balsą ir sumažina foninį triukšmą. Dėl to net judrioje miesto gatvėje kalbantys pašnekovai galės geriau girdėti vienas kitą.

„Nauja paslauga yra „Tele2“ dovana klientams. Aukšta garso raiška perduoda daugiau niuansų pašnekovo balse, todėl jis skamba natūraliai. Su senesnėmis technologijomis to pasiekti neįmanoma. Be to, galima kalbėti tyliau ar triukšmingoje vietoje ir vis vien puikiai girdėti pašnekovą“, – sakė Valerij Kovzan, „Tele2“ technikos direktorius.

HD garso technologija leidžia perduoti nuo 50 Hz iki 7 kHz dažnio garsus – beveik dvigubai platesniu spektru, nei įprastų skambučių metu. Šie dažniai yra daug artimesni natūraliam žmogaus balsui, kuris sklaidžia 75 Hz – 14 kHz dažnio garsus.

Platus garso dažnių spektras ir didesnis jautrumas balso niuansams leidžia pašnekovams mobiliuoju telefonu kalbėti taip, lyg jie būtų viename kambaryje.

Kokybę pagerino tinklo modernizacija

Įdiegti naujas technologijas ir pagerinti skambučių kokybę „Tele2“ leido ši rudenį užbaigtas mobiliojo ryšio tinklo modernizavimas Baltijos šalyse. Pažangiausio mobiliojo ryšio tinklo šiame regione sukūrimui įmonių grupė iš viso skyrė daugiau nei 172,5 mln. Lt (50 mln. EUR).

Mobiliojo ryšio tinklui ir turėtoms bazinėms stotims „Tele2“ pritaikė naujausias technologijas, taip pat įrengė dar 540 naujų bazinių tinklo stočių. Moderniausias Baltijos valstybėse „Tele2“ tinklas užtikrins aukštos raiškos balso

ryšio ir greito mobiliojo interneto, taip pat ir 4G, paslaugas.

„Mūsų klientai gali naudotis moderniausiu mobiliojo ryšio tinklu, ir turės dar daugiau jo pritaikymo galimybių. Ryšių reguliavimo tarnyba patvirtino, kad „Tele2“ 2G ir 3G ryšio tinklai aprėpia beveik visą Lietuvą. Be to, tinklas veikia ypač patikimai. Visa tai mums leidžia tiek verslo, tiek privatiems klientams pasiūlyti daugiau inovatyvių paslaugų,“ – sakė Petras Masiulis, „Tele2“ generalinis direktorius.

Bendrovės „RAIT“ birželių atliktos apklausos duomenimis, „Tele2“ yra populiariausias operatorius Lietuvoje – iš viso „Tele2“ užima 53,5 proc. Lietuvos mobiliojo ryšio rinkos.

Daugiau apie „Tele2“ paslaugas galima sužinoti bendrovės prekybos salonuose visoje Lietuvoje ir svetainėje internete www.tele2.lt.

Sveikindamas garbingos Jono Basanavičiaus premijos įteikimo progą, džiaugiuosi, kad Jūsų nuopelnai Lietuvai, kryptinga viso gyvenimo veikla įprasminant Vydūno idėjas ir tuo nepaliaujamai ugdant tautinę savimone, įvertinti valstybinių lygmeniu.

Didžiuojuosi, kad būdamas Pagėgių krašto Garbės piliečiu, esate ir ypatingasis šio krašto kultūros ambasadorius, nešantis pasauliui gerą žinią apie Mažąją Lietuvą, jos žmones ir darbus.

Dėkoju už prasmingo darbo ir išskirtinio asmenybės žavesio pavyzdį.

*Pagarbiai,
Virginijus Komskis
Pagėgių savivaldybės meras*

Vaclovas Bagdonavičius

Filosofui V. Bagdonavičiui įteikta Valstybinė J. Basanavičiaus premija

Premijos įteikimas. Iš kairės: Algirdas Butkevičius, Vaclovas Bagdonavičius, Jadviga Lisevičiūtė (LR Kultūros ministerija), Šarūnas Birutis

Ketvirtadienį Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius Valstybinę Jono Basanavičiaus premiją įteikė filosofui, Mažosios Lietuvos kultūros tyrėjui, humanitarinių mokslų daktarui Vaclovui Bagdonavičiui.

Premija skirta už reikšmingiausius darbus ugdant tautinę savimone, Vydūno idėjų sklaidimą ir įprasminimą, Mažosios Lietuvos kultūros paveldo įamžinimą ir sklaidą. Anot premjero, V. Bagdonavičius – garsiausias Vydūno tyrinėtojas, neabejotinai esantis pavyzdžiui daugeliui jaunų mokslininkų ir tyrinėtojų.

Tautos patriarchu vadinamo J. Basanavičiaus vardo premijos įteikimo renginyje Ministras Pirmininkas taip pat prisiminė artėjantį modernios Lietuvos valstybės šimtmetį ir kvietė gyventojus šia proga diskutuoti aktualiais šalies ateities klausimais. „Noriu dar kartą grįžti prie artėjančio mūsų valstybės jubiliejaus, prie Valstybės idėjos, kurią įkvėpė didysis Jonas Basanavičius. Labai norėtusi, kad tauta, šalies bendruomenė, diskutuotų ir iškeltų suakčiai nacionalinę idėją – ką visi privalome nuveikti valstybės istorijos slenkščiu, kuo sustiprinsime savo valstybę, kuo praturtinsime jos žmones“, – kvietė premjeras.

1992 m. įsteigta Valstybinė Jono Basanavičiaus premija kasmet skiriama už reikšmingus pastarųjų penkerių metų Lietuvoje ir užsienyje gyvenančių lietuvių darbus, susijusius su etninės kultūros tradicijų plėtojimu, puoselėjimu, ugdymu ir tyrinėjimu,

taip pat kūrybinę ir mokslinę veiklą etninės kultūros srityje.

Šių metų premijos laureatas V. Bagdonavičius 1965 m. baigė Vilniaus universitetą, jame dirbo, baigė aspirantūrą. 1972–1992 m. dirbo Lietuvos filosofijos, sociologijos ir teisės institute moksliniu bendradarbiu, nuo 1992 m. V. Bagdonavičius paskirtas jo direktoriumi. 1987 m. apgynė filosofijos mokslų kandidato disertaciją. Pirmąsias Vydūno idėjas V. Bagdonavičius atrado dar 1967–1969 m. – tautinio, etnokultūrinio judėjimo laikotarpiu. Tuo metu subrendo lituanisto, filosofo, vydūnistų V. Bagdonavičiaus visuomeninis, pilietinis apsisprendimas, pasiryžimas atskleisti Vydūno idėjų aktualią ir fundamentaliąją vertę Lietuvai. Ši vienisia mokslininko veiklos kryptis trunka jau keturis dešimtmečius.

1988 m. V. Bagdonavičiaus iniciatyva ir pastangomis įkurta Vydūno draugija, besirūpinanti vydūniškųjų humanistinių pažiūrų puoselėjimu, išsaugojimu bei sklaida, Vydūno raštiškojo palikimo įamžinimu ir plėtote. Šiai draugijai V. Bagdonavičius vadovavo 23 metus, nuo 2011 m. yra garbės pirmininkas. Svarbiausias draugijos pasiekimas – Vydūnas tapo visuotinai žinomas, tautos sąmonėje pradeda užimti vieną iš garbingiausių vietų tarp jos didžiųjų asmenybių.

*Spaudos tarnyba
2014-11-20*

Kitas numeris išeis gruodžio 20 d.

Voruta® Visos prekių ženklų teisės saugomos 	Prenumeratos indeksai 0135, 0136	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, prof. dr. Alvydas Butkus, habil. dr. Kazimieras Garša, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė, Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, Gediminas Paviržis, doc. dr. Vladas Terleckas, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, doc. dr. Dalia Urbanavičienė, dr. Aldona Vasiliauskienė, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius, Algirdas Žemaitaitis, Juozas Vercinkevičius (vyr. redaktorius). © Voruta 2014. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondo (įmonės kodas 181392738, PVM mokėtojo kodas LT813927314) nuosavybė. Laikraščio straipsnius kopijuojant ar platinant būtina nuoroda. © Voruta, 2014. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Dvidešimt penktieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738, as. LT025015100014000155, Trakų kredito unija, kodas 50151. Direktorių Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kartą per mėn. Apimtis – 4 sp. l. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./faks: (8 528) 5 12 66, „Tėle2“ mob. (8 605) 11117. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, tel. 8 605 11 117. Spausdinimo AB spaustuė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1000 egz.	Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektus: Rytų Lietuvos švietimas: praeitis, dabartis ir perspektyvos, Lietuvos ir Baltarusijos istorijos įvykių interpretacijos, Antrojo Pasaulinio karo priešpriešos Rytų Lietuvoje: Lietuvos vietinė rinktinė ir Lenkų Armija kraujuoja Laškas: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 12 66, El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt, vorutosfondas@gmail.com Interneto svetainės: www.voruta.lt, www.mazoji-lietuva.lt Redakcija: Vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius (el. p. vorutosfondas@voruta.lt, vorutosfondas@gmail.com, tel. 8 605 11 117), Jolanta Zakarevičiūtė (istorija, publicistika), Jolanta Vasiliauskaitė (dizainerė, el. p. leidykla@voruta.lt, 8 603 11 117), Stanislava Žuravskė (buhalterė, tel. 8 603 11 117, tel. faks: (8 528) 5 12 66, el. p. buhalterija@voruta.lt), Aleksandras Adamkavičius (etninės žemės), Aušra Virvičienė (publicistika, el. p. avirviciene@voruta.lt), Jonas Česnavičius (fotografija), Vytautas Česnulis (bažnyčios istorija), Evelina Kislych, Martynas Buivys (internetas).
---	---	---	---